

Univerzita Karlova

Právnická fakulta

Rigorózní práce

**Koncentrace řízení
v občanském soudním řádu**

Konzultant: Prof. JUDr. Alena Winterová, CSc.

Zpracovatel: Mgr. Vilém Holubec

Únor 2008

**„Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil
prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem vědecké práci obvyklým“**

A handwritten signature in cursive script, appearing to read 'Vilém Holubec', written in black ink on a white background. The signature is fluid and extends across the width of the page.

Mgr. Vilém Holubec

Obsah

1. Úvod.....	3-7
2. Všeobecná charakteristika zásady koncentrace řízení	7-10
3. Historie koncentrace řízení	11-14
4. Koncentrace řízení a problematika urychlování civilního soudního řízení ukládáním procesních prekluzivních lhůt	14-16
5. Povinnost tvrzení ve světle novelizace civilního řízení provedené zákonem č. 30/2000 Sb.....	16
5.1 Povinnost tvrzení v souvislosti se zahájením občanského soudního řízení...16-17	
5.2 Povinnost tvrzení žalobce	17-22
5.3 Povinnost tvrzení žalovaného	22-25
5.4 Povinnost tvrzení procesních stran v průběhu řízení	25-27
6. Koncentrace skutkových přednesů a důkazních návrhů stran zákonná (ex lege)	27-32
7. Koncentrace skutkových přednesů a důkazních návrhů rozhodnutím soudu (soudcovská).....	32-33
7.1 Koncentrace řízení rozhodnutím soudu podle § 114b OSŘ	33-41
7.2 Koncentrace řízení rozhodnutím soudu podle § 118c OSŘ	41-46
8. Poučovací povinnost soudu při jednání (§ 118a, 119a odst 1 o.s.ř.).....	46-54
9. Opravné prostředky a princip koncentrace řízení	55
9.1 Odvolání	55-64
9.2 Žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost	65-66
9.3 Dovolání	67

10. Princip koncentrace řízení v řízení ve věcech o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, správním řízení, zákonu o konkurzu a vyrovnání	68
10.1 Řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem	68-70
10.2 Princip koncentrace řízení ve správním řízení	71-72
10.3 Princip koncentrace řízení v zákoně o konkurzu a vyrovnání	72-73
11. Koncentrace řízení v civilních soudních řádech ve vyspělých zemí EU	73-77
10.1 Francouzský civilní proces	77-79
10.2 Anglický civilní proces	79-81
10.3 Německý civilní proces	81-83
12. Závěr	83-86
13. Seznam použité literatury	87-88

1. Úvod

Z hlediska historického vývoje civilního řízení má podstatný význam Obecný soudní řád, vydaný Josefem II. v r. 1781. Tento předpis tzv. josefínský civilní řád v souladu s reformním úsilím Josefa II. obsahuje některé moderní prvky, resp. zásady, a to zejména zásadu dispoziční a projednací a zásadu rovnosti stran. Z důvodů své moderní úpravy tento procesní předpis mohl platit prakticky po celé 19. století.

Kodifikace civilního procesu z let 1849 až 1852 též označována podle svého autora jako procesní řád Kleinův patří k nejzdařilejším úpravám civilního procesu. Tato rakouská úprava obsahovala nové moderní principy, jako např. princip jednotného projednávání arbitrárním pořádkem, neb-li princip jednotnosti řízení. Tato rakouská úprava civilního řízení byla převzata československou republikou v r. 1918 a platila až do r. 1951, přestože byla po dobu své účinnosti několikrát novelizována.

V období totalitního státu (1948 –1989) byl civilní proces budován na koncepci spočívající v úsilí státu zasahovat do soukromoprávních vztahů. Civilní proces byl koncipován jako jednotné řízení s vedoucí zásadou tzv. materiální pravdy, která ve svém důsledku omezovala aktivitu procesních stran.

Občanský soudní řád, účinný před novelou č. 30/2000 Sb. vznikl v roce 1963 jako součást velké rekodifikace práva, k níž došlo v souvislosti s přijetím Ústavy z roku 1960. Současně byly přijaty občanský zákoník, zákon o rodině, zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, zákoník mezinárodního obchodu, zákon o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, je obecným a nejvýznamnějším procesním předpisem, uplatňujícím se alespoň subsidiárně ve všech typech soudního řízení, náležejících do oblasti civilního procesu. Z uvedeného důvodu je třeba věnovat náležitou pozornost všem jeho změnám.

Shora uvedený zákonný předpis měl naplňovat základní ideologické cíle vyjádřené v obecné rovině Ústavou z roku 1960. Tomu odpovídala i úprava občanského civilního procesu, kterou celou tíhu jeho vedení přenesl na soud. Soud byl v rámci zásady materiální pravdy (někdy též jako zásada objektivní pravdy) povinen zjišťovat z vlastní iniciativy

skutečný stav věci, nikoliv pouze stav skutkový, a to bez ohledu na to, zda strany v procesu byly či nebyly aktivní. Předpokladem pro rozhodnutí soudu tak bylo, aby byl co nejspolehlivěji a nejúplněji zjištěn skutkový stav věci. Vycházel z koncepce jednotného civilního procesu a nerozlišoval mezi řízením nalézacím a řízením exekučním a mezi řízením sporným a nesporným.

Po roce 1989 byl občanský soudní řád několikrát novelizován. Vždy šlo o snahu přizpůsobit soudní proces změněným podmínkám v důsledku zákonných změn hmotného práva.

Všechny změny občanského soudního řádu vycházely z ústavních principů dělby moci, tedy především respektovaly čl. 4 a příslušná ustanovení hlavy čtvrté Ústavy. Tyto změny uváděly v život právo na spravedlivý proces, jak je vyjádřeno v čl. 36 Listiny základních práv a svobod. V souladu s čl. 10 Ústavy byl vzat zřetel na čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, která se k tomuto ustanovení vztahují.

Některé z novel občanského soudního řádu lze však označit jako zásadní. Jde především o níže uvedené zákony, kterými byl občanský soudní řád novelizován.

Novelou č. 519/1991 Sb. se vrátily do procesu civilních soudů obchodní věci. Bylo obnoveno správní soudnictví zavedením soudního přezkumu správních rozhodnutí. Tato zrušila jako mimořádný opravný prostředek stížnost pro porušení zákona a zavedla jako nový mimořádný opravný prostředek dovolání, které je plně v rukou účastníka řízení, do exekučního řízení vrátila institut dražby. Významným způsobem zasáhla do věcné příslušnosti soudu.

Zákon č. 263/1992 Sb., který zejména vrátil do pravomoci soudů dědické řízení a v návaznosti na privatizaci státních notářství zavedl institut soudního komisariátu.

Velmi podstatnou změnu přinesla novela č. 171/1993 Sb., která odstranila ze sporného řízení zásadu materiální pravdy, a dále zavedla do civilního procesu rozsudek pro uznání a rozsudek pro zmeškání.

Předposlední větší úpravou civilního procesu byl zákon č. 238/1995 Sb., který upravil nově věcnou příslušnost soudů ve věcech obchodních a provedl změny v úpravě dovolání včetně změny funkční příslušnosti. Dále nově upravil řízení soudů o předběžných opatření a o

výchově nezletilých dětí v některých závažných případech. Tímto zákonem došlo též k novelizaci exekučního řízení.

Tyto dílčí novely sice podstatným způsobem změnilы původní koncepci civilního procesu, avšak nepřiměly soudy, ani ostatní účastníky řízení, aby výrazným způsobem změnilы svoje chování v průběhu procesu.

V moderní dynamické společnosti podstatně vzrůstá význam urychlování civilního soudního řízení. Stále více záleží nejen na tom, aby byla poskytována ochrana subjektivním soukromým právům ale také na tom, aby byla poskytována urychleně a včas, resp. v časově únosných mezích bez zbytečných průtahů. Je-li soudní ochrana poskytována opožděně, výrazně se snižuje její účinnost a význam. V obchodním a hospodářském styku mohou průtahy soudního řízení způsobit nenahraditelné ztráty a narušit potřebnou plynulost hospodářského života. Avšak i v mnohých jiných oblastech společenského života je rychlost v poskytování soudní ochrany subjektivním právům jedním ze základních předpokladů řádného fungování soudnictví.

Obsáhlá novela k občanskému soudnímu řádu vydaná pod č. 30/2000 Sb. a uvedená v části 11 Sbírkы zákonů z 23. února 2000, která nabyла účinnosti od 1. února 2001, zahrnuje – jak zdůrazňují sami autoři této novely – celou řadu tzv. urychlovacích institutů, jež mají odstranit zbytečné průtahy soudního řízení, aby soudy mohly rozhodovat o občanských právech a závazcích v přiměřené době. Tím jsou legislativně zakotveny požadavky vyplývající z čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a z čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. V širším smyslu měla novela odstranit nedostatky předcházející úpravy civilního procesu, a to s ohledem na dosavadní zkušenosti s aplikací ustanovení občanského soudního řádu v praxi, jakož i provést soulad našeho práva s právními akty Evropských společenství. V této souvislosti je zajímavé stručně uvést legislativní a zákonodárny proces novely občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb. První podoba novely byla známa na konci roku 1998, 16. června 1999 byl vládní návrh předložen Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky, která ji na své 19. schůzi schválila, a to dne 9. prosince 1999. Senát Parlamentu České republiky návrh schválil dne 17. ledna 1999 a prezident republiky zákon podepsal 8. února 2000. 23. února 2000 byl text novely vyhlášen ve Sbírce zákonů a stal se tak platným, účinným od 1. ledna 2001.

Novela k občanskému soudnímu řádu vydaná pod č. 30/2000 Sb. je novelou koncepční, jelikož přináší nové instituty a ty stávající zásadně mění.

Základním cílem novely občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb. je přimět jak soudy, tak účastníky řízení, aby své chování v procesu změnily. Ze strany soudů jde o to, aby dbaly na to, aby ještě před nařízením jednání byl proces připraven tak, aby v nařízeném jednání bylo možno ihned rozhodnout. Ze strany účastníků řízení jde o to, aby převzali odpovědnost za proces u soudu, a tedy uvedli všechna rozhodná skutková tvrzení i důkazy tak včas a v takové fázi řízení, aby soud mohl připravit jednání tak, aby bylo možné při tomto jednání rozhodnout.

Vývoj českého civilního procesu byl zejména v letech 1948 až 1989 ve srovnání s vyspělými západními zeměmi hrubě zanedbán a postižen početnými deformacemi vyplývajících z jeho tehdejší ideologizace. Radikální nápravu těchto nedostatků, alespoň v nejnútnejším rozsahu, autoři novely dosahují mimo jiné také „s ohledem na dosavadní zkušenosti s aplikací ustanovení občanského soudního řádu v praxi“, tedy v návaznosti na dosavadní vývoj českého procesního práva, který nelze pominout a orientovat se např. na plné převzetí civilního soudního řádu jiné, pokročilé a vyspělé země. Cesta postupných novelizací českého civilního soudního řádu je sice obtížná, avšak je pravděpodobně jedinou rozumnou alternativou k radikálnímu a zdánlivě rychlejšímu řešení formou recepce celých normativních systémů jiných zemí, což by mohlo vést k nepředvídatelným otřesům na základní odvětví českého práva.

Až do novely občanského soudního řádu účinné od 1. února 2001 vycházel soud ze zjištění, která byla v průběhu řízení učiněna. Účastníci mohli navrhnout důkazy v celém průběhu řízení, a to i v průběhu řízení odvolacího.

Novela občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb. se mimo jiné zaměřila na problematiku, která byla v minulosti procesní teorií i praxí nejvíce zanedbávána, totiž na otázky urychlování civilního soudního řízení prostřednictvím tzv. zásady koncentrace řízení.

Shora uvedená novela civilního řízení v souvislosti s urychlováním řízení rozlišuje koncentraci ze zákona a koncentraci vhodnou. Jedním z nástrojů novely jsou zejména následující ustanovení občanského soudního řádu a) § 114a, § 114b, 114c; b) ustanovení § 119a; c) ustanovení § 118a – 118c, d) 205a.

Z hlediska budoucí úpravy civilního procesu je zřejmá nezbytnost nové kodifikace, a to s ohledem na vývoj evropského práva. Rozhodující normu je čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech, který je charakterizován jako právo na spravedlivý proces (požadavek na rozhodování nezávislým a nestranným soudem, formuluje základní procesní principy a vyžaduje přiměřenou dobu k rozhodnutí). Toto ustanovení je dále konkretizováno v judikátech Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku a doporučeními Rady Evropy. Společným základem budoucích změn je úsilí o zefektivnění procesu z hlediska jeho rychlosti, hospodárnosti a funkčnosti.

2. Všeobecná charakteristika zásady koncentrace řízení

Koncentrační zásada sama o sobě znamená, že procesní úkony, zejména skutková tvrzení a návrhy důkazů, musí procesní strany provést v určitém úseku řízení, resp. ve stanovených lhůtách nebo do určité doby, jinak jsou vyloučeny, nebo se k nim v dalším řízení již nepřihlíží. Zásada koncentrace řízení tak procesní účastníky nutí k aktivnějšímu a pružnějšímu řešení procesních situací, a to za účelem zrychlení a efektivity procesu, zejména však rozhodovací činnosti soudu. Koncentrace řízení je tak významným procesním institutem sloužícím k urychlování řízení a souvisí s jednáním, resp. s jeho přípravou, a to jak ze strany soudu tak účastníků řízení. Souhrnně lze říci, že prvky koncentrace řízení donucují účastníky, aby svá skutková tvrzení a své důkazní návrhy činili včas a neprotahovali řízení liknavostí nebo dokonce úmyslným odsunováním rozhodných tvrzení a návrhů na pozdější dobu.

Účinkem koncentrace řízení tedy je, že k opožděným skutkovým přednesům a důkazním návrhům účastníků řízení nebude za splnění dalších zákonem stanovených podmínek přihlédnuto, nejedná-li se o zákonem stanovené výjimky.

Zjednodušeně je možno říci, že soud bude provádět pouze důkazy, které byly navrženy do určitého okamžiku a vycházet ze skutečnosti, která byla do určitého okamžiku zjištěna. K dalším důkazům ani přednesům účastníků učiněným poté, co marně uplynula lhůta stanovená soudem, se přihlížet nebude. Zásada koncentrace řízení vychází z názoru, že každý

by se měl starat o svoje věci a v případě soudního sporu by jim měl věnovat i náležitou pozornost. Ten, který soudnímu řízení nevěnuje dostatečnou pozornost, se nemůže divit tomu, že soud rozhodne v jeho neprospěch.

Účastníci proto mohou mít neúspěch v soudních sporech ne proto, že by neměli svoji pravdu nebo že by nebyli schopni ji prokázat, ale též proto, že své přednesy nebo návrhy důkazů nepřednesli ve lhůtě stanovené zákonem.

Hmotné právo zpravidla stanoví pro uplatnění nároku u soudu lhůtu, jejichž marným uplynutím se právo promlčí nebo prekluduje, resp. zanikne. Naproti tomu povinnost žalovaného se k žalobě vyjádřit, byla-li mu soudem uložena, nebyla před zavedením principu koncentrace řízení účinně vynutitelná; žalovaný, který nemá zájem na urychleném projednání věci, mohl opožděným podáním vyjádření k žalobě prodlužovat soudní řízení, popřípadě, nepodal-li vyjádření vůbec, znemožnit nebo alespoň ztížit řádnou přípravu jednání ze strany soudu. K odstranění těchto disproporcí v postavení žalobce a žalovaného proto zákon poskytuje předsedovi senátu oprávnění uložit žalovanému usnesením podle § 114b o.s.ř., aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuznává, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a ke svému vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popř. označil důkazy k prokázání svých tvrzení. Jestliže se žalovaný bez vážného důvodu na výzvu ve stanovené lhůtě k nároku uplatněnému v žalobě nevyjádří ani nesdělí soudu, jaký závažný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává, a soud tedy může o věci rozhodnout rozsudkem pro uznání podle § 153a o.s.ř.

Uvedená zásada koncentrace řízení tak zdůrazňuje odpovědnost účastníků občanského soudního řízení sporného za jeho výsledek. Koncentrace řízení je významným procesním institutem sloužícím k urychlování řízení, jež má za následek částečné omezení zásady projednací v občanském soudním řízení za účelem poskytnutí ochrany právům a oprávněným zájmům v některých případech. Zásada koncentrace řízení se úzce dotýká také povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní účastníků řízení (koncentrace jejich skutkových přednesů a důkazních návrhů do určitého úseku řízení).

Platná česká právní úprava rozeznává tzv. **koncentraci ze zákona**, upravenou zejména v ust. § 118b a 119a ve spojení s § 205a o.s.ř. (ve věcech, u nichž to vyžaduje potřeba

(společenský zájem) soustředěného řízení a urychleného rozhodnutí, účastníci mohou tvrdit skutečnosti a navrhopvat důkazy jen při prvním jednání ve věci), **koncentraci rozhodnutím** soudu upravenou zejména v ust. § 114b a 118c (ustanovení obsahuje nový institut písemného vyjádření žalovaného, které může být žalovanému uloženo za podmínek v zákoně uvedených s tím, že při nesplnění uložené povinnosti v prekluzivní lhůtě se má za to, že žalovaný nárok, který je proti němu uplatňován, uznává) a dále tzv. **koncentraci v rozhodnou** v ust. § 118c o.s.ř. (podle tohoto ustanovení může soud koncentraci řízení nařídít jen na návrh některého z účastníků, dochází-li v projednání věci k průtahům proto, že druhý účastník je nečinný nebo že přes výzvy soudu nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo neoznačil potřebné důkazy, a je-li to účelné např. proto, že bez tvrzení dalších rozhodných skutečností nebo označení dalších důkazů nelze ve věci ihned rozhodnout, ukáže-li se, že věc nemůže být rozhodnuta při prvním jednání, musí soud jednání odročit). Zákonná úprava předsedovi senátu ukládá, aby při odročení jednání uvedl den, kdy se bude konat další jednání (tj. na jaký termín se jednání odročuje; tuto povinnost nemá tehdy, jestliže okolnosti případu neumožňují den dalšího jednání stanovit (např. tehdy, odročuje-li se jednání za účelem vypracování znaleckého posudku). Je-li možné ve věci rozhodnout jen na základě účastníky předložených listinných důkazů a účastníci se práva účasti na dalším jednání vzdali, popřípadě s rozhodnutím věci bez nařízení dalšího jednání souhlasí, není potřebné nařizovat další jednání a o věci lze rozhodnout bez dalšího projednávání věci.

Účastníci řízení (jejich zástupci nebo zmocněnci) mohou tvrdit rozhodující skutečnosti a navrhopvat důkazy k prokázání skutečností významných pro rozhodnutí ve věci nejen v žalobě nebo v písemném vyjádření ve věci, ale i při úkonech, které byly učiněny během přípravy jednání, a při jednání. Zákon jim poskytuje ke splnění jejich procesních povinností uvedených v § 101 odst. 1 písmo a) a b) o.s.ř. značný prostor. Má-li však být ochrana práv v řízení rychlá a účinná (a to je jedním z cílů občanského soudního řízení), nemůže být možnost účastníků tvrdit rozhodující skutečnosti a navrhopvat důkazy bezbřehá (neomezená). I když zákon účastníkům poskytuje rozsáhlý prostor k tomu, aby tvrdili rozhodující důkazy a aby splnili svou důkazní povinnost, stanoví současně meze, jejichž dosažením možnost splnit povinnost tvrzení a povinnost

důkazní končí a kdy z nesplnění těchto procesních povinností jsou vůči účastníkům řízení dovozovány pro ně nepříznivé závěry ve vztahu k rozhodnutí ve věci samé.

Ve sporném řízení zásadně končí možnost tvrdit rozhodující skutečnosti a navrhnout důkazy - jak vyplývá ze zásady neúplné apelace, kterou se řídí odvolací řízení ve věcech projednávaných a rozhodovaných ve sporném řízení - vyhlášením (vydáním) rozhodnutí ve věci samé soudem prvního stupně. Nové skutečnosti a nové důkazy jsou u odvolání proti rozsudku nebo usnesení, jímž bylo rozhodnuto ve věci samé, způsobilým odvolacím důvodem jen v případech taxativně vyjmenovaných v § 205a odst. 1 o.s.ř. Ve druhém stupni (v odvolacím řízení) již nové skutečnosti být uváděny nemohou. Pravidlo tak představuje významnou změnu oproti stavu do konce r. 2000, kdy naopak bylo uvádění nových skutečností a nových důkazů v odvolacím řízení bez omezení možné.

Ve všech věcech však nelze tvrdit rozhodující skutečnosti a navrhnout důkazy až do vyhlášení rozsudku nebo do vyhlášení (vydání) usnesení, kterým bylo u soudu prvního stupně rozhodnuto ve věci samé. Zákon poskytuje takovou možnost v některých věcech jen po určité části řízení před soudem prvního stupně (viz § 118b odst. 1 o.s.ř.). Uvedeného efektu dosahuje tím, že řízení v některých věcech zcela nebo zčásti koncentruje.

Koncentrace řízení se týká výlučně sporných řízení, charakterizované zásadou dispoziční a projednací, jde o splnění procesní povinnosti tvrzení o skutečnostech a návrhů důkazů k těmto skutečnostem. Netýká se jiných úkonů účastníků, zejména pak nikoli dispozičních úkonů podle § 95 – 99 o.s.ř., tj. změna návrhu na zahájení řízení, zpětvzetí návrhu na zahájení řízení, a to zčásti nebo zcela, vzájemný návrh, skončení řízení soudním smírem.

V nesporných věcech podle § 120 odst. 2 o.s.ř. v nichž lze řízení zahájit i bez návrhu (soud neřeší spor mezi účastníky, jde o např. o úpravu poměrů, některá řízení mohou být zahájena návrhem soudu) mají účastníci rovněž povinnost tvrzení a použití výzvy předsedy senátu ke koncentrovanému doplnění tvrzení podle § 118a o.s.ř. zde sice není vyloučeno, nesplnění této povinnosti zde však není spojeno s neunesením břemene tvrzení. V těchto věcech v odvolacím řízení platí zásada plné apelace.

3. Historie koncentrace civilního řízení

Koncentrace civilního řízení v občanském soudním řádu byla nově upravena novelou civilního procesu provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. Pojem koncentrace řízení však není v civilním řízení pojem původní.

V období do přijetí rakouského civilního procesního řádu z r. 1895, který je dodnes označován jménem svého autora jako procesní řád Kleinův, byl civilní proces pevně rozdělen na jednotlivé dílčí fáze, jejichž pořadí bylo pevně stanovené, proces tak byl rozčleněn, zejména bylo přísně odděleno důkazní řízení. Tento princip je v teorii procesního práva nazýván principem legálního pořádku, v němž se jednotlivé procesní úkony koncentrují do příslušných fází, odtud též pochází název koncentrační princip řízení.

Civilní řád soudní č. 113/1895 ř.z. přinesl modernější princip civilního řízení, který nebyl spoután předepsanými fázemi, ale spočíval na soudcovu uvážení které důkazy a v jakém stadiu řízení provede. Soud tak prováděl jednotlivé důkazy v libovolném pořadí, jak je to účelné (např. jak se k jednání dostavují jednotliví svědkové). Tento volný princip řízení je v teorii řízení nazýván princip jednotného projednávání arbitrárním pořádkem, nebo-li princip jednotnosti řízení.

V učebnici Prof. Emila Otty¹⁾ se „zásada jednotného projednávání arbitrárním pořádkem“ charakterizuje tak, že celé přelíčení jeví se býti nerozčlankovaným celkem; o všem, co uvedeno bylo až do skončení sporu platí, že přivedeno jest včas“. A „zůstává se rozváznému uznání soudu“, aby v každém určitém případě postupoval podle povahy záležitosti, projednání věci má být živým dialogem stran a soudu.

Je zřejmé, že takto charakterizované sporné řízení je zcela v protikladu s dřívější zásadou legálního pořádku, která byla v řízení uplatňována do r. 1895, tj. do přijetí civilního řádu soudního č. 113/1895 ř.z.

Ve své učebnici se Prof. Emil Ott též dále zmiňuje o tzv. soustředovacím principu (koncentračním), resp. eventuálním, který vyžadoval, aby byly in eventum v procesu učiněny úkony i nadbytečné, popř. i vzájemně rozporné, které by v pozdějším stadiu řízení již nově

¹⁾ Emil Ott: Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního, díl I., Praha 1908, str. 261,

navrženy být nemohly, a přece by se podle vývoje řízení mohla později ukázat jejich potřeba.

Rakouské procesní právo se sice řídilo principem jednotnosti řízení, ale z této zásady umožňovalo výjimky, jako

- prekluzi některých procesních úkonů, které nebyly provedeny včas,
- výjimečnou koncentraci řízení v rámci přípravného řízení, které bylo nutné ve skutkově a právně složitějších věcech: nároky, tvrzení, důkazy i důkazní námítky musí být v rámci tohoto přípravného řízení všechny uplatněny, později při ústním líčení je lze uplatnit jen se svolením odpůrce. Podle § 226 odst. 1 civilního řádu soudního (zákon 113/1895 ř. z., ve znění k 31.1.1949 - dále jen "c. ř. s.") platilo, že žaloba má jednotlivě, krátce a úplně uvést skutkové okolnosti, o něž se žalobcův nárok ve věcech hlavních a vedlejších opírá. Žaloby byly považovány za přípravná podání (podání sloužící k přípravě ústního jednání), tzn. bylo třeba dále splnit požadavky kladené § 78 c. ř. s. Podle § 78 odst. 2 bodu 2 c. ř. s. bylo třeba do přípravného podání uvést... , podle předpisu § 76 vyhovující vylíčení skutkových poměrů, kterých se strana chce při ústním jednání dovolávat, aby odůvodnila své návrhy nebo čelila návrhům odpůrcovým ... § 76 c. ř. s. pak stanovil, že v každém podání buď též dále stručně, přesně a přehledně vylíčený skutkové poměry, jimiž jsou odůvodněny návrhy v podání učiněné.
- nepřipouští nové skutečnosti (novoty) před soudem odvolacím, ve druhé instanci jsou připouštěny novoty jen omezeně, když někdo bez své viny určitou věc neuvedl, jelikož „řízení odvolací není žádné iudicium novum“⁽²⁾.

Učebnice civilního procesu Václava Hory³⁾ upozorňuje na nebezpečí jednotného řízení, které může procesní strany svádět k protahování řízení. Korektiv toho vidí jednak v ustanovení o náhradě nákladů, jelikož § 44 c.ř.s. umožňoval uložit náhradu nákladů zvítězivší straně, jestliže se dopustila protahování řízení, jednak ve zvýšení diskreční pravomoci soudu dle § 179 c.ř.s., který soudu umožňoval prohlásit za nemístné nové údaje a důkazy, které byly učiněny před koncem ústního jednání patrně v úmyslu rozepřít protáhnout,

²⁾ Emil Ott: Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního, díl I., Praha 1908, str. 264,

³⁾ Václav Hora: Československé civilní právo procesní, II. díl, Praha 1923,

a když jejich připuštění značně by zdrželo vyřízení rozepře a ve všech dalších ustanoveních, včetně zákazu novot v odvolacím řízení.

Rakouský civilní řád u nás platil až do roku 1950 a potom byl postupně vystřídán občanskými soudními řády č. 142/1950 Sb. a č. 99/1963 Sb., které oba byly založeny na jiné právní filozofii, které ovládl princip materiální pravdy zabraňující projevům procesní aktivity a odpovědnosti účastníků řízení.

Uplatnění koncentrační zásady v procesním právu civilním platném před novelou č. 30/2000 Sb. bylo spíše výjimkou. Před účinností citované novely se koncentrační zásada uplatnila zejména ve zkráceném směnečném a šekovém řízení, kde veškeré námítky proti směnečnému anebo šekovému platebnímu rozkazu musí být s uvedenými následky předneseny soudu v neprodlužitelné prekluzivní lhůtě tří dnů. Cit. § 175 odst. 1 o.s.ř. „Předloží-li navrhovatel v prvopisu směnku nebo šek, o jejichž pravosti není důvodu pochybovat, a další listiny nutné k uplatnění práva, vydá na jeho návrh předseda senátu krajského (městského) soudu činného v obchodních věcech směnečný (šekový) platební rozkaz, v němž odpůrci uloží, *aby do tří dnů zaplatil požadovanou částku a náklady řízení nebo aby v téže lhůtě podal námítky, v nichž musí uvést vše, co proti platebnímu rozkazu namítá.* Směnečný (šekový) platební rozkaz musí být doručen do vlastních rukou odpůrce. Nelze-li návrhu na vydání platebního rozkazu vyhovět, nařídí předseda senátu jednání.“ Námítky musí být vždy odůvodněny; obsah námitek může být čerpán nejen z práva hmotného (např. splnění dluhu, započtení, prominutí dluhu, promlčení nároku, je-li promlčena směnka sama apod.), nýbrž i z práva procesního (nepříslušnost soudu, nezpůsobilost být účastníkem řízení, procesní nezpůsobilost apod.) V námítkách procesní strana musí uvést vše, co namítá proti platebnímu rozkazu. Po uplynutí zákonné lhůty (tedy případně až při jednání) nelze uplatňovat takovou obranu, která nebyla uvedena již v námítkách. Takto opožděně podané námítky soud odmítne usnesením, proti němuž je odvolání přípustné. Žalovaný ovšem může při jednání uvádět nové skutečnosti a nabízet důkazy k obraně, kterou již v námítkách uplatnil.

Koncentrační zásada však nedopadá na procesně právní námítky, poukazující na nedostatek podmínek řízení, k jejichž existenci soud přihlíží kdykoliv za řízení. Výjimku představuje námítka místní nepříslušnosti, kterou musí žalovaný uplatnit ve včas podaných

námitkách, neboť ty jsou prvním úkonem žalovaného, který mu přísluší (§ 105 odst. 1 o.s.ř.). Soud může ve smyslu § 105 odst. 1 ve zkráceném směnečném (šekovém) řízení zkoumat svou místní příslušnost jen v rámci zjišťování podmínek pro vydání platebního rozkazu, tedy až do jeho vydání. Později je soud místní příslušnost oprávněn zkoumat jen k námitce účastníka. Naproti tomu k nedostatku své věcné příslušnosti (jako i jiných podmínek řízení) soud přihlíží kdykoliv za řízení (srov. § 104a odst. 1 o.s.ř.). Tímto způsobem se koncentrační zásada uplatňuje v řízení směnečném (šekovém).

4. Koncentrace řízení a problematika urychlování civilního soudního řízení ukládáním procesních prekluzivních lhůt

Procesní lhůty se dělí na lhůty zákonné a lhůty soudcovské (§ 55 o.s.ř.). Zákonné jsou lhůty stanovené pro úkony účastníků zákonem a mají zpravidla prekluzivní (propadnou) povahu, tzn. že právní úkon již nelze po uplynutí lhůty úspěšně provést, ledaže by došlo k prominutí zmeškání lhůty postupem dle ustanovení § 58 o.s.ř. Prominutí zmeškání propadné lhůty je však možné pouze tam, kde je zákon nevylučuje (např. § 255 žaloba na obnovu řízení, § 240 odst. 2. o.s.ř., pro dovolání).

Ukládání vhodných prekluzivních lhůt je jedním z institutů sloužících k urychlování řízení.

Věcnou správnost soudního rozhodování nelze uměle oddělovat od požadavku urychlené realizace soudního zákroku. Je nutno zajišťovat vzájemný soulad a optimální relaci mezi oběma těmito složkami, aniž by byla nadřazována jedna druhé. Vhodné ukládání prekluzivních lhůt zákonem nebo soudem procesním stranám, aby včas uplatnily svá skutková tvrzení a důkazní návrhy, nesmí ohrozit nebo znemožnit vydání soudního rozhodnutí, které je v souladu se skutečnými hmotněprávními poměry. Zákonem, popřípadě soudem (u tzv. soudcovských lhůt) je objektivně dána procesní straně možnost uplatnit ve stanovené lhůtě svá skutková tvrzení, vyjádření, důkazní návrhy apod. Jestliže strana tuto svou možnost nevyužije, ačkoliv jí v tom nebrání žádné prokazatelné obtíže, lze s vysokou pravděpodobností předpokládat, že s žádnými vhodnými prostředky procesního útoku či obrany nedisponuje. Je-li žalobce nebo žalovaný o správnosti svého stanoviska přesvědčen,

vyvíjí také potřebné úsilí o jeho prosazení a má zájem na urychleném uplatnění informací důležitých pro zjištění a prosazení svého práva, popřípadě procesní obrany. Obecně lze považovat za vysoce pravděpodobné, že zaviněné nerespektování přiměřených prekluzivních lhůt procesní stranou a následné odmítnutí opožděných skutkových přednesů nebo důkazních návrhů soudem nemá za následek vydání nesprávného rozhodnutí ve věci, jež by v důsledku uplatnění prekluzivních lhůt nebylo v souladu se skutečnými hmotněprávními poměry. Vhodně a citlivě uplatňované prekluzivní procesní lhůty nejsou v rozporu s požadavkem soudního rozhodování na základě pravdivě zjištěných skutkových okolností. Ani v případech v nichž se žádné prekluzivní procesní lhůty neuplatní, soud nezjišťuje a objektivně ani nemá možnost zjistit „absolutní pravdu“, neboť složitost zjišťovaných skutečností vnějšího světa mu dovolují zjistit pouze vysokou pravděpodobnost určitého skutkového stavu, tedy dosažení tzv. „praktické jistoty“. Soud tedy zakládá své rozhodnutí zpravidla vždy na skutečnostech vysoce pravděpodobných (pravděpodobných „na hranici jistoty“), bez ohledu na okolnost, zda se v konkrétním případě uplatňují či neuplatňují procesní prekluzivní lhůty, umožňující urychlení řízení.

V rámci přípravy jednání může předseda senátu vhodně určenou soudcovskou lhůtou (§ 55 o.s.ř.) v usnesení podle § 114a a § 114b o.s.ř. zjistit v rámci principu koncentrace rozhodující tvrzení a důkazy žalovaného, které hodlá použít na svoji obranu v řízení.

V usnesení musí být stanovena nejméně 30denní lhůta k podání vyjádření, v tomto případě jde o lhůtu soudcovskou podle § 55 o.s.ř. Lhůta běží od doručení usnesení. Proti tomuto usnesení není odvolání přípustné (§ 202 odst. 1 písm.j o.s.ř.), předseda senátu však může lhůtu prodloužit, zpravidla na návrh účastníka. Prominutí zmeškání podle § 58 o.s.ř. není u soudcovských lhůt možné.

Je-li usnesení spojeno s vydáním platebního rozkazu, běží případná lhůta k podání vyjádření (rovněž zde nejméně třicetidenní) až od podání odporu, což musí být v usnesení jasně uvedeno. Není-li odpor podán, stává se usnesení bezpředmětným. Je-li podán odpor, má žalovaný teprve lhůtu k podání vyjádření ve věci.

Podle mého názoru nelze vycházet ze zjednodušujících představ a usuzovat, že jakékoliv prekluzivní lhůty stanovené zákonem a jakékoliv uplatňování těchto lhůt soudcem za účelem urychlení řízení je automaticky v souladu s povahou a funkcí civilního procesu, tj.

ochranou práv a oprávněných zájmů účastníků. Jen velmi propracovaná a citlivá legislativní úprava a uvážlivé, odpovědné ukládání prekluzivních lhůt soudcem může být zárukou toho, že úsilí o urychlování řízení se nedostane do rozporu s právní povahou a účelem civilního procesu.

5. Povinnost tvrzení ve světle novelizace civilního řízení provedené zákonem č. 30/2000 Sb.

Princip koncentrace civilního řízení je úzce spjat se základními povinnostmi účastníků sporného řízení, a to s povinností tvrzení a povinností důkazní. Z uvedeného důvodu autor považuje za nezbytné se této problematice věnovat v této kapitole.

Plněním své povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní poskytují účastníci řízení soudu skutkový podklad pro rozhodnutí jejich sporu. Povinnost tvrzení účastníků řízení je podle současné právní úpravy pro řízení v prvním stupni zakotvena v obecném ustanovení § 101 odst. 1 písmo a) o.s.ř. podle kterého je účastník řízení k dosažení účelu řízení (ochrana subjektivních hmotných práv) povinen zejména tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti; neobsahuje-li všechna potřebná tvrzení žaloba (návrh na zahájení řízení) nebo písemné vyjádření k ní, uvedou je v průběhu řízení.

5.1 Povinnost tvrzení v souvislosti se zahájením občanského soudního řízení

V souvislosti se zahájením občanského soudního řízení sporného a s přípravou jednání je upravena povinnost tvrzení pro žalobce a žalovaného zvlášť, tak jak to odpovídá jejich procesnímu postavení. Povinnost tvrzení žalobce v souvislosti se zahájením občanského soudního řízení sporného je upravena v ust. § 79 odst. 1 o. s. ř., podle kterého je žalobce povinen, mimo jiné, uvést v žalobě vylíčení rozhodujících skutečností; povinnost tvrzení žalovaného je v souvislosti se zahájením řízení a přípravou jednání upravena v ust. § 114a odst. 2 písm. a) o. s. ř., podle kterého, mimo jiné, předseda senátu vyzve žalovaného, aby se ve věci písemně vyjádřil (výzva k vyjádření žalovaného, popř. ostatních účastníků řízení se stává po novele občanského soudního řízení provedené zákonem č. 30/2000 Sb. pravidlem, nepoužije se pouze v případech, jestliže by soud shledal její neúčelnost, soud tak musí vždy

posoudit konkrétní okolnosti případu). Povinnost tvrzení žalovaného je dále upravena v ust. § 114b o. s. ř. v institutu tzv. kvalifikované výzvy a s ní spojeném institutu fikce uznání nároku (o nichž je blíže pojednáno v kapitole 7, oddíle 7.1). Pro samotné jednání a další průběh sporného řízení v prvním stupni je povinnost tvrzení účastníků řízení upravena zejména v ust. § 118 o. s. ř., § 118a o.s.ř. (jde o koncentraci řízení znamenající, že účastníci musí své návrhy činit včas, pod sankcí jejich prekluze či pod jinou sankcí, týká se výlučně tvrzení o skutečnostech a návrhů důkazů k těmto skutečnostem), § 118b o.s.ř. (jde o nepřísnejší zákonnou koncentraci, neboť vyžaduje, aby rozhodné skutečnosti o věci samé a důkazy k jejich prokázání byly uvedeny nejpozději do konce prvního jednání; jinak k nim soud nepřihlíží), § 118c o.s.ř. (jde o tzv. soudcovskou koncentraci řízení, blíže v kapitole 7, oddíle 7.2) a § 119a o. s. ř. Povinnost tvrzení a povinnost důkazní účastníků řízení je dále významně dotčena v souvislosti s uplatněním principu neúplné apelace v právní úpravě odvolání, jež se projevuje zejména v ust. § 205 o.s.ř., § 205a o.s.ř. (jde o úpravu výjimek ze zákazu uplatňování nových skutečností, blíže v kapitole 9, oddíle 9.1) a § 211a o. s. ř.

5.2 Povinnost tvrzení žalobce

Jak již bylo uvedeno výše, žalobce je, mimo jiné, podle ust. § 79 odst. 1 o. s. ř. povinen uvést v žalobě vylíčení rozhodujících skutečností a to, čeho se domáhá. Splněním této povinnosti tvrzení žalobce vymezuje předmět konkrétního občanského soudního řízení. Tím se však povinnost tvrzení žalobce nevyčerpává, neboť žalobce bude v průběhu občanského soudního řízení i nadále povinen tvrdit další skutečnosti, a to v závislosti na tom, jak se spor v průběhu řízení rozvine (tj. podle pravidel o subjektivním konkrétním břemeni tvrzení). Proto je třeba v souvislosti se zahájením občanského soudního řízení sporného zkoumat, nakolik úplně a určitě musí být v žalobě vylíčeny rozhodující skutkové okolnosti, aby mohlo proběhnout řízení ve věci samé a mohlo být ve věci meritorně rozhodnuto.

Již letmý pohled do občanského soudního řádu ukazuje, že žalobce není povinen (a v některých případech ani schopen) již v žalobě uvádět všechna pro věc významná skutková tvrzení. Podle ust. § 101 odst. 1 písm. a) o. s. ř. jsou účastníci povinni zejména tvrdit všechny pro rozhodnutí významné skutečnosti; neobsahuje-li všechna potřebná tvrzení žaloba (návrh

na zahájení řízení) nebo písemné vyjádření k ní, uvedou je v průběhu řízení. Tomu odpovídá i poučovací povinnost soudu v průběhu řízení, např. podle ust. § 118a odst. 1 o. s. ř., ukáže-li se v průběhu jednání, že účastník řízení nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, předseda senátu jej vyzve, aby svá tvrzení doplnil, a poučí jej, o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy. Rovněž podle ust. § 118a odst. 2 o. s. ř., má-li předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkovy právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vylíčení rozhodných skutečností. Konečně pak podle ust. § 119a o. s. ř. před skončením jednání je předseda senátu povinen, s výjimkou věcí uvedených v § 120 odst. 2 o. s. ř., účastníky přítomné při jednání poučit, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, jestliže účastníci ani po poučení, nové skutečnosti a důkazy neuvedou, předseda senátu účastníky vyzve, aby shrnuli své návrhy a aby se vyjádřili k dokazování a ke skutkové a právní stránce věci.

V současné době jsou rozlišovány tři teorie zabývající se problematikou určitosti skutkových přednesů stran v souvislosti s vylíčením skutečností tvořících obsah žaloby, a to *teorie individualizační*, *zdokonalená teorie individualizační* a *teorie substancování*. Podle individualizační teorie bylo nutno v žalobním návrhu odborně označit konkrétní právní vztah, z něhož vyplývá uplatněný nárok. Teorie substancování a zdokonalená teorie individualizační od požadavku právní kvalifikace uplatněného nároku upustily a liší se pouze vyžadovanou mírou určitosti skutkových tvrzení v žalobě, pokud jde o základ uplatňovaného nároku. Teorie substancování pak požaduje úplné vylíčení skutkového stavu bez mezer a nejasností, zdokonalená teorie individualizační požaduje vylíčení skutkových okolností, které podle příslušných ustanovení hmotného práva jsou předpokladem vzniku nároku, který podle tvrzení žalobce byl žalovaným ohrožen nebo porušen.⁴⁾

Dle mého názoru se lze klonit k závěru, že česká právní úprava je postavena na základě tzv. zdokonalené teorie individualizační, tj. žalobce není povinen žalobu právně zdůvodnit, je však povinen uvést právně relevantní skutečnosti, jimiž vymezuje nejen předmět řízení, ale nepřímou i právní normu, která má být ve věci použita, aby žalobce mohl být

⁴⁾J. Macur.: Substancování skutkových přednesů stran v civilním soudním řízení: Právní rozhledy (C.H.Beck), č. 9/1998,

úspěšný.⁵⁾ To vyplývá z jinak obecného požadavku na přednesy procesních stran, podle kterého strany mají učinit předmětem svých tvrzení především skutečnosti, které připouštějí vazbu na platné právo, tedy skutečnosti, jež odpovídají skutkovým znakům právní normy, na jejímž základě je nutno posuzovat uplatněný nárok. Podle nauky i judikatury je tvrzení dostatečně substancováno, může-li soud přezkoumat, zda uplatněné právo v případě pravdivosti takových tvrzení skutečně vzniklo.⁶⁾ Žalobce je tedy povinen substancovat skutečnosti, uváděné v žalobě, aspoň natolik, aby mohly být dostačujícím základem pro použití určité materiální normy. Jak uvádí Fashing, hranice úplnosti leží tam, kde neúplnost má za následek, že skutková tvrzení nelze subsumovat pod právní normu, která upravuje uplatňovaný nárok.⁷⁾

Požadavek úplného a určitého vylíčení skutkového stavu v žalobě má závažné právní důsledky, pokud jde o další osud žaloby. V případech zvláště hrubého porušení povinnosti tvrzení žalobcem může mít za následek i odmítnutí žaloby podle ust. § 43 odst. 2 o. s. ř., nebo jiného písemného podání ve věci, např. dle § 118a o.s.ř., 118b o.s.ř. v rámci koncentrace řízení. Tak tomu je v případech, kdy žalobce uvede tak neurčitá či neúplná skutková tvrzení a žalobní nárok vymezí tak nejasně, že soud vůbec není schopen určit, jakému právu má být v konkrétním soudním řízení poskytnuta ochrana. V těchto případech je soud povinen začít odstraňovat vady návrhu podle ust. § 43 odst. 1 o. s. ř. a v případě, že žalobce svojí žalobu nedoplní nebo neupřesní, musí žalobu podle § 43 odst. 2 o. s. ř. odmítnout, protože se jedná o vadu návrhu, pro kterou nelze v řízení dále pokračovat (soud neví, co má projednat a o čem má rozhodnout). V žalobě je třeba uvést rozhodující skutečnosti minimálně v takovém rozsahu, aby bylo možno jednoznačně identifikovat subjektivní právo, jemuž má být v konkrétním řízení poskytnuta ochrana, a ne veškeré rozhodující skutečnosti odůvodňující uplatněný nárok (tzn. veškeré skutečnosti, které bude třeba v konkrétním řízení uvést - např. v reakci na obranu žalovaného - k tomu, aby byl žalobce věcně úspěšný); tomu ostatně

⁵⁾ K této problematice též: J. Spáčil, F. Faldyna: Může soud překvalifikovat žalobu na plnění ze smlouvy na žalobu z bezdůvodného obohacení? *Právo a podnikání (Orac)*, 5/95 nebo J. Spáčil: Několik poznámek k problematice změny žaloby a k předmětu občanského soudního řízení. *Právní rozhledy (C.H. Beck)*, č. 6/95,

⁶⁾ J. Macur: Zásada projednací v civilním soudním řízení, *Acta Universitatis Brunensis Iuridica* No 184, MU Brno 1997, s. 128,

⁷⁾ citované dílo str. 132,

napovídá i ust. § 79 odst. 1 o. s. ř., podle kterého žalobce je povinen v žalobě vylíčit "rozhodující skutečnosti", zatímco podle ust. § 118a odst. 1 o. s. ř. ukáže-li se v průběhu jednání, že účastník nevyličil "všechny rozhodující skutečnosti", předseda senátu jej vyzve, aby svá tvrzení doplnil. Stejně tak je třeba v dané souvislosti dbát na to, aby žalobní žádost (předmět procesního nároku) byla vždy formulována úplně a určitě, neboť jinak by nebylo možno v některých případech posoudit splnění objektivních podmínek řízení - neexistence rei iudicatae a litispendence.

Soud dále zkoumá úplnost a určitost skutkových tvrzení obsažených v žalobě (event. v jiném podání ve věci samé), zda odůvodňují uplatněný nárok. Zjistí příslušné právní normy upravující uplatněný nárok, a poté pod skutkové znaky předpokládané hypotézou těchto právních norem podřazuje skutková tvrzení žalobce. Tehdy se ještě nezabývá pravdivostí, resp. daností tvrzených skutečností, zabývá se pouze otázkou, zda-li v případě pravdivosti takových tvrzení uplatňované právo mohlo skutečně vzniknout. Jde v podstatě o posouzení konkrétního případu na úrovni tzv. „individuálního objektivního práva“, kdy soud stanovuje množinu právních vět, na jejichž základě dojde ke konečnému úsudku. V tomto stadiu může soud odhalit např. logický rozpor mezi žalobním návrhem a skutkovými tvrzeními žalobce. Naskýtá se zde otázka, je-li takový zjištěný logický rozpor důvodem pro odmítnutí podání z důvodu neurčitosti či např. pro zamítnutí žaloby z důvodu věcné neopodstatněnosti. Řešení se nachází v zařazení posouzení věci na úrovni individuálního objektivního práva buď do oblasti zkoumání náležitostí žaloby nebo do oblasti věcného posuzování uplatněného nároku. Je otázkou, je-li správný názor, podle kterého se v tomto stadiu jedná již o věcné posuzování uplatněného nároku a případný závěr soudu o logickém rozporu skutkových tvrzení žalobce a žalobního návrhu může být důvodem zamítnutí žaloby pro její věcnou neopodstatněnost, nikoli důvodem pro odmítnutí žaloby z důvodu její neurčitosti, či názor, který za věcné posuzování bude považovat až přisuzování hodnot pravdivosti jednotlivých skutkových tvrzením žalobce v případě, kdy se existence uplatněného nároku na úrovni individuálního objektivního práva ukázala jako „pravděpodobná“ - ve výše uvedeném smyslu.

Je zřejmé, že mezi základem a předmětem procesního nároku musí existovat vnitřní

soulad, neboť „Předmět a základ uplatněného nároku jsou od sebe neodlučitelné.“⁸⁾ V souvislosti s touto problematikou je třeba citovat názor uváděný v posledním komentáři vydavatelství C. H. Beck k občanskému soudnímu řádu, podle kterého „podání je neurčité také tehdy, obsahuje-li přesné a úplné údaje, avšak je mezi nimi zjevný logický rozpor (např. tehdy, nevychází-li žalobní petit z vylíčených rozhodujících skutečností, ale z jiných, v podání neuvedených okolností, a nelze proto dovést, na základě čeho má být o žalobním petitu rozhodnuto)“.⁹⁾ Toto rozlišování může mít praktický význam především z hlediska účinků takového rozhodnutí. Zatímco v případě odmítnutí takové žaloby nebude žalobci nic bránit v podání nové žaloby stejného obsahu, tedy s tím nebezpečím, že sice konkrétní řízení ve věci samé neproběhne, nicméně v budoucnu na věcné projednávání může dojít, pokud se věc dostane k jinému soudci s jiným názorem na otázku určitosti žaloby; v případě (věcného) zamítnutí takové žaloby zde budeme mít pravomocné rozhodnutí soudu, jež stanoví, že na základě skutečností v žalobě tvrzených se uplatněný nárok nezakládá a žalobci tak bude v podávání dalších žalob stejného obsahu zabráněno, resp. bude zabráněno jejich věcnému projednání. Z hlediska požadavku právní jistoty je tedy dle mého názoru žádoucí, aby logický nesoulad mezi tvrzenými skutečnostmi a uplatněným nárokem byl řešen v rovině věcného rozhodování o žalobě. K tomuto V. Hora uvádí „Nestačí tedy pouhé všeobecné označení právního důvodu, o nějž žalobce svůj nárok opírá (např. z koupě, zápůjčky apod.), nýbrž je třeba, aby byly všechny skutkové okolnosti jednotlivě, jak jdou za sebou a jak ze sebe plynou, vylíčeny sice stručně, ale přece úplně. Z nich, z jejich souhrnu, musí vyplynouti, o jaký právní poměr žalobce svůj nárok opírá (důvod žaloby); ale není třeba, aby žalobce sám tento právní důvod v žalobě výslovně uváděl. Aby bylo možno ze skutkového děje žaloby vskutku poznati její důvod, k tomu je třeba, aby žaloba byla logickou, tj. aby skutkové okolnosti v ní uvedené připouštěly podle hmotného práva závěr, jež žalobce ve svém návrhu žalobním z nich vyvozuje. Otázku, jestli děj žalobcem v žalobě vylíčený skutečně opravňuje jeho nárok, posouditi sluší podle hmotného práva. Jakékoli pochybení, jehož by se zde žalobce dopustil,

⁸⁾ J. Macur: Dokazování a procesí odpovědnost v občanském soudním řízení, Spisy právnícké literatury U.J.E.P. v Brně, svazek 56, Brno 1984,

⁹⁾ Bureš, Drápal, Mazanec: Občanský soudní řád – komentář, 5. Vydání, C.H. Beck, Praha 2001, str. 156,

nebude mítí vlivu na zahájení řízení, nýbrž na jeho výsledek (žalobci nepříznivý)¹⁰⁾ Logický nesoulad by mohl být důvodem pro odmítnutí žaloby (za splnění dalších procesních podmínek) pouze tehdy, když by se týkal vyličení skutkového stavu (zejména vztahů jeho jednotlivých komponentů) v takové míře, že by měl za následek neidentifikovatelnost subjektivního hmotného práva (jeho skutkového základu), kterému by měla být v soudním řízení poskytnuta ochrana.

Podrobnější rozbor problematiky tzv. „individuálního objektivního práva“, podává např. doc. Stavinohová, že „opodstatněnost právních tvrzení žalobce pak soud zkoumá ve dvou stupních. Především vyhledá právní normu, která upravuje právní následky, obsahově odpovídající návrhu žalobce. Právní účinky určité normy (např. vydání věci, vrácení půjčky) však nastoupí teprve tehdy, jestliže nastaly všechny skutkové okolnosti, předpokládané právní normou. Proto soud musí dále zkoumat, zda skutkový stav zjištěný v průběhu procesu přesně odpovídá obsahu právní normy. Tento postup, nazývaný subsumpcí, je výlučně záležitostí soudu. Procesní strany jej nemohou ovlivnit žádnou procesní činností. Které právní normy v daném případě přicházejí v úvahu, jak mají být vykládány a zda konkrétní skutkové okolnosti odpovídají abstraktnímu skutkovému stavu, obsaženému v právní normě, tedy aplikace práva v civilním řízení, náleží výlučně soudu. Od dob římského práva se zde uplatňuje poučka „iura novit curia“,¹¹⁾ popř. dr. Spáčil, dle kterého „soud pak zkoumá, zda skutečnosti tvrzené žalobcem lze podřadit pod hypotézu některé právní normy (zpravidla hmotněprávní) tak, aby z dispozice této právní normy bylo možno dovodit plnění (případně určení), požadované v žalobním petitu“.¹²⁾

5.3 Povinnost tvrzení žalovaného

Pro náležité zjištění skutkového stavu nemá význam pouze plnění povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní žalobce. Žalovaný, který má protikladný zájem na výsledku sporu, může svou procesní aktivitou významně ovlivnit zjišťování všech rozhodných skutečností, na základě kterých soud rozhodne ve věci samé. Především skutková tvrzení, resp. popírání

¹⁰⁾ V. Hora, Učebnice civilního práva procesního, Všehrad, Praha 1947, str. 223,

¹¹⁾ J. Stavinohová: Občanské právo procesní – řízení nalézací, Iuridica Brunensia, Brno 1996, str. 55,

¹²⁾ Spáčil, J.: Několik poznámek k problematice změny žaloby a k předmětu občanského soudního řízení, Právní rozhledy č. 6/1995, str. 223,

žalovaného umožní soudu zjistit, které skutečnosti jsou mezi účastníky sporné (soud tomu je podle ust. § 6 o. s. ř. povinen). Pokud jde o procesní povinnosti žalovaného obecně, lze konstatovat, že „vznik procesních povinností na straně žalovaného, který se stává procesní stranou bez své vůle a iniciativy, je zpravidla odvozován z jeho podřízenosti státní moci. Žalovaný se však nejen zprostředkovaně podílí na společenském zájmu na vyloučení svépomoci a na objektivním, kvalifikovaném řešení sporů soudními orgány, ale podáním žaloby a zahájením konkrétního soudního řízení proti němu nabývá přímý, osobní zájem na vítězství v konkrétním sporu proti žalobci. Realizace tohoto zájmu v podmínkách civilního řízení pak předpokládá, že také žalovaný k tomu bude vytvářet nezbytné předpoklady v rozsahu odpovídajícím jeho procesní roli. Proto i žalovanému vznikají nejen subjektivní procesní práva, ale také určité procesní povinnosti“.¹³⁾

Povinnost tvrzení žalovaného vyplývá jednak z obecného ust. § 101 odst. 1 písmo a) o.s.ř., zvláštní význam s případnými závažnými nepříznivými procesními důsledky pro žalovaného pak nabývá v souvislosti s přípravou jednání. Jak uvádí nejnovější komentář k občanskému soudnímu řádu: „Jednání soudu, při kterém se provádí dokazování, zásadně předpokládá jistotu v určení těch skutkových okolností, které jsou mezi účastníky sporné. Stanovit okruh sporných skutečností nelze bez součinnosti žalovaného. Zákon proto v zájmu ekonomie řízení vychází ze zásady, že také žalovaný musí být zavázán již ve stadiu přípravy jednání vyjádřit se ve věci.“¹⁴⁾

Podle ustanovení § 114a odst. 2 písm. a) o. s. ř. předseda senátu žalovaného, popř. ostatní účastníky, kteří nepodali návrh na zahájení řízení, vyzve, aby se ve věci písemně vyjádřili a aby soudu předložili listinné důkazy, jichž se dovolávají, ledaže se takový postup jeví s ohledem na povahu věci neúčelným. Povinnost tvrzení žalovaného ve stadiu přípravy jednání je zdůrazněna institutem kvalifikované výzvy soudu podle § 114b odst. 1 o. s. ř. ve spojení s fikcí uznání nároku podle § 114b odst. 5 o. s. ř. Podle § 114b odst. 1 o. s. ř. vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu, může předseda senátu, s výjimkou věcí, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2), a věcí uvedených v § 118b a § 120 odst.

¹³⁾ Macur, J.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu procesním, Acta Universitatis Brunensis Iuridica, MU Brno, str. 82,

¹⁴⁾ Bureš - Drápal - Mazanec: Občanský soudní řád - komentář, 5. vydání, C. H. Beck, Praha 2001, str. 395,

2 o. s. ř., místo výzvy podle § 114a odst. 2 písmo a) o. s. ř., nebo nebylo-li takové výzvě včas a řádně vyhověno, žalovanému usnesením uložit, aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a k vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popřípadě označil důkazy k prokázání svých tvrzení. K podání vyjádření určí lhůtu, která nesmí být kratší než 30 dnů od doručení usnesení. Podle § 114b odst. 5 o. s. ř. jestliže se žalovaný bez vážného důvodu na výzvu soudu podle § 114b odst. 1 o. s. ř. včas nevyjádří a ani ve stanovené lhůtě soudu nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává; o tomto následku (§ 153a odst. 3 o. s. ř.) musí být poučen.

Proti uvedené koncepci byla v odborném tisku vznesena námitka, že úprava institutů urychlování řízení by měla směřovat do oblasti zjišťování a objasňování skutkového stavu a ne do oblasti dispozic s řízením.¹⁵⁾ Prof. Macur namítá, že uznání nároku je dispozitivním procesním úkonem, kterým procesní strana uznává svůj soukromoprávní závazek formou vědomého, výslovného a nezastupitelného projevu vůle, který se vztahuje na předmět projednávaného nároku, přičemž tento úkon je ve výlučné dispozici žalovaného a nelze jej tedy fingovat. „Procesní strany pak mohou v souladu se zásadou dispoziční svobodně nakládat jak s řízením, tak s předmětem řízení. Procesní práva, vyplývající ze zásady dispoziční, mohou být realizována pouze na základě procesních právních úkonů, vyhrazených výlučně nositeli těchto práv, který je může vědomě a záměrně uplatňovat sám, anebo prostřednictvím osoby, kterou k tomu zmocnil.“¹⁶⁾

V souvislosti s úvahami o vhodné koncepci urychlovacích institutů v případě nečinnosti žalovaného citovaný autor dochází k závěru, že jako vhodnější a teoreticky odůvodněnější by se za dané situace jevil kontumační rozsudek, neboť instituty urychlující řízení patří do oblasti zjišťování skutkového stavu,¹⁷⁾ kdy za pomoci obecných zkušenostních

¹⁵⁾ Macur, J.: Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o.s.ř.: Bulletin advokacie č. 2/2002, str. 28 a násl.,

¹⁶⁾ tamtéž,

¹⁷⁾ K problematice urychlování řízení v oblasti zjišťování skutkového stavu viz zejména J. Macur: Zásada projednací v civilním soudním řízení. Acta Universitatis Brunensis Iuridica No 184, MU Brno 1997, str. 95 a násl. J. Macur: K problematice urychlování občanského soudního řízení: Právní rozhledy č. 3/20002, str. 126, J. Macur: Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení, Acta Universitatis Brunensis Iuridica, No. 247, MU Brno, str. 62 a násl.

vět a uplatnění skutkových domněnek lze dospět k závěru, že protistrana, která ve stanovené lhůtě neuplatní svá odlišná tvrzení, ve skutečnosti nemá argumenty ani důkazy proti správnosti skutkových tvrzení druhé procesní strany. Urychlování řízení v tomto směru lze založit na rozsudku pro zmeškání, nikoli na institutu uznání nároku. Nepříznivé právní následky, zatěžující nečinnou procesní stranu, musí být podřízeny režimu kontumačního rozsudku, nikoli režimu uznání nároku. Uznání nároku totiž patří do zcela jiné procesní problematiky, než by mohlo být spojováno s urychlováním řízení v oblasti zjišťování rozhodného skutkového stavu.

Uplatnění domněnek správnosti, resp. pravdivosti skutkových tvrzení žalobce je typické i pro civilní procesy některých zemí západní Evropy, zejm. Německa a Francie, které fikcí dispozitivního procesního úkonu procesní strany neznají.

5.4 Povinnost tvrzení procesních stran v průběhu řízení

Podle platné české právní úpravy jsou účastníci řízení povinni tvrdit pro rozhodnutí věci významné skutečnosti; neobsahuje-li všechna potřebná tvrzení žaloba (návrh na zahájení řízení) nebo písemné vyjádření k ní, uvedou je v průběhu řízení [§ 101 odst. 1 písmo a) o.s.ř.].

V podstatě totéž stanovil ve svém ust. § 178 c. ř. s. Podle tohoto ustanovení každá strana má uvést ve svých přednesech podle pravdy úplně a určitě všechny skutkové okolnosti, potřebné v tom kterém případě k odůvodnění jejích návrhů, s určitostí prohlásiti o skutkových údajích přednesených jejím odpůrcem a o důkazech jím nabídnutých. V této souvislosti vzniká otázka, jaké skutečnosti je která procesní strana povinna tvrdit a prokazovat. Jedná se o problematiku dělení břemene tvrzení a břemene důkazního, která je v české odborné literatuře zpracována především v díle prof. Macura.¹⁸⁾ Pokud jde o povinnost tvrzení, je každý z účastníků povinen tvrdit jenom ty skutečnosti, které jsou skutkovým znakem právní normy, jejichž účinků se dovolává. Tento poznatek vyplývá z obecně se uplatňující teorie analýzy norem, dle které na základě obsahové analýzy právních norem je

¹⁸⁾ Např. J. Macur: Důkazní břemeno v civilním soudním řízení, Acta Universitatis Brunensis Iuridica, No. 172, MU Brno 1996, J. Macur: Dokazování a procesní odpovědnost v občanském soudním řízení, Spisy právnické fakulty U.J.E.P. v Brně, svazek 56, 1984,

zpětně usuzováno na skutečnosti, které bude třeba tvrdit a prokázat, aby vznikly požadované právní účinky těchto norem. "Procesní strana, jejíhož procesního cíle nelze dosáhnout bez užití určité právní normy, nese břemeno tvrzení i břemeno důkazní ohledně splnění skutkových předpokladů uplatnění této právní normy."¹⁹⁾ Podle uvedené koncepce v oblasti objektivního práva lze z hlediska jejich členění a vzájemného působení rozlišovat normy základní, které zakládají určité právo, normy doplňující, které doplňují normy základní, proti normy, a to jednak zabraňující, které zabraňují vzniku účinků základních právních norem, jednak právo rušící, které právo, jež vzniklo v důsledku uplatnění účinků základních právních norem, ruší a jednak proti normy způsobující zánik uplatnitelnosti (např. promlčení). Proti normy se mohou uplatnit i ve vztahu k proti normám, což má za následek, že nastane právní účinek vyrušenou proti normou vyrušené základní normy. Za charakteristický znak proti normy je považováno to, že jí předpokládaný skutkový stav má tytéž skutkové znaky jako skutkový stav předpokládaný základní právní normou, ale na rozdíl od ní má jeden nebo více znaků, které vyvolávají proti působení.

Na základě výše uvedených poznatků pak lze konstruovat povinnost tvrzení, povinnost důkazní a jim odpovídající břemena tvrzení a břemena důkazní tak, že tyto existují jednak ve své objektivní podobě a zůstávají po celou dobu soudního řízení neměnná. U povinnosti tvrzení její objektivní stránka spočívá v tom, že účastník řízení je povinen formulovat skutkové okolnosti, zakládající užití jemu příznivé právní normy. Sankcí za nedodržení této povinnosti je na straně žalobce zamítnutí/ odmítnutí žaloby, na straně žalovaného vyhovění žalobě. Objektivní stránku u povinnosti důkazní stanoví postup soudu v případě stavu "non liquet", tj. tehdy, když se přes veškerou procesní činnost všech procesních subjektů nepodaří objasnit rozhodný skutkový stav. Subjektivní stránka těchto povinností spočívá v jejich rozdělení mezi obě procesní strany včetně stanovení procesních následků jejich porušení. Subjektivní stránka u obou těchto povinností zahrnuje abstraktní a konkrétní složku; abstraktní složka odpovídá objektivní stránce těchto povinností a v průběhu řízení zůstává neměnná. U povinnosti tvrzení to znamená, že žalobce je po celou dobu soudního řízení povinen tvrdit skutečnosti odůvodňující jeho žalobu, žalovaný je naopak povinen po

¹⁹⁾ Macur, J.: Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu, Acta Universitatis Brunensis Iuridica, No. 172, MU Brno, str. 67 a násl.,

celou dobu soudního řízení uvádět veškeré námitky přicházející v úvahu. U povinnosti důkazní to znamená, že každý z účastníků je povinen dokazovat jen ty skutečnosti, které sám tvrdil. Pro konkrétní složky obou těchto povinností je typické jejich kyvadlovité přecházení v průběhu řízení z jedné procesní strany na druhou, jako reakce na do té doby v řízení zjištěný konkrétní skutkový stav. U povinnosti tvrzení to znamená, že druhá procesní strana musí v reakci na skutkové přednesy své protistrany uvést přesnější, popř. nové skutečnosti ve svůj prospěch. U povinnosti důkazní to znamená, že v reakci na předběžné posouzení důkazů, dle kterého se jeví druhou stranou tvrzená skutečnost jako pravděpodobná, se musí druhá procesní strana pokusit za pomoci protidůkazu vyvrátit nebo zpochybnit důkazy podané protistranou.

Výše uvedené obecné teze lze vypořádat i v platné české úpravě. Povinnost tvrzení účastníků občanského soudního řízení je dále upravena v ust. § 118 o. s. ř., dle kterého, mimo jiné, po zahájení jednání předseda senátu vyzve žalovaného, popř. jiného účastníka řízení, který dosud neučinil písemné podání, aby se ve věci vyjádřil. Je-li to potřebné, předseda senátu též účastníka vyzve, aby svá tvrzení doplnil a aby navrhl k prokázání svých tvrzení důkazy.

6. Koncentrace skutkových přednesů a důkazních návrhů stran zákonná (ex lege)

Plněním své povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní poskytují účastníci řízení soudu skutkový podklad pro rozhodnutí jejich sporu. Povinnost tvrzení účastníků řízení je podle současné právní úpravy pro řízení v prvním stupni zakotvena v obecném ust. § 101 odst. 1 písm. a) o. s. ř., podle kterého je účastník řízení k dosažení účelu řízení (ochrana skutečných subjektivních práv) povinen tvrdit zejména všechny pro rozhodnutí ve věci významné skutečnosti; neobsahuje-li všechna potřebná tvrzení žaloba (návrh na zahájení řízení) nebo písemné vyjádření k ní, uvedou je v průběhu řízení.

V souvislosti se zahájením občanského soudního řízení sporného a s přípravou jednání je upravena povinnost tvrzení pro žalobce a žalovaného zvlášť, tak jak to odpovídá jejich procesnímu postavení. V zájmu efektivity řízení jsou v některých případech skutkové

přednesy a důkazní návrhy koncentrovány do určitého úseku řízení, resp. účastníci musí svá tvrzení a návrhy důkazů provést v určitém úseku řízení a ve stanovených lhůtách.

Jak jsem již uvedl v občanském soudním řízení je upravena koncentrace řízení ze zákona a koncentrace vhodná. Koncentrace řízení zákonná je upravena v ustanovení **§ 118b o.s.ř.**

Koncentrace skutkových přednesů a důkazních návrhů stran zákonná (ex lege) podle § 188 b. o.s.ř. se vztahuje na věci z oblastí zvláště citlivých společenských vztahů. Týká se věci ochrany osobnosti podle občanského zákoníku, věci ochrany proti uveřejňování informací, které jsou zneužitím svobody projevu, slova a tisku, popřípadě ochrany práv třetích osob podle právních předpisů o hromadných informačních prostředcích, dále se týká sporů vyvolaných konkurzem a vyrovnáním, sporů o základu věci v případech ochrany hospodářské soutěže, jakož i o základu věci ve sporech o ochranu práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním. Posléze se vztahuje na spory z porušení nebo ohrožení práva na obchodní tajemství i na další případy stanovené zákonem.

Ve všech těchto případech koncentrace ze zákona mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději do skončení prvního jednání, které se v nich konalo. K později uvedeným skutečnostem se podle ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř. nepřihlíží. To však podle této zákonné úpravy neplatí, jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly (vznikly) po prvním jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést. O povinnostech podle § 118b odst. 2 o.s.ř. a o následcích nesplnění těchto povinností musí být účastníci vždy poučeni v předvolání k prvnímu jednání ve věci (§ 118b odst. 2 o.s.ř.).

Zákon současně stanovuje případy, kdy se nepříznivé účinky opožděného procesního úkonu nesmí uplatnit (§ 118b odst. 1 o.s.ř.), to neplatí, jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po prvním jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést.

V § 118b o.s.ř. jsou tak taxativně vyjmenovány spory (věci), v nichž koncentrace řízení nastává ze zákona, a to k okamžiku skončení prvního jednání, které v nich bylo nařízeno a které se také uskutečnilo. Účastníci v nich mohou tvrdit rozhodující skutečnosti a navrhopvat důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání, které se skutečně

konalo, s tím, že k později uvedeným skutečnostem a důkazům nemůže soud, bez ohledu na to, jak dlouho řízení v prvním stupni by ještě trvalo, přihlížet.

Ke koncentraci řízení podle § 118b o.s.ř. dochází k okamžiku skončení prvního jednání, které se ve věci konalo. Bylo-li nařízené první jednání ve věci odročeno bez projednání věci samé, například proto, že nebyla dodržena třicetidenní lhůta k přípravě na jednání podle § 115 odst. 2 o.s.ř. nebo že účastníkům bylo doručeno předvolání k jednání, aniž by v něm byli poučeni o koncentraci řízení, je ve smyslu § 118b odst. 1 o.s.ř. prvním jednáním, které se ve věci konalo, až takové následující jednání, při němž byla věc poprvé skutečně projednána.

Ve věcech ochrany osobnosti podle občanského zákoníku (§ 11 až § 16 ObčZ), ve věcech ochrany proti uveřejňování informací, které jsou zneužitím svobody projevu, slova a tisku, popřípadě ochrany práv třetích osob podle právních předpisů o hromadných informačních prostředcích (zejména podle tiskového zákona č. 46/2000 Sb. a zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů), ve sporech vyvolaných konkursem nebo vyrovnáním a v dalších věcech, stanovil-li by tak zákon, nastává koncentrace řízení v plném rozsahu; tvrzení o rozhodných skutečnostech a důkazy k jejich prokázání v nich lze proto uvést nejpozději do skončení prvního jednání, které se v nich konalo, ve vztahu k celému předmětu řízení, resp. k celému rozsahu uplatněných nároků.

Ve sporech o ochranu práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním (§ 44 až § 55 ObchZ), ve sporech z porušení nebo ohrožení práva na obchodní tajemství (§ 17 až § 20 ObchZ) a v dalších sporech, stanovil-li by tak zákon, je řízení koncentrováno ke skončení prvního jednání, které se v nich konalo, jen ve vztahu k základu věci. Základem věci se v § 118b odst. 1 o.s.ř. rozumí - obdobně jako je tomu v § 152 odst. 2 o.s.ř. posouzení všech otázek, které vyplývají z uplatněného nároku, s výjimkou okolností, které se týkají jen výše nároku. Základem věci se rozumí sporný vztah sám, resp. jeho existence. Na výši nároku se tedy koncentrace v uvedených sporech nevztahuje; skutečnosti a důkazy o této části předmětu řízení lze proto uvádět zásadně až do vyhlášení rozsudku, kterým se končí řízení v prvním stupni.

V občanském soudním řízení se projednávaly a rozhodovaly spory o ochranu hospodářské soutěže podle zákona č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, ve znění pozdějších předpisů (srov. § 17 tohoto zákona), v nichž rovněž bylo řízení o základu věci koncentrováno ke skončení prvního jednání, které se v nich konalo. Zákon č. 63/1991 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) byl dnem 30.6.2001 zrušen a s účinností od 1. 7. 2001 byl nahrazen zákonem č.143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), podle něhož již nepatří do pravomoci soudů (nehledíc ke správnímu soudnictví) projednávání a rozhodování věcí ochrany hospodářské soutěže. Slova "o základu věci ve sporech o ochranu hospodářské soutěže" uvedená v § 118b odst. 1 o.s.ř., stejně jako ustanovení § 9 odst. 3 písmo k) o.s.ř., i když nebyla výslovně zrušena, se stala od 1.7.2001 zbytečnými.

Z § 118b odst. 2 o.s.ř. vyplývá, že koncentrace řízení nastává, jen jestliže účastníci byli v předvolání k prvnímu jednání ve věci poučeni o tom, že mohou uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději do skončení tohoto jednání a že k později uvedeným skutečnostem a důkazům se nepřihlíží.

Kdyby předvolání k prvnímu jednání takové poučení neobsahovalo, lze jednání bez projednávání věci odročit za tím účelem, aby potřebné poučení mohlo být účastníkům poskytnuto. Jestliže však soud byt' jen začal věc při jednání také projednávat, aniž by účastníkům řádně poskytl poučení podle § 118b odst. 2 o.s.ř., zákonná koncentrace řízení se v ní již nemůže uplatnit.

Zákonná koncentrace řízení podle § 118b odst. 1 o.s.ř. neplatí bezvýjimečně. Po skončení prvního jednání, které se ve věci konalo, lze uvést další rozhodující skutečnosti a označit nové důkazy k jejich prokázání, jde-li o takové skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků nebo které nastaly (vznikly) po prvním jednání anebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést.

Zpochybněním věrohodnosti důkazních prostředků se rozumí tvrzení a pomocí důkazů prokázání takových skutečností, které mohou mít samy o sobě nebo ve spojení

s již známými skutečnostmi vliv na hodnocení provedeného důkazního prostředku soudem z hlediska jeho věrohodnosti. Provedený důkazní prostředek je například zpochybněn prokázáním toho, že svědek vypovídal o věci pod vlivem návodu nebo výhrůžky, že listina je ve skutečnosti falzifikátem, že znalec byl při podání posudku "ovlivněn" úplatkem apod. Ke zpochybnění věrohodnosti provedených důkazů naproti tomu nemůže vést to, že účastník řízení navrhne důkazy, pomocí kterých má být skutkový stav věci zjištěn jinak, než jak vyplývá z provedených důkazů, které byly navrženy do skončení prvního jednání, které se ve věci konalo; navržením takových důkazů účastník totiž nezpochybňuje věrohodnost provedených důkazních prostředků, ale v rozporu s koncentrací řízení se domáhá, aby jejich pomocí byl skutkový stav věci zjištěn jinak, než jak se podává z řádně a včas navržených důkazů.

Jestliže skutečnosti nebo důkazy nastaly (vznikly) až po skončení prvního jednání, které se ve věci konalo, je zřejmé, že nemohly být do skončení tohoto prvního jednání u soudu uplatněny, neboť v té době ještě neexistovaly. Ustanovení § 118b odst. 1 věta druhá o.s.ř. připouští tyto skutečnosti a důkazy - s ohledem na jejich zřejmou novost a nemožnost dřívějšího uplatnění uplatnit i v dalším řízení (při dalším jednání) před soudem prvního stupně.

Poslední z výjimek z koncentrace řízení je zčásti podobná důvodu žaloby na obnovu řízení podle § 228 odst. 1 písmo a) o.s.ř. Skutečnosti a důkazy účastník nemohl včas bez své viny uvést tehdy, jestliže o nich - přestože v době prvního jednání objektivně vzato existovaly - nevěděl a ani jinak z procesního hlediska nezavinil, že nesplnil povinnost tvrzení nebo důkazní povinnost do skončení prvního jednání, které se ve věci konalo.

Koncentrace skutkových tvrzení a důkazních návrhů na první stupeň řízení se netýká vedle věcí uvedených v § 120 odst. 2), ani

- odvolání proti usnesení, jimiž se rozhoduje ve věci samé (např. § 205 odst. 2),
- odvolání proti výrokům platebních rozkazů o náhradě nákladů řízení,
- odvolání ve správním soudnictví (§ 250s),
- odvolání ve věcech výkonu rozhodnutí (§254 odst. 4).

Ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř. ve svých důsledcích určuje lhůtu, po jejímž uplynutí účastníci nemohou uvádět další tvrzení o rozhodujících skutečnostech nebo navrhopvat důkazy k jejich prokázání, ledaže by nastala některá z výjimek uvedených v tomto ustanovení. K nepřipustně uvedeným tvrzením a důkazním návrhům soud při zjišťování skutkového stavu věci nepřihlíží, tj. postupuje stejně, jako kdyby vůbec nebyly uplatněny.

O tom, které ze řádně navržených důkazů budou provedeny, rozhoduje i ve věcech uvedených v § 118b odst. 1 o.s.ř. soud (§ 120 odst. 1 věta druhá o.s.ř.). Soud může v těchto věcech provést i jiné důkazy, jestliže potřeba jejich provedení ke zjištění skutkového stavu vyšla v řízení najevo (§ 120 odst. 3 o.s.ř.); vzhledem ke koncentraci řízení uplatňované v těchto věcech může přitom zřejmě brát v úvahu jen takové důkazy, jejichž potřeba provedení vyšla najevo do skončení prvního jednání, které se ve věci konalo, popřípadě důkazy, k nimž lze ve smyslu § 118b odst. 1 věty druhé o.s.ř. přihlédnout, i kdyby byly uplatněny později. Důkazy, o nichž soud uvedeným způsobem rozhodl, že budou provedeny, samozřejmě mohou být předmětem i dalších (odročených) jednání.

7. Koncentrace skutkových přednesů a důkazních návrhů rozhodnutím soudu (soudcovská)

Ve všech věcech, které soudy projednávají a rozhodují ve sporném řízení a v nichž nemohlo dojít nebo ve skutečnosti nedošlo ke koncentraci řízení ze zákona podle § 118b o.s.ř. (nehledě ke koncentraci podle § 175 odst. 1 věty první a odst. 4 části věty první za středníkem o.s.ř.), může být řízení koncentrováno na základě rozhodnutí soudu. Podmínky, za nichž může soud rozhodnout o koncentraci řízení, se uvádí v § 114b a § 118c o.s.ř.

Novela provedená zákonem č. 30/2000 Sb. se evidentně snaží o změnu postavení žalovaného ve sporu a v tomto směru lze tento zákon považovat za bezesporu přínosný. Jedná se o renesanci zásady, která byla v našich poměrech pozapomenuta: „žalobce je povinen v žalobě mimo jiné vylíčit rozhodující skutečnosti; neučiní-li tak ani na výzvu soudu a není-li

možné pro tento nedostatek v řízení pokračovat, soud žalobu odmítne“. Hmotné právo žalobci zpravidla stanoví k uplatnění nároku u soudu lhůty, jejichž marným uplynutím se právo promlčí nebo prekluduje. Naproti tomu povinnost žalovaného se k žalobě vyjádřit, byla-li mu vůbec soudem uložena, nebyla podle dosavadní úpravy účinně vynutitelná. Žalovaný, který neměl zájem na urychleném projednání věci, mohl opožděným podáním vyjádření k žalobě prodlužovat soudní řízení, popřípadě nepodá-li vyjádření vůbec, mohl znemožnit nebo alespoň ztížit řádnou přípravu jednání ze strany soudu. Tento stav neodpovídá ani nárokům, které na racionální uspořádání civilního procesu klade demokratická společnost, ale ani jeho tradicím (představa, že žalovaný může své procesní pozice hájit jakkoliv, tedy i obstrukcí a nečinností, je zjevně překonaná). Ostatně i římský proces nechápal pozici žalovaného jako postavení »protivné« užívala se formule »agere cum aliquo«. Výrazem této zásady bylo, že žalovaný, jestliže nechtěl prohrát jen pro formální nedostatky, musel spolupůsobit při ustavení sporu. K odstranění disproportionality v postavení žalobce a žalovaného novela poskytuje soudci právo podle povahy věci uložit žalovanému, aby se ve věci písemně vyjádřil.²⁰⁾

7.1 Koncentrace řízení rozhodnutím soudu podle § 114b o.s.ř.

Příprava jednání, kterou soud vede, by měla směřovat k takovému zjištění účastníky tvrzených právně významných skutečností, aby mohlo být rozhodnuto o věci pokud možno při jediném jednání (§ 114a odst. 1 o.s.ř.). Jednou z možností je výzva žalovanému podle § 114b odst. 1 o.s.ř. k písemnému vyjádření k žalobním tvrzením. Od 1.1.2001 tak má soud pro přípravu jednání k dispozici institut, jehož úkolem je zvýšení důrazu na procesní odpovědnost účastníka zejména zrychlit řízení prostřednictvím koncentrační zásady.

Podstatou ustanovení § 114b o.s.ř. je možnost soudu vyzvat žalovaného prostřednictvím svého usnesení, aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuznává, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a ke svému vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popř. označil důkaz k prokázání svých tvrzení. Jestliže se žalovaný bez vážného důvodu na výzvu ve

²⁰⁾ Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec, komentář k o.s.ř. C.H.Beck, 5. vydání,

stanovené lhůtě k nároku uplatněnému v žalobě nevyjádří ani nesdělí soudu, jaký závažný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává, a soud tedy může o věci rozhodnout kontumačním rozsudkem pro uznání podle § 153a o.s.ř.), ve kterém jsou spojeny charakteristické znaky právě rozsudku pro zmeškání (§ 153b o.s.ř.) a rozsudku pro uznání (§ 153a o.s.ř.).

Usnesení může soud vydat pouze ve sporném řízení, vyloučeno je v řízeních podle § 120 odst. 2 o.s.ř., ale též v řízeních ve kterých nelze uzavřít smír. Rovněž je vydání usnesení vyloučeno v řízeních v nichž platí zákonná koncentrace podle § 118b o.s.ř.

Ze zákona vyplývá, že zvážení okolností použití § 114b o.s.ř. přísluší v první řadě přímo soudu (z dikce ustanovení: " ... soud může ... "), který o věci rozhoduje. Vydání usnesení podle § 114b je tedy vždy výsledkem soudcova rozhodnutí založeného na jeho uvážení, zda takový postup má smysl, či nikoliv.

Rozhodovací praxe soudů dospěla k tomu, že výzva podle § 114b o.s.ř. by se měla použít v případě, kdy soud potřebuje pro řádnou přípravu jednání znát stanovisko žalovaného. Tato výzva je tak užitečným institutem při přípravě jednání, avšak na druhé straně má své limity, které vyplývají z její podstaty. Vzhledem ke stadiu řízení, kdy je výzva vydávána, je jejím prvotním účelem spíše zjištění, zda žalovaný vůbec usiluje o svoji obranu a zda uvádí alespoň jednu rozhodnou skutečnost na svoji obranu. Tato výzva však nevyloučí situace, kdy jsou až při jednání před soudem uplatněny relevantní skutečnosti, ačkoliv tyto byly stranám známy již v době, kdy se jednání připravovalo.

Hlavní problémy, které v aplikovatelnosti spatřuji, způsobuje výklad pojmů *povaha věci, okolnosti případu, řádné vyhovění výzvě*, dále jaké *vyličení rozhodujících skutečností* způsobí nenastoupení fikce uznání závazku, jaké jsou předpoklady vydání výzvy podle § 114b odst. 2 o.s.ř. Zákonné předpoklady jsou jednak negativní, které stanoví, že tento postup je vyloučen v případech, v nichž nelze schválit smír, a ve věcech uvedených v § 118b a § 120 odst. 2 o.s.ř. a dále pozitivní předpoklady, přičemž výzvu lze vydat, vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu.

Povaha věci nebo okolnosti případu musí opravňovat předsedu senátu k úvaze, že žalovaný má k dispozici skutečnosti a důkazy svědčící v jeho prospěch. Jinak je totiž třeba respektovat, že žalovaný se obecně může bránit pouhým popřením žalobcových tvrzení a

návrhem na zamítnutí žaloby.²¹⁾ Jde o pozitivní předpoklady, z nichž alespoň jeden by měl být naplněn, aby soud při přípravě jednání mohl učinit výzvu žalovanému ke kvalifikovanému vyjádření, která může vést až k nastoupení fikce uznání závazku či nevyvratitelné domněnce uznání závazku.

Povahou věci je obvykle v odborné literatuře chápána typová, skutková či právní obtížnost, která sama o sobě vyžaduje kvalifikovanou přípravu jednání. Povaha věci nebo okolnosti případu vyžadují, aby pro účely přípravy jednání bylo k dispozici stanovisko žalovaného, takže nelze jen na jeho vůli ponechat, zda vyhoví výzvě soudu podle § 114a odst. 2 písmo a) o.s.ř. a vyjádří se ve věci, popř. je to nezbytné proto, že žalovaný této výzvě řádně a včas nevyhověl. *Okolnosti případu* jsou obvykle v odborné literatuře vykládány jako skutečnosti doprovázející určitý konkrétní spor, který jinak nemusí být typově složitý po skutkové nebo právní stránce.²²⁾

Povaha věci vyžaduje vydání usnesení podle § 114b o.s.ř. zejména tehdy, je-li zjišťování skutkového stavu věci s ohledem na předpokládané množství odlišných tvrzení účastníků a navrhovaných důkazů mimořádně obtížné, a kdy bez znalosti stanoviska žalovaného nelze první jednání připravit tak, aby při něm bylo zpravidla možné věc rozhodnout. Okolnosti případu odůvodňují vydání usnesení podle § 114b o.s.ř. zejména v takovém sporu, kdy dosavadní poznatky ukazují, že - ačkoliv by podle své povahy nemuselo jít o věc z hlediska skutkového stavu mimořádně obtížnou - tu jsou takové mimořádné skutečnosti, které vedou k závěru, že bez písemného vyjádření žalovaného ve věci nemůže být první jednání připraveno tak, aby při něm mohlo být zpravidla o sporu rozhodnuto. Ve zcela jednoduchých věcech, které nevyžadují podrobnější a rozsáhlejší přípravu jednání, je vydání usnesení podle § 114b o.s.ř. vyloučeno.²³⁾

Podle výše uvedených tezí by tedy usnesení podle § 114b o.s.ř. mělo být vydáno jen v těch případech, kdy jsou skutkové okolnosti případu mimořádně složité a k řádné přípravě jednání je nezbytné znát stanovisko žalované strany. Účelem vydání usnesení podle § 114b

²¹⁾ Winterová, A. a kol. Občanský soudní řád a předpisy souvisící, 10. Vydání, Praha, Linde 2003, str. 203,

²²⁾ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M., Občanský soudní řád, komentář 5. Vydání, Praha, C.H.Beck, 2001, str. 395,

²³⁾ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.8.2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004,

o.s.ř. pak má být příprava prvního jednání tak, aby bylo možno o věci rozhodnout už při prvním jednání. V jednoduchých věcech je naopak vydání usnesení vyloučeno.

Výkladové problémy obsahu vyjádření žalovaného mohou nastat zřejmě při posouzení případů, kdy se žalovaný vyjádří jen stručně, že nejsou pravdivá žalobcova tvrzení, že nedisponuje dostatkem prostředků k úhradě apod. Jsem přesvědčen, že vyjádření žalovaného musí být tzv. kvalifikované, žalovaný se musí vyjádřit řádně a vylíčit veškeré rozhodující skutečnosti.

Nepostačí tedy jakékoliv vyjádření žalovaného. Žalovaný musí tvrdit skutečnosti, se kterými, budou-li prokázány, lze spojit právně relevantní důsledky pro rozhodnutí ve věci. Bude-li tedy žalovaný např. poukazovat jen na svou špatnou finanční situaci, bude tuto skutečnost zřejmě např. soud posuzovat toliko podle § 160 o.s.ř. při určení lhůty k plnění povinnosti uložené rozsudkem pro uznání. Uvede-li žalovaný např. pouze, že tvrzení žalobce nejsou pravdivá, a neuvede proč, případně uvede, ale tato tvrzení, i kdyby byla prokázána, nebudou moci přivodit relevantní důsledek pro rozhodnutí ve věci, nastane fikce uznání a soud rozhodne rozsudkem pro uznání podle § 153a o.s.ř.

Podle § 114b odst 2 věta první o.s.ř. usnesení podle odst. 1 může být vydáno, i když soud o věci rozhodl platebním rozkazem. Usnesení dle § 114b o.s.ř. může být doručeno s platebním rozkazem a vyjádření k soudu má být odesláno ve stanovené lhůtě (nejméně 30 dnů), která počíná běžet až ode dne podání odporu. Jde tedy o jakýsi "subsidiární" nebo také podmíněný²⁴⁾ procesní institut, který se užije jen v případě, že žalovaný podá proti platebnímu rozkazu včas odpor.

Další stránku věci pak u platebních rozkazů tvoří procesní postup soudu při vydání výzvy dle § 114b o.s.ř.. Zákon stanoví, že výzva má mít formu usnesení, ale Nejvyšší soud toto formální pojetí prolomil a rozhodnutím ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 28 Cdo 1555/2003, rozhodl, že výzva dle § 114b o.s.ř. může být integrální součástí platebního rozkazu. Výzva tak nemusí být zásadně doručována na samostatné listině označené jako usnesení, ale může být doručena současně s platebním rozkazem a být pojata do jeho obsahu.

K doručení usnesení podle § 114b odst. 1 o.s.ř. současně s platebním rozkazem je třeba

²⁴⁾ Jak je uvedeno v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.8.2003, sp. zn. 28 Cdo 1555/2003,

uvést usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Odo 1226/2005, ze dne 30. listopadu 2005:

I. Usnesení podle § 114b odst. 1 o. s. ř. může soud vydat i ve věci, ve které rozhodl platebním rozkazem; není totiž vyloučeno, aby povinnost vyjádřit se ve věci a povinnost označit důkazy byla žalovanému uložena podmíněně, tedy za předpokladu, že podá odpor proti platebnímu rozkazu. Lhůta k vyjádření nesmí být kratší než 30 dnů a soud ji stanoví ode dne podání odporu. V takovém případě doručí žalovanému současně, to jest jedinou zásilkou, jak platební rozkaz, tak usnesení podle ustanovení § 114b odst. 1 o. s. ř. (srov. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád, Komentář, 1. díl, 6. vydání, Praha: C. H. Beck, 2003, str. 414-415).

II. Uznání nároku zakládá povinnost soudu rozhodnout o nároku, který je předmětem sporu, podle tohoto uznání, na základě zákonné fikce (§ 153a odst. 3 o. s. ř.) bez ohledu na to, že proti platebnímu rozkazu podal žalovaný včas odpor“.

Pokud bychom se však i nadále měli přidržet stávajícího chápání použití § 114b o.s.ř. jen u (mimořádně) složitých případů, můžeme se v praxi opět dostat do výkladových a zejména aplikačních potíží. Hlavní otázka totiž zní: Jak soud z návrhu na vydání platebního rozkazu pozná "mimořádnou složitost" případu? Konkrétně u platebních rozkazů totiž bývá pravidlem, že žalobce z taktických důvodů uvádí jen vybrané argumenty, které jednoznačně mluví v jeho prospěch, a sporné okolnosti naopak zcela ponechává stranou, aby na ně reagoval až u případného soudního jednání. Kdy tedy soud může u platebního rozkazu vydat usnesení dle § 114b o.s.ř., když zpravidla má jen jednostranné informace, takže i ta nejsložitější kauza se může jevit jako zcela jednoznačná záležitost? Zkusme celou logiku opět obrátit. Soud má před sebou podklady, z nichž je zřejmé, že žalobcem uplatněný návrh je oprávněný co do titulu i výše, soud tedy vydá platební rozkaz a současně s ním doručí usnesení dle § 114b o.s.ř., čímž se soud přesvědčí, že se žalovaný podáním odporu nesnaží jen oddalovat konečné rozhodnutí a jednání protahovat, což je bezpochyby podstatou značné části odporů.

Jak jsem shora uvedl na první pohled je tedy zřejmá zužující se tendence v chápání institutu § 114b o.s.ř., která byla potvrzena rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004, který se vyjádřil k (ne)možnosti využití § 114b o.s.ř:

"Povaha věci vyžaduje vydání usnesení podle § 114b o.s.ř. zejména tehdy, je-li zjišťování skutkového stavu věci s ohledem na předpokládané množství odlišných tvrzení účastníků a navrhaných důkazů mimořádně obtížné, a kdy bez znalosti stanoviska žalovaného nelze první jednání připravit tak, aby při něm bylo zpravidla možné věc rozhodnout. Okolnosti případu odůvodňují vydání usnesení podle § 114b o.s.ř. zejména v takovém sporu, kdy dosavadní poznatky ukazují, že - ačkoliv by podle své povahy nemuselo jít o věc z hlediska skutkového stavu mimořádně obtížnou - tu jsou takové mimořádné skutečnosti, které vedou k závěru, že bez písemného vyjádření žalovaného ve věci nemůže být první jednání připraveno tak, aby při něm mohlo být zpravidla o sporu rozhodnuto. Ve zcela jednoduchých věcech, které nevyžadují podrobnější a rozsáhlejší přípravu jednání, je vydání usnesení podle § 114b o.s.ř. vyloučeno."

a usnesením téhož soudu sp. zn. 26 Cdo 1253/2005 ze dne 16. února 2006:

„Podmínky, za nichž soud přistoupí k výzvě podle § 114b odst. 1 o.s.ř., jsou zákonem formulovány tak, že tento postup vyžaduje povaha věci nebo okolnosti případu. Povahou věci se rozumí skutková či právní obtížnost věci, která si vyžaduje kvalifikovanou přípravu jednání. Okolnosti případu jsou vymezeny skutečnostmi doprovázejícími konkrétní spor bez ohledu na jeho složitost po stránce skutkové nebo právní. Ve zcela jednoduchých věcech, které nevyžadují podrobnější a rozsáhlejší přípravu jednání, je vydání usnesení podle § 114b odst. 1 o.s.ř. vyloučeno."

Představuje-li žaloba zjevně bezdůvodné uplatňování práva, neodůvodňuje povaha věci ani okolnosti případu, aby soud uložil žalovanému podle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. podat vyjádření ve věci; o takové žalobě nelze rozhodnout rozsudkem pro uznání podle ustanovení § 153a odst. 3 o.s.ř. "

Shora uvedená rozhodnutí zvolilo velice restriktivní přístup a ještě více zúžilo již tak značně úzce pojímané využití institutu § 114b o.s.ř.

Jako zcela zásadní problém vidím skutečnost, že usnesení dle § 114b o.s.ř. zůstává vyhrazeno jen tzv. složitým případům (podle Nejvyššího soudu dokonce jen těm mimořádně složitým), ale nelze jej naopak uplatnit u jednoduchých sporů. Co má vlastně soudu bránit v tom, aby si ve zcela jednoduché a bagatelní věci vyžádal stanovisko žalované strany?

V praxi se tak totiž může prokázat právě to, že žalovaná strana nemůže uvést žádný argument ve svůj prospěch a žalobou uplatněný návrh je zcela nezpochybnitelný. Čím více se kauza jeví jako jednoznačnější pro žalobce, tím spíše by se podle mého názoru mělo využít usnesení podle § 114b o.s.ř. Žalovaný se v takovém případě buď bude hájit a soudu bude zřejmé, že žalovaný hodlá uplatnit svá procesní práva, nebo se naopak žalovaný nevyjádří, čímž se potvrdí žalobcův nárok a nastoupí fikce uznání. Celý proces by se tak výrazně zkrátil a zrychlil. Podle současného výkladu však právě takto postupovat nelze. Představme si tedy naopak situaci, která bude v souladu se současným trendem: Skutkově složitý případ, u něhož je zřejmé, že žalovaná strana patrně může uplatnit proti žalobě zcela zásadní argumenty. Žalovaná však zůstane pasivní a nevyhoví výzvě dle § 114b o.s.ř., takže svůj spor prohraje, ačkoliv v případném soudním jednání by měla reálnou šanci uspět a žalobě se ubránit. Právě ve srovnání těchto dvou modelových situací vidím hlavní paradox: Zatímco ve skutkově a právně sporném případě, v němž byly šance stran vyrovnané, může pasivní žalovaná strana spor ztratit a může být rozhodnuto rozsudkem pro uznání, ve zcela jasné a jednoduché kauze naopak musí být nařízeno jednání. Soud tedy bude nutit žalobce dostavit se k řízení, ačkoliv je podle okolností zřejmé, že soud vyhraje, což je vždy ve prospěch pasivního žalovaného, který může za pomoci šikovného advokáta oddálit vydání rozsudku na neurčito. Žalovaný v beznadějně důkazní situaci je tak chráněn daleko více než žalovaný s reálnou šancí na úspěch.

Přímo se tak nabízí otázka, zda by tomu nemělo být právě naopak. Soud by měl přece v první řadě umožnit výkon spravedlnosti tam, kde jsou vztahy protistran opravdu sporné, zatímco ve skutkově a právně jednoznačných věcech by měla být zvolena některá z forem odklonu od veřejného soudního řízení, čímž se umožní pokud možno co nejrychlejší a nejefektivnější uplatnění takových nároků, které jsou zjevně nezpochybnitelné. Paradoxně je tak zvýhodněn žalobce v tzv. „mimořádně složitě kauze“, kde by měl být zájem na skutečném

pochopení vzájemných vztahů stran sporu, zatímco žalovaný s reálnou šancí na úspěch na svou pasivitu může tvrdě doplatit, ale naopak v tzv. "jednoduchých kauzách" je žalobce této výhody zbaven a zvýhodněn je žalovaný. Takové pojetí institutu § 114b o.s.ř. lze podle mého názoru jen stěží označit za rozumné, spravedlivé nebo ekonomické z procesního pohledu.

Jediným argumentem ve prospěch současné výkladové tendence tohoto usnesení může být obecně přijímaný názor, že § 114b o.s.ř. má sloužit především přípravě jednání, a nemá být tedy nástrojem vyřešení sporu mimo hlavní líčení (v tom by někteří mohli spatřovat například odepření spravedlnosti či zbavení určité části procesních práv), jenže skutečností zůstává, že efekt rozsudku pro uznání zde zkrátka je, a to právě u těch případů, které můžeme označit za sporné, což s sebou nese velmi diskutabilní a paradoxní důsledky.

Hlavní problém současného vývoje v chápání usnesení dle § 114b o.s.ř. je, že se zde ustálila výkladová linie, která nezohledňuje praktické dopady a navíc směřuje proti smyslu tohoto institutu, kterým je nejen příprava jednání, ale i urychlení procesu tam, kde je žalovaná strana ze své vůle pasivní. V takovém případě však podle mého názoru neexistuje rozumný důvod, proč by využití tohoto institutu mělo být vyhrazeno jen tzv. "složitým" či "mimořádně složitým" kauzám, což s sebou přináší některé výše popsané paradoxní až absurdní důsledky.

Jako okolnost pro vydání usnesení dle § 114b o.s.ř. by totiž klidně mohla sloužit naopak i "jednoduchost" či "jednoznačnost" kauzy, neboť by se tak mohlo odhalit, že žalovaná strana má pouze v úmyslu řízení protahovat (to se týká klasicky zejména bezdůvodných odporů proti platebním rozkazům).

Považuji za nesprávné, aby se z usnesení dle § 114b o.s.ř. činil jakýsi mimořádný institut, když je přitom možné je využít k urychlení a zefektivnění mnoha banálních sporů, které by se jinak vlekly měsíce či roky. Naopak by se mělo co nejčastěji užívat u jednoduchých kauz. Přesto je nutno zdůraznit, že použití § 114b o.s.ř. je i nadále plně v úvaze soudu a na konkrétních okolnostech, za nichž o věci rozhoduje.

V souvislosti s výkladem o možnostech použití § 114b o.s.ř. je třeba se též zmínit o ustanovení § 114c o.s.ř. dávající soudu v rámci přípravného jednání možnost předvolat účastníky. Při tomto úkonu jim soud poskytne potřebná poučení, pokusí se o smírné vyřízení věci a vyzve je, aby splnili své procesní povinnosti, zejména aby do protokolu doplnili svá skutková tvrzení a návrhy na provedení důkazů. Je-li to potřebné, uloží jim, aby nejpozději při

jednání splnili v zájmu dosažení účelu řízení další procesní povinnosti. Uvedené se však neuplatní, jsou-li splněny podmínky k tomu, aby o věci mohlo být rozhodnuto bez nařízení jednání. Nejde o jednání soudu, nýbrž o jiný úkon.

Ukazuje-li se, že postupem podle § 114a odst. 2 a § 114b o.s.ř. nemůže být jednání připraveno tak, aby bylo možné rozhodnout při jediném jednání, předseda senátu, s výjimkou věcí, v nichž se takový postup jeví neúčelným, předvolá k soudu účastníky řízení a jejich zástupce. Jak uvedeno výše, k podobnému úkonu lze účastníky předvolat též podle § 114a odst. 2 písmo d) o.s.ř. Předseda senátu účastníky nevolá, jestliže se takový postup jeví neúčelným.

Zda soud k tomuto úkonu přistoupí, závisí pouze na jeho úvaze, resp. v případě že se takový krok jeví účelným. Nepřistoupí k němu i bez takové úvahy tehdy, může-li věc vyřídit bez nařízení jednání. Tak tomu je tehdy, když;

- jsou splněny podmínky § 172 event. 175 (pro vydání platebního popř. směnečného či šekového platebního rozkazu),
- * - nebo jsou splněny podmínky § 115a (pro rozhodnutí bez jednání).
- * Ustanovení neuvádí možné důsledky pro případ, že účastník nesplní povinnosti, o kterých byl poučen.

7.2 Koncentrace řízení rozhodnutím soudu podle § 118c o.s.ř.

Ke koncentraci řízení rozhodnutím soudu podle § 118c o.s.ř. může dojít tehdy, dochází-li v projednání věci k průtahům proto, že účastník je nečinný nebo že přes výzvy soudu nevyličil všechny rozhodující skutečnosti nebo neoznačil důkazy potřebné k prokázání svých tvrzení, je-li to možné a nejde-li o věci uvedené v § 120 odst. 2 a jestliže jiný účastník, zpravidla druhá strana sporu, uplatnění takového postupu navrhl. Považuje-li to soud za účelné, může při splnění uvedených podmínek usnesením rozhodnout, že ve věci lze uvést rozhodující skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději ve lhůtě, kterou současně určí a která nesmí být kratší než patnáct dnů od doručení usnesení, s tím, že k později uvedeným skutečnostem a důkazům nebude přihlíženo.

Účastník je z pohledu § 118c odst. 1 o.s.ř. nečinný, jestliže se nedostavil k jednání, ačkoliv k němu byl řádně předvolán, a ani včas nepožádal z důležitého důvodu o odročení jednání, tedy jestliže soud může věc projednat ve smyslu § 101 odst. 3 o.s.ř. v jeho nepřítomnosti. I když se účastník dostavil k jednání, může způsobovat průtahy v projednání věci, jestliže sám v žalobě, ve vyjádření ve věci nebo během přípravy jednání a nakonec ani na výzvu předsedy senátu (samosoudce), učiněnou při jednání podle § 118 odst. 1 věty třetí a podle § 118a odst. 1,2 nebo 3 o.s.ř., popřípadě ve lhůtě k tomu určené, nevyličil všechny rozhodující skutečnosti nebo potřebné důkazy. Protože průtahy v projednání věci mají za následek, že ochrana práv v občanském soudním řízení nemůže být rychlá a účinná, představuje § 118c o.s.ř. nástroj k tomu, aby bylo možné se bránit nečinnosti účastníka, jeho liknavému postoji k plnění povinnosti tvrzení a důkazní povinnosti, popřípadě jiným obstrukcím, sledujícím jen průtahy v řízení. Koncentrace řízení představuje účelné opatření zejména tehdy, povede-li k tomu, že účastník na jejím podkladě konečně splní svou povinnost tvrzení a povinnost důkazní, nebo alespoň k tomu, že bude možné přijmout pro něj nepříznivé následky v podobě neunesení břemene tvrzení nebo důkazního břemene.

Rozhodne-li soud o koncentrování řízení podle § 118c odst. 1 o.s.ř., zavazuje jeho usnesení všechny účastníky řízení, tedy také účastníka, který koncentraci řízení navrhl. Jde o projev principu rovného postavení účastníků občanského soudního řízení (§ 18 odst. 1 o.s.ř.), který vyžaduje, aby všichni účastníci řízení měli stejnou možnost uvádět rozhodující skutečnosti a navrhopvat důkazy k jejich prokázání a aby případné omezení v této možnosti dopadalo na všechny účastníky stejným způsobem a ve stejném rozsahu.

Usnesení o koncentrování řízení se účastníkům doručuje do vlastních rukou. Dokud nebylo usnesení řádně doručeno, nemohou nastat jeho účinky.

Proti usnesení podle § 118c odst. 1 o.s.ř. je odvolání přípustné. Ke koncentraci řízení dochází, jen jestliže usnesení nabude právní moci.

Lhůtu k vyličení rozhodujících skutečností o věci samé a pro označení důkazů potřebných k jejich prokázání soud v usnesení určí zpravidla od doručení usnesení a tato lhůta nesmí být kratší než patnáct dnů. Protože takové usnesení je vykonatelné

doručením (§ 171 odst. 2 o.s.ř.), nemá případné podání odvolání proti usnesení vliv na běh lhůty, v níž jsou účastníci povinni uvést rozhodující skutečnosti a označit důkazy k jejich prokázání. Kdyby účastník řízení podal včas odvolání proti usnesení o koncentrování řízení, aniž by do uplynutí určené lhůty také uvedl rozhodující skutečnosti a označil potřebné důkazy, nemůže tak učinit ani dodatečně, jestliže odvolací soud shledal usnesení soudu prvního stupně o koncentrování řízení správným a svým usnesením je potvrdil. V případě, že odvolací soud neshledá důvody k tomu, aby došlo ke koncentraci řízení a usnesení soudu prvního stupně proto změnil, nastává stav, jako kdyby povinnost k uvedení rozhodujících skutečností a k označení potřebných důvodů nikdy nenastala, a z případného zmeškání lhůty uvedené v usnesení soudu prvního stupně o koncentrování řízení nelze dovozovat žádné pro účastníky nepříznivé následky.

Obdobně jako při koncentraci řízení ze zákona umožňuje ustanovení § 118c o.s.ř., aby i po lhůtě určené soudem mohli účastníci uvést některé rozhodující skutečnosti nebo označit některé důkazy. Kromě skutečností nebo důkazů, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, nebo které nastaly (vznikly) po prvním jednání anebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, které představují výjimku z koncentrace řízení i podle § 118b odst. 1 o.s.ř., neplatí koncentrace řízení nařízená usnesením soudu též v případě, jestliže účastník uvedl další rozhodující skutečnosti na základě výzvy a poučení, které mu bylo poskytnuto podle § 118a odst. 2 o.s.ř.

Účinky koncentrace řízení na základě usnesení soudu a postup soudu po koncentrování řízení jsou obdobné jako u koncentrace řízení podle § 118b o.s.ř.

V řízení, ve kterém je zákonem stanovena či rozhodnutím soudu nařízena koncentrace řízení dle § 118b a § 118c o.s.ř., vyvstala otázka, zda účastník, který má právního zástupce a jehož podpis na plné moci nebyl ověřen a ani žaloba či vyjádření k ní nebyla účastníkem autorizována jeho podpisem, musí být předvolán k prvnímu jednání, či nikoli.

Právní zástupce v občanském soudním řízení zpravidla vybírá, třídí, systematizuje a precizuje tvrzení samotného účastníka o určitých pro rozhodnutí významných skutečnostech a

předkládá důkazy o nich, o nichž jej informuje především samotný účastník řízení, který je často z větší části i sám drží.

Ustanovení § 28 odst. 4 o.s.ř. stanoví, že podpisy na plné moci či jejím odvolání musí být úředně ověřeny, jen stanoví-li to zákon nebo tak rozhodne předseda senátu.

Právní jistota účastníků soudního řízení, autorita soudu, jakož i jistota v právních vztazích v demokratickém právním státě, vyžadují, aby v plné moci udělené právnímu zástupci (obecnému zmocněnci) bylo výslovně uvedeno, jak byla zjištěna totožnost zmocnitele, např. uvedením čísla a série občanského průkazu, jinak vyvstávají pochybnosti o tom, zda byla totožnost nepřítomného účastníka soudního řízení soudem zjištěna řádně včetně jeho projevu vůle prostřednictvím zvoleného právního zástupce.

Ačkoli ustanovení § 28 odst. 4 o.s.ř. výslovně uvádí množné číslo "podpisy", není ověření podpisu zmocněnce-advokáta či notáře jako právního zástupce na plné moci či jejím odvolání nutná, neboť zvláštní zákon těmto osobám za stanovených podmínek dává právo ověřovat určité listiny, tj. projevuje tím obecně zvláštní důvěru v jednání těchto osob.

Plná moc obecného zmocněnce by měla být, dle mého názoru, ve smyslu ustanovení § 28 odst. 4 o.s.ř. ověřena vždy, není-li účastník řízení předvoláván, neboť tento, na rozdíl od advokáta, nemá zvláštním zákonem a zavazujícími stavovskými předpisy stanoveny další poměrně přísné povinnosti včetně etických.

Není-li podpis účastníka na plné moci udělené právnímu zástupci (obecnému zmocněnci) ověřen ani v ni není uvedeno, jak byla zjištěna totožnost zmocnitele, který nadto neautorizoval žalobu či vyjádření k ní, je na místě takového účastníka řízení k prvnímu ústnímu jednání vždy předvolat, aby soud svou autoritou zaručil (zjistil) jeho totožnost a způsobilost.

Právní zástupce účastníka, až na výjimky, vlastní tvrzení o rozhodných hmotně právních skutečnostech při soudním jednání nečiní, tvrzení podává zpravidla samotný účastník, pročež je nutno i samotného účastníka řízení vyrozumět o koncentraci řízení dle § 118b odst. 2 o.s.ř., což je v plném souladu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práva svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy č. 209/1992 Sb.

Jsem názoru, že nezastupitelnost, časová ohraničenost a výjimečnost institutu koncentrace řízení dle § 118b a 118c o.s.ř., jakož i čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a

svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy č. 209/1992 Sb. vyžadují, aby bylo vyrozumění o povinnostech a následcích nesplnění těchto povinností při koncentraci řízení ve smyslu ustanovení § 118b odst. 2 o.s.ř. doručeno i samotnému účastníku řízení, byť má právního zástupce s plnou mocí, neboť samotný účastník má osobně něco "vykonat"-zásadně nezastupitelnou povinnost tvrdit a předkládat důkazy, a to i při samotném prvním ústním jednání.

Domnívám se proto, že soud je v souladu s § 115 o.s.ř., čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy č. 209/1992 Sb., i přes ustanovení § 49 odst. 1 o.s.ř, povinen k prvnímu jednání v řízení, ve kterém je stanovena či rozhodnutím soudu nařízena koncentrace řízení dle § 118b a § 118c o.s.ř., předvolat i účastníka, který má v řízení právního zástupce, zvláště pokud tento nepředložil plnou moc s ověřeným podpisem účastníka, případně uvedení způsobu zjištění jeho totožnosti, a aniž sám účastník neautorizoval žádné písemné podání ve věci (žalobu, vyjádření k žalobě apod.), neboť výslovná zvláštní zákonná povinnost účastníka tvrdit je při vlastním soudním jednání zásadně nezastupitelnou povinností účastníka, kterou lze v těchto výjimečných věcech označit jako "osobně vykonat".

Z důvodu principu právní jistoty v právních vztazích, výslovného znění ustanovení § 115 o.s.ř., zásad občanského soudního řízení vyjádřenými i v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy č. 209/1992 Sb., by měl soud k prvnímu jednání ve věci předvolat i samotného účastníka řízení a nikoli jen jeho právního zástupce, a to i s ohledem na nutnost ověření projevu vůle účastníka vyjádřené v žalobě či vyjádření k ní (nepodepsané účastníkem), pravosti plné moci (neověřený podpis účastníka), koncentraci řízení, apod., za předpokladu že se účastník nevzdal účasti na jednání dle § 115a o.s.ř.

K této věci je třeba uvést právní názor Nejvyššího soud ČR obsažený v usnesení sp.zn. 21 Cdo 1220/2005, ze dne 11. dubna 2006, který se vyslovil k předvolání zastoupeného účastníka takto:

„Účastníku, jež zastupuje osoba s plnou mocí pro celé řízení, se předvolání k jednání doručuje zpravidla jen tehdy, je-li jeho osobní účast nezbytná, například proto, že má být proveden důkaz jeho výsledkem.“

V případě, že se řádně předvolaný účastník nedostaví k prvnímu jednání, není zapotřebí jej již o dalších úkonech osobně informovat s tím, že k jeho tíži jdou případné jím neautorizované vady tvrzení o rozhodujících hmotně právních skutečnostech, a to právě vzdáním se osobní účasti na prvním jednání.

Podstatný nedostatek stávající úpravy dále spatřuji v tom, že rozhodnutí o koncentraci podle ustanovení § 118c o. s. ř., podle kterého může soud na návrh účastníka rozhodnout, „že ve věci lze uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději ve lhůtě, kterou určí,“ je ve svém důsledku namířeno i proti tomu účastníkovi, který koncentraci navrhl.

Z formulace „lze uvést“ totiž vyplývá, a v soudní praxi se takový postup ustálil, že výrok usnesení o koncentraci má znít tak, aby ukládal uvést rozhodné skutečnosti a navrhnout důkazy všem účastníkům, to znamená i těm, kteří průtahy nezpůsobili a sami koncentraci navrhl. Z opatrnosti potom poctivý účastník řízení návrh nepodá.

Považoval bych za vhodné, aby rozhodnutí o koncentraci řízení bylo chápáno jako sankční opatření směřující výlučně proti tomu, kdo se provinil porušením procesních povinností, a aby ten účastník, který se neprovinil, měl určitou výhodu v tom, že bude moci označit tvrzení a navrhnout důkazy i po rozhodnutí o koncentraci

V praxi jsou poměrně časté situace, kdy dochází k hrubému porušování procesních povinností, a přesto nikdo z účastníků na výzvu soudu nenavrhne, aby bylo rozhodnuto o koncentraci řízení a uloženo označit důkazy a tvrzení v určité lhůtě. V tom spatřuji jeden ze zásadních nedostatků tohoto ustanovení, neboť by mělo být zcela na úvaze soudce, aby zvážil, zda se provinila jedna nebo druhá strana anebo strany obě, a sám, dle svého uvážení, bez ohledu na návrhy účastníků, aby o koncentraci rozhodl.

8. Poučovací povinnost soudu při jednání (§ 118a, 119a odst 1. o.s.ř.)

V souvislosti s principem koncentrace řízení pozornost rovněž zasluhuje problematika soudcovské poučovací povinnosti, která s koncentrovanou povinností tvrzení účastníků řízení úzce souvisí. Poučovací povinnost soudu obecně znamená, že soudce je povinen vyvinout aktivní úsilí k tomu, aby strany splnily svoji povinnost pravdivého a úplného objasnění

skutkového stavu. Pokud strana poučení soudu nerespektuje a své nedostatečné skutkové přednesy neupraví nebo nedoplní, musí nést nepříznivé následky svého postupu. Poučovací povinnost má mít širší rozsah než povinnost soudu umožnit straně právní slyšení, na druhou stranu poučovací povinnost soudu se omezuje na obsah žaloby a nemůže překročit předmět sporu vymezený procesní stranou. Poučení nesmí vyvolávat pochybnosti o nestrannosti soudce. Poučení nesmí vyvolávat dojem, že soud zvýhodňuje určitou procesní stranu, a musí být poskytnuto za situace, kdy lze předpokládat, že umožní konečné vyřešení sporu mezi stranami, popřípadě zamezí jejich dalším sporům.

Česká právní úprava obsahuje jednak obecnou úpravu poučovací povinnosti soudu v ust. § 5 o.s.ř. ve znění, které bylo přijato novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 519/1991 Sb., podle kterého soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech, a dále pak speciální úpravu poučovací povinnosti u jednotlivých procesních institutů. Povinnost soudů poskytovat účastníkům poučení o hmotném právu byla touto novelou zrušena s odůvodněním, že porušuje jeho nestrannost. Poučovací povinnost je v § 5 pojata všeobecně a současně obecně, neodráží potřebu poskytnutí poučení účastníků v konkrétní procesní situaci a nebere v úvahu, že účastníci, kteří jsou v řízení zastoupeni advokátem, zpravidla pomoc soudu s uplatněním procesních práv a se splněním procesních povinností v běžných situacích nepotřebují.

Vedle dosavadní úpravy obsažené v § 5 o.s.ř. se tak ukazuje za potřebné, aby vedle tohoto ustanovení byla poučovací povinnost soudů upravena vyčerpávajícím způsobem v souvislosti s jednotlivými procesními instituty, resp. aby poučení bylo konkrétní a podrobné a aby se účastníkům dostalo v takovém stadiu řízení, kdy je to pro vedení řízení potřebné, a za takové situace, kdy bez konkrétního a podrobného poučení by mohli pro nedostatek potřebných znalostí procesních pravidel utrpět újmu na svých právech.

Zvláštní poučovací povinnost soudu při jednání je upravena v ust. § 118a o. s. ř. Smyslem ustanovení § 118a odst. 1 a 2 o.s.ř. je, aby účastníkovi nebyla odeprána ochrana práva jen proto, že neunesl povinnost tvrzení a břemeno tvrzení, § 118a odst. 3 o.s.ř. poučovací povinnost o důkazní povinnosti a důkazním břemenu, aniž byl poučen, že ho takové břemeno tíží. Jedná se o poučení o procesních povinnostech, které musí být, má-li být poskytnuto

řádně, náležitě konkrétní a podrobné, aby účastníku umožnilo – s přihlédnutím ke konkrétní procesní situaci, v níž se nachází – jeho procesní povinnosti řádně a úplně splnit.

Podle odst. 1 ukáže-li se v průběhu jednání, že účastník nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, předseda senátu jej vyzve, aby svá tvrzení doplnil, a poučí jej, o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy, (jde o nutnost doplnit tvrzení).

Podle ustanovení § 118a odst. 1 o. s. ř. je třeba poučit v průběhu jednání účastníka, ukáže-li se, že ten nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo je uvedl neúplně. Toto ustanovení má velice úzký vztah k ustanovení § 43 o. s. ř., podle něhož soud vyzve žalobce, který nevyličil rozhodné skutečnosti, aby o takové vyličení žalobu doplnil, většinou ve fázi přípravy jednání. Děje se tak pod sankcí odmítnutí žaloby, což soudci umožňuje ustanovení druhého odstavce tohoto paragrafu a k rozhodnutí o odmítnutí žaloby velice často dochází, protože žalobce není ani přes opakované výzvy, ač mnohdy zastoupen advokátem, schopen svoji žalobu doplnit.

Praxe *odvolacích soudů*, pokud rozhodují o odvoláních proti usnesení o odmítnutí žaloby (dříve zastavení řízení), však bývá velice benevolentní k účastníkům, kteří nedostatečně plní svoji povinnost tvrzení (§ 101 odst. 1 písmo a) o.s.ř.), a jen zřídka bývá usnesení o odmítnutí žaloby odvolacím soudem potvrzeno, má-li žaloba alespoň nějaké základní náležitosti a je-li ze žaloby (byť neúplné a neurčité) alespoň v hrubých rysech patrné, čeho se žalobce domáhá.

Domnívám se, že by jistě stálo za úvahu zavést do našeho procesního předpisu zásadu běžnou v jiných státech, totiž zásadu, že pokud jde o skutečnosti uvedené v žalobě, kterým se žalovaný účinně nebrání a nevyličí proti nim svoji obranu, má se za to, že jsou nesporné. Stejný názor má i Ladislav Derka, který ve svém článku věnovaném neúplné apelaci uvádí:

„Domnívám se, že ve sféře soukromého práva, tj. v civilním řízení, by měl soud rozhodovat spor, který bude výlučně definován oběma (všemi) účastníky, na rozdíl od současné situace, kdy soud zjišťuje ze žaloby předmět sporu a aktivita žalovaného je až druhořadá. Podle mého názoru by vývoj civilního procesu měl pokračovat ve směru naznačeném novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. s tím, že by byl do důsledku doveden princip zákazu novot v odvolacím řízení a zásada koncentrace řízení všech tvrzení

významných pro rozhodnutí věci do řízení před soudem prvního stupně. V některé z příštích novelizací občanského soudního řádu bych navrhoval zavést úpravu, podle které by se za sporná tvrzení považovala pouze ta tvrzení, která by žalovaný sporným učinil, a pouze k těmto sporným skutečnostem by se vedlo dokazování²⁵⁾

Pokud se však vrátíme zpět k ustanovení § 118a odst. 1 o. s. ř., je třeba konstatovat, že při nařízeném jednání by zásadně neměla nastat situace, kdy soudce zjistí, že účastník nevyličil rozhodující skutečnosti nebo že je uvedl neúplně. Pokud k tomu dojde, jedná se většinou o selhání soudce, který nevěnoval dostatečnou pozornost přípravě prvního jednání ve věci, v kombinaci s nezodpovědným přístupem účastníka k řízení. V jednacím síni, při prvním jednání, na jehož konci má být zcela zásadně vynesena rozsudek a rozřešení sporu, by již neměl soudce, až na vzácné výjimky, vyzývat účastníka k doplnění skutkových tvrzení, neboť v tomto okamžiku již řízení dospělo do fáze, do které zjišťování skutkových tvrzení nepatří.

Podle odst. 2 cit. ustanovení má-li předseda senátu (samosoudce) za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkova právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vyličení rozhodujících skutečností, a poučí jej, o čem má vyličení rozhodujících skutečností doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy (jde o možnost jiného právního posouzení než toho, které vyplývá z účastníkových tvrzení s tím, že toto poučení je spojeno s výzvou, aby účastník doplnil svá tvrzení).

Vyjde-li najevo potřeba takového poučení až v době, kdy již uplynula lhůta určená v usnesení o koncentrování řízení k vyličení rozhodujících skutečností a k označení potřebných důkazů, nemůže to mít za následek, že by výzva a poučení podle § 118a odst. 2 o.s.ř. nebyly účastníku poskytnuty. Vzhledem k tomu, že poskytnutí takového poučení vyvolává potřebu dalších skutkových tvrzení ze strany účastníků, musí to být umožněno i v té části řízení, v níž již bylo koncentrováno. Byl-li účastník vyzván k dalším skutkovým tvrzením ve smyslu § 118a odst. 2 o.s.ř., zákaz uvádění dalších skutkových tvrzení a označování dalších důkazů se neuplatní.

K tomu, aby nastala uvedená výjimka z koncentrace řízení, nepostačuje jen to,

²⁵⁾ Derka L.: Občanské soudní řízení a zásada neúplné apelace, Právní rozhledy č. 12/2003, str. 614,

že účastník byl vyzván k doplnění vyličení rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 2 o.s.ř., nýbrž je zapotřebí, aby této výzvě také vyhověl a vyličení rozhodných skutečností v potřebném rozsahu podle poskytnutého poučení doplnil. Uvede-li další tvrzení, může označit také další důkazy potřebné k jeho prokázání. Uvedenou výjimku z koncentrace řízení současně nelze chápat tak, že by účastníkům umožňovala tvrdit jakoukoliv další rozhodující skutečnost nebo označit jakýkoliv další důkaz; dopadá jen na takové rozhodující skutečnosti a na takové důkazy, které je třeba vyličit (označit) v důsledku toho, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkova právního názoru.

Podle § 118a odst. 3 o.s.ř. zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání, že účastník dosud nenavrl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, vyzve jej, aby tyto důkazy označil bez zbytečného odkladu a poučí jej o následcích nesplnění této výzvy, (jde o doplnění důkazů k prokázání tvrzení). Toto ustanovení obsahuje precizně formulovanou poučovací povinnost nedává soudci vedoucímu proces v některých případech prostor pro to, by po zralé úvaze a zhodnocení chování sporné strany odepřel poučení právě té straně, která se chová nekorektně. V tomto směru se jeví jako sporná poučovací povinnost obsažená v ust. § 118a odst. 3 o.s.ř., jež ukládá soudci vyzvat stranu, která neunáší své důkazní břemeno, aby se napravila, nemá-li být ve sporu neúspěšná. Samozřejmě je otázka, zda toto ustanovení není v rozporu se zásadou rovnosti stran. Podle odst. 4 při jednání předseda senátu poskytuje účastníkům poučení též o jiných procesních právech a povinnostech; to neplatí, je-li účastník zastoupen advokátem nebo notářem.

Tato úprava poučovací povinnosti však vyvolává pochybnosti, zejména pokud jde o způsob jejího praktického provádění v souladu s ust. § 5 o.s.ř.. Jak uvádějí autoři nejnovějšího komentáře k občanskému soudnímu řádu, *"poučovací povinnost soudu je teď koncipována tak, aby bylo bez pochybností zřejmé, kdy a o čem mají být účastníci poučeni. Vzájemný vztah úpravy v § 5 a úpravy poučovací povinnosti v jednotlivých ustanoveních je vztahem principu a jeho konkrétního vyjádření"*.

Je pak otázkou, jak posuzovat poučovací povinnost soudu podle ust. § 118a odst. 1 a 2 o.s.ř., podle kterého je soud povinen účastníky poučit a vyzvat účastníky řízení k doplnění vyličení rozhodujících skutečností, když za rozhodné skutečnosti jsou ty skutečnosti, které se

vztahují ke skutkovým předpokladům uplatnění hmotněprávní normy, na jejímž základě účastník uplatňuje svůj nárok. Takové poučení musí mít zcela nepochybně hmotněprávní aspekt. Nebo má soud pouze formálně a paušálně vyzvat k doplnění vylíčení rozhodujících skutečností, aniž by ani nenaznačil směr, kterým by se toto doplnění mělo ubírat.

Podle § 118a o.s.ř. soud postupuje v průběhu jednání v případě, že vyjde najevo, že tu je další právně významná skutková okolnost, kterou dosud soud (a často ani účastníci) neuvažoval, je nezbytné, aby znal tvrzení účastníků o této skutečnosti, tedy aby věděl, v jaké konkrétní podobě se podle účastníků tato skutečnost udála v obrazu skutkového děje vymezeného žalobou. Je proto významné – vzhledem k břemenu tvrzení – aby soud účastníku jednak zpřístupnil svůj závěr o neúplnosti skutkových tvrzení, vysvětlil, v čem tato neúplnost spočívá, a umožnil účastníku sdělit vlastní skutkovou verzi.

K poučení podle § 118a odst. 2 o.s.ř. o možnosti jiného právního posouzení je třeba uvést rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. března 2006, sp. zn. 32 Odo 272/2005:

1. Podle § 118a odst. 2 o. s. ř., má-li předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak, než podle účastníkovy právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vylíčení rozhodných skutečností a postupuje přitom obdobně podle odstavce 1. Soudce však nemůže ve smyslu uvedeného ustanovení poučovat účastníka o hmotném právu, nýbrž zůstává v rovině poučení o právu procesním (srov. Občanský soudní řád, komentář, J. Bureš, L. Drápal, Z. Krčmář, M. Mazanec, C.H.BECK, 6. vydání r. 2003, str. 10).

II. Přiznáním plnění na základě jiného skutkového stavu, než který žalobkyně v žalobě tvrdila a byl předmětem dokazování v soudním řízení, by se soud v daném případě dopustil překročení návrhu a porušení dispoziční zásady řízení.

a dále rozsudek téhož soudu ze dne 11. dubna 2006, sp. zn. 21 Cdo 1586/2005:

„Poučení podle ustanovení § 118a odst. 2 o.s.ř. je třeba - jak vyplývá z jeho znění - poskytnout, jen jestliže je možné věc posoudit po právní stránce jinak než podle účastníkovy

právního názoru a, současně, jestliže je z pohledu tohoto jiného možného právního posouzení věci třeba, aby účastník doplnil své dosavadní vyličení rozhodných skutečností“.

Poučovací povinnost podle ustanovení § 118a odst. 2 o. s. ř. má původ v odlišné hmotně právní kvalifikaci uplatněného nároku soudcem, který dospívá k závěru, že nárok je po právu, avšak na základě jiného hmotně právního ustanovení. Je-li soudní řízení založeno na té zásadě, že účastníci nejsou povinni znát právo a sami vymezit, na základě jakého hmotně právního ustanovení jim má být nárok přiznán, nelze připustit takové situace, kdy bude žaloba zamítnuta pouze pro odlišnou právní kvalifikaci nároku ze strany soudu. V souvislosti s aplikací poučovací povinnosti podle ustanovení § 118a odst. 2 o. s. ř. mohou nastat v praxi problémy tehdy, když se posléze ukáže, že kvalifikace soudu prvního stupně, na jejímž základě byl účastník vyzván k doplnění skutkových tvrzení, není správná, respektive soud odvolací se s ní neztotožní, a to například ve vztahu k běhu promlčecí doby (jiná bude u dlužného nájemného a jiná u bezdůvodného obohacení ve výši obvyklého nájemného).

Ustanovení o poučovací povinnosti podle ustanovení § 118a odst. 3 o. s. ř. považuji za problematické s ohledem na možný rozpor s kontradiktorním charakterem sporného civilního řízení, se zásadou rovnosti stran.

Podle tohoto ustanovení je soud povinen poučit účastníka o tom, že dosud nenavrhl důkazy k prokázání všech svých sporných tvrzení, vyzvat jej k tomu, aby tyto důkazy označil bez zbytečného odkladu, a poučit jej o následcích nesplnění této výzvy.

Podstata tohoto ustanovení tkví v tom, že soud je povinen upozornit účastníka, jehož procesní situace je nepříznivá, o tom, že „neunáší“ své důkazní břemeno. Kromě toho je však povinen vyzvat jej, aby se napravil, a dokonce jej poučit o tom, jaké následky bude mít nesplnění této výzvy. Takovéto poučení bude pravděpodobně vždy obsahovat ze strany soudce vyložení, jakým způsobem má sladit svoji procesní aktivitu s příslušným ustanovením hmotného práva, a tedy opět bude účastník hmotně právně poučen.

Hmotně právní poučení při aplikaci práva by soudci nemělo činit problémy. Například v Německu je naprosto běžné, že soudce před rozhodnutím ve věci účastníkům sdělí svůj právní (myšleno hmotně právní) názor na souzenou věc a dá tak stranám prostor a příležitost k tomu, aby zareagovaly a přizpůsobily tomu svoji taktiku v průběhu soudního řízení. Je

načase zamýšlet se nad tím, zda nevytvořit daleko větší zákonné předpoklady pro takzvané materiální vedení sporu, a tedy i k podstatně větší možnosti soudce poučit účastníky též o hmotném právu. Problém v souvislosti s aplikací ustanovení § 118a odst. 3 o.s.ř. není v tom, že soudce musí v určité fázi řízení poučit účastníka o hmotném právu, ale v tom, že zákon na tomto místě předpokládá, že se tak bude dít pouze ve vztahu k jedné sporné straně, a to ještě k té straně, která se v dané situaci velice pravděpodobně ocitla díky své vlastní nezodpovědnosti.

Soudní praxe dále není jednotná ani v tom, jakých skutečností se má vlastně poučovací povinnost podle ustanovení § 118a odst. 3 o.s.ř. týkat. K tomuto uvádí např. Ladislav Derka: „ V rámci zásadní novely občanského soudního řádu provedené zákonem 30/2000 Sb., doznalo změny nejen odvolací řízení, ale i řízení před soudem prvního stupně. V tomto směru je velmi ilustrativní ustanovení § 118 a odst. 3 o.s.ř., podle kterého, zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání, že účastník dosud nenavrhl důkazy k prokázání všech sporných tvrzení, vyzve jej, aby tyto důkazy označil. Zdůrazňuji, že tato poučovací povinnost dopadá, jak vyplývá z textu zákona, pouze na tvrzení, která jsou mezi účastníky sporná, která druhý účastník zpochybnil nebo jinak napadl. Z tohoto ustanovení plyne, že soud prvního stupně by postupoval chybně, kdyby s odvoláním na toto ustanovení uložil účastníkovi povinnost prokázat jeho tvrzení, které však nebylo druhým účastníkem zpochybněno (nebylo sporným). V takovém případě by vlastně sám soud začal hrát roli jedné ze stran sporu, neboť by v důsledku svého postupu »vyrobil« sporné tvrzení, které však sporným pro druhého účastníka nebylo. Ve svých důsledcích by to znamenalo porušení zásady rovnosti účastníků řízení.“²⁶⁾

Důsledkem nesplnění poučovací povinnosti soudem je podle ustanovení § 118a odst. 1,2 a 3 o.s.ř. jiná vada řízení ve smyslu § 219a odst. 1 písmo a) o.s.ř., avšak jen tehdy jestliže potřeba uvést další tvrzení nebo důkazy vyplynula z odlišného právního názoru odvolacího soudu (srov. § 213b odst. 2 o.s.ř.). Při splnění těchto předpokladů odvolací soud k této vadě přihlédne, i když nebyla uvedena v odvolání, neboť vždy měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a zákon odvolacímu soudu nedovoluje, aby sám zjednal nápravu, neboť by to v rozporu s § 213b odst. 1 vedlo k uplatnění nových skutečností nebo nových důkazů,

²⁶⁾ Derka L.: Hranice neúplné apelace, Právní rozhledy č. 6/2003, str. 297,

ačkoliv to § 205a o.s.ř. neumožňuje. Protože poučovací povinnost podle § 118a o.s.ř. je založena na objektivním principu, a není tedy významný důvod, proč ji soud prvního stupně nesplnil, došlo za řízení před soudem prvního stupně - objektivně vzato - k porušení § 118a o.s.ř., a uvedená vada řízení musí mít proto v tomto případě za následek zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně podle § 219a odst. 1 o.s.ř. (srov. Občanský soudní řád. Komentář. 7. vydání, Praha C.H.Beck, 2006, II. díl, S. 1141 a 1166).

Poučovací povinnost soudu je dále samostatně upravena v ust. § 119a odst. 1 o.s.ř. v souvislosti se skončením jednání, přesněji toho jednání, po němž soud hodlá vynést konečné rozhodnutí. Ustanovení platí jen pro sporná řízení. Jeho smyslem je zajistit, aby účastník řízení nebyl poškozen úpravou ve sporných řízeních, podle níž je uvádění nových skutečností a důkazů v odvolacím řízení zásadně nepřípustné. Ve sporných řízeních se tak uplatňuje neúplná apelace, v nesporných řízeních apelace úplná. Nedostatek tohoto poučení má za následek, že odvolacím důvodem mohou být i nové skutečnosti a důkazy (tj. v řízení před soudem prvního stupně neuvedené), tedy že odvolání bude projednáno podle pravidel o úplné apelaci [§ 205a odst. 1 písmo d) o.s.ř.]. Předseda senátu je povinen před ukončením jednání s výjimkou věcí uvedených v ust. § 120 odst. 2 o.s.ř. (jsou projednávána vždy podle pravidel o úplné apelaci - § 205a odst. 2 o.s.ř.) účastníky přítomné při jednání poučit, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, neboť později uplatněné skutečnosti a důkazy jsou odvolacím důvodem jen za podmínek uvedených v § 205a o.s.ř. Tímto poučením však nejsou dotčeny účinky ustanovení § 118b, § 118c o.s.ř. a § 175 odst. 4, zejména pak nelze toto upozornění zaměňovat s výzvou k doplnění vylíčení rozhodných skutečností podle § 118c odst. 1, § 118a odst. 2 o.s.ř. Výzva soudu podle ust. § 119a odst. 2 o.s.ř., aby účastníci shrnuli své návrhy a aby se vyjádřili k dokazování a ke skutkové a k právní stránce věci nezakládá účastníkům řízení již žádnou povinnost a jedná se čistě o poučení účastníka řízení o jeho procesním právu, které však účastník řízení nemusí využít.

Poučení podle § 119 a o.s.ř. je určeno účastníkům při závěrečném jednání a v podstatě jde o poslední možnost ke splnění tvrzení a důkazní povinnosti ve sporném řízení. Proces by se měl v tomto okamžiku ocitnout v jednom ze svých vrcholných a zlomových okamžiků, který zpravidla těsně předchází vynesení rozsudku.

9. Opravné prostředky a princip koncentrace řízení

Novelizace občanského soudního řádu provedená zákonem č. 30/2000Sb. se podstatným způsobem promítla do úpravy opravných prostředků, který se stává systémem zcela odlišným od systému předchozího. Současně se též mění i jednotlivé opravné prostředky.

Základní změny systému opravných prostředků jsou; nepřipustnost odvolání v bagatelních věcech (§ 202 odst. 2 o.s.ř.), změna pojetí dovolání, znovuzavedení žaloby pro zmatečnost, ale zejména omezení odvolání, a to změnou principu z úplné na neúplnou apelaci.

9.1 Odvolání

Úprava odvolání je po novele založená na *principu neúplné apelace*. Zásadní rozdíl oproti systému úplné apelace spočívá v tom, že odvolatel nesmí v odvolacím řízení uvádět nové skutečnosti a důkazy (jde o zákaz novot), i v tom, že v odvolacím řízení nelze přihlížet k novým skutečnostem a důkazům (tj. takovým, které nebyly uplatněny v řízení před soudem prvního stupně), přičemž z výše uvedeného pravidla zákon stanoví výjimky. Neúplná apelace se vztahuje na všechny účastníky řízení, nejen na odvolatele, ale i na úspěšného účastníka v řízení před soudem prvního stupně, jakož i na vedlejší účastníky řízení, státní zastupitelství (§ 211a o.s.ř.), i na samotný odvolací soud (§ 212a odst. 3 o.s.ř.)

Systém neúplné apelace je logickým vyústěním zavedením prvků koncentrace řízení zavedených do civilního řízení před soudem prvního stupně, jelikož úplná apelace umožňovala účastníkům řízení předkládat relevantní důkazy nejen v řízení před soudem prvního, ale též v průběhu odvolacího řízení, což v důsledku znamenalo značné průtahy v řízení.

Pro účely odvolání je možno rozlišovat čtyři druhy prvostupňových soudních rozhodnutí, a to *rozhodnutí ve věci samé ve věcech sporných, rozhodnutí ve věci samé ve věcech nesporných, usnesení procesní povahy a usnesení v řízení o výkon rozhodnutí*. Princip neúplné apelace se vztahuje pouze na první z uvedených druhů rozhodnutí, tedy na

rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé, nebo-li meritorní rozhodnutí (§ 205a o.s.ř.), tj. u rozsudků a usnesení (§ 152 odst. 1 o.s.ř.).

Rozhodnutí soudu prvního stupně ve věcech nesporných (§ 120 odst. 2 o. s. ř) bude projednáno a rozhodnuto v systému úplné apelace (§ 205a odst. 2 o. s. ř.), usnesení pouze procesní povahy budou rovněž projednána v systému úplné apelace (§ 205 a § 205a o.s.ř.) a usnesení soudu prvního stupně ve věcech výkonu rozhodnutí budou také projednána v systému úplné apelace (§ 254 odst 4 o. s. ř.). Problematika skutkových a důkazních novot tedy hraje roli pouze v případech rozhodnutí soudu prvního stupně ve věcech sporných, tj. věcech z pohledu advokátní praxe nejběžnějších a také nejvýznamnějších. Za nové skutečnosti lze pokládat takové skutečnosti, které v řízení před soudem prvního stupně nebyly účastníkem řízení uvedeny. Je otázkou, lze-li za uplatněné skutečnosti považovat i takové skutečnosti, které sice žádný z účastníků v řízení před soudem prvního stupně netvrdil, nicméně v průběhu tohoto řízení vyšly najevo (např. při dokazování). Podle názoru dr. Drápala „*V případě, že byly účastníkem uvedeny (z vlastní iniciativy nebo po poučení soudem) nebo že jinak vyšly najevo (například při provádění dokazování), byly z hlediska § 205a o. s. ř. ‚uplatněny‘ v řízení před soudem prvního stupně*“²⁷⁾ V souladu se zásadou projednací jsou za obstarání skutkového materiálu pro rozhodnutí soudu odpovědni účastníci řízení. Soud je na druhou stranu povinen dbát, aby byl úplně a pravdivě zjištěn skutkový stav věci, k tomu mu zákon ukládá poučit účastníky řízení o jejich procesních právech a povinnostech. Pokud se účastník řízení poučením soudu neřídí, není žádný důvod chránit ho před nepříznivými následky nesplnění jeho povinnosti tvrzení v podobě nepříznivého výsledku sporu. Dle mého názoru proto nelze rozhodné skutečnosti, které v řízení před soudem prvního stupně vyšly najevo jinak než ze skutkových tvrzení účastníků řízení, brát v úvahu jak při rozhodování o věci samé v řízení v prvním stupni, tak ani považovat za „uvedené“ pro účely posuzování jejich novosti v řízení odvolacím.

²⁷⁾ Drápal, L.: Odvolání po novele občanského soudního řádu: Právní rozhledy 9/2001, mimořádná příloha,

System neúplné apelace se vztahuje též na jednání v případě, že soud ve věci samé rozhodne bez nařízení jednání podle § 115a o.s.ř.

System neúplné apelace však není zaveden bezvýjimečně, přičemž výjimky je možno rozdělit do tří skupin. První z nich je exekuční řízení, pro které je zákaz novot (tj. nových skutečností a důkazů) výslovně vyloučen v ust. § 254 o.s.ř. Druhou skupinu výjimek ze zákazu novot v odvolacím řízení představují řízení pro která platí vyšetřovací zásada a jsou výslovně uvedena v § 120 odst. 2 o.s.ř. Třetí skupina výjimek ze zákazu uplatňování nových skutečností a důkazů v odvolacím řízení je uvedena v § 205a odst. 1 o.s.ř. pod písm. a) – e). Nové skutečnosti a důkazy mohou být podle § 205a odst. 1 o.s.ř. odvolacím důvodem proti meritorním rozhodnutím pouze tehdy, jedná-li se o tyto případy:

- 1) týkají-li se podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu (písm. a);
- 2) má jimi být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (písm. b)

Cílem shora uvedených dvou skupin odvolacích důvodů je odstranění vad rozhodnutí, která je možno charakterizovat jako zmatečnost, či jiné vady. Soud je povinen přihlížet k podmínkám řízení po celou dobu řízení, zda jsou splněny a za nichž může rozhodnout ve věci samé (jde zejména o pravomoc soudů, věcná, funkční a místní příslušnost soudu, způsobilost účastníka v řízení, procesní způsobilost účastníka, aby projednání a rozhodnutí věci nebránila překážka zahájeného řízení litispedence, nebo aby projednání a rozhodnutí věci nebránila překážka věci pravomocně rozsouzené - res iudicata). Důvodem zrušení rozhodnutí soudu první instance jsou nyní nejen takové vady, že řízení nemělo proběhnout pro nedostatek podmínek řízení nebo rozhodoval věcně nepřislusný soud nebo vyloučený soudce anebo soud nebyl správně obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodovat senát, ale též jiné vady, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a za odvolacího řízení nemohla být zjednána náprava (§ 219a odst. 1 písm. a) o.s.ř.). Za vadu řízení je též možno považovat nesplnění poučovací povinnosti soudu podle ustanovení § 118a o.s.ř.

- 3) má jimi být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně (písm. c). V tomto případě se účastníkům otevírá možnost

reagovat na hodnocení důkazních prostředků provedených soudem prvního stupně, v zásadě jde o prolomení zákazu uvádění novot v odvolacím řízení. Účastníci tak mají možnost navrhnout nové důkazy ke zpochybnění důkazních prostředků provedených již v řízení před soudem prvního stupně. Pokud jde o novoty podle § 205a odst. 1 písm. c) o.s.ř., je třeba uvést, že zpochybnění důkazních prostředků může spočívat buď v tom, že budou tvrzeny skutečnosti, že důkazní prostředek, který byl soudem prvního stupně posouzen jako nevěrohodný je věrohodným a lze z něj při rozhodování vycházet a naopak, např. v odvolacím řízení může být přípustný nový důkaz znaleckým posudkem, který zpochybňuje znalecký nález hodnocený soudem prvního stupně.

V této souvislosti je třeba uvést právní názor Nejvyššího soudu obsažený v rozsudku sp.zn. 33 Odo 170/2005, ze dne 27.2.2007;

"Zpochybněním věrohodnosti důkazních prostředků" v odvolacím řízení ve smyslu § 205a odst. 1 písm. c) o. s. ř. se v první řadě rozumí tvrzení a pomocí důkazů prokázání takových skutečností, které vyvracejí závěry soudu prvního stupně o tom, že určitý důkazní prostředek je nevěrohodný (a že proto z něj nelze při zjišťování skutkového stavu věci vycházet) nebo že je věrohodný (a že tedy je třeba na něm vybudovat zjištění skutkového stavu), popřípadě které vedou k závěru, že důkazní prostředek měl být správně z hlediska své věrohodnosti hodnocen soudem prvního stupně jinak.

Zpochybnění věrohodnosti důkazních prostředků může spočívat i na takových skutečnostech, které kdyby byly prokázány - mohou mít samy o sobě nebo ve spojení s již známými skutečnostmi jen vliv na hodnocení provedených důkazních prostředků, z nichž vychází rozhodnutí soudu prvního stupně, z hlediska jejich věrohodnosti (např. svědek vypovídal pod vlivem výhrůžky, listina je falzifikátem apod.).

Nejde však o zpochybnění důkazního prostředku, jestliže účastník uvede v odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně nebo za odvolacího řízení skutečnosti či navrhne důkazy, pomocí kterých má být skutkový stav věci zjištěn jinak, než jak ho zjistil soud prvního stupně na základě jím provedeného hodnocení důkazů. Uvedením skutečností a označením důkazů o

věci samé totiž účastník nezpochybňuje věrohodnost důkazních prostředků, ale požaduje zjištění skutkového stavu soudem jinak, než jak byl zjištěn soudem prvního stupně na základě před ním uvedených skutečností a provedených důkazů; takový postup neodpovídá požadavkům § 205a odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Je tak zřejmé, že účastníku nepostačí ke zpochybnění věrohodnosti důkazních prostředků navrhopat odvolacímu soudu nové další důkazy, jimiž by měl být jinak zjištěn skutkový stav věci.

4) V odvolacím řízení je dále možno uplatnit skutečnosti a důkazy, jimiž má být splněna povinnost tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti nebo důkazní povinnost, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř.

5) Zajímavou se jeví i možnost uplatnění výjimky ze zákazu uplatňování skutkových a důkazních novot podle ust. § 205a odst. 1 písm. e) o.s.ř., tj. že odvolatel nebyl řádně poučen podle § 119a odst. 1 o.s.ř. (jde o poučovací povinnost soudu o neúplné apelaci), a to zejména ve spojení s ust. § 211a o.s.ř., podle kterého jiní účastníci řízení než odvolatel mohou namítat skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jen za podmínek uvedených v § 205a nebo tehdy, neplatí-li pro odvolatele omezení odvolacích důvodů podle § 205a odst. 1. o.s.ř. Vzhledem k účelu ust. § 205a odst. 1 písm. e) o.s. ř., které je zde na ochranu odvolatele, jež se zúčastnil jednání, po němž bylo vyneseno prvostupňové rozhodnutí a na tomto jednání nebyl řádně poučen o tom, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, lze souhlasit se závěrem, že ostatní (jiní než odvolatel) účastníci řízení mohou uvádět skutkové a důkazní novoty pouze tehdy, učinil-li tak odvolatel.

6) Poslední výjimku z neúplné apelace představují skutečnosti a důkazy, které nastaly (vznikly) až po vyhlášení (vydání) napadeného rozhodnutí. Odvolatel tak může v odvolání uvádět nové skutečnosti a důkazy, které vznikly po vyhlášení rozhodnutí, § 205a odst. 1 písm. f) o.s.ř. Ustanovení ve svém důsledku znamená, že odvolací soud, jako soud přezkumný, bude přezkoumávat skutečnosti a důkazy, které nemohly původní rozhodnutí soudu nikterak

ovlivnit pro jejich neexistenci. Nejčastějším rozhodnutím odvolacích soudů v těchto případech je zrušení napadeného rozhodnutí.

Z hlediska zákonné koncentrace řízení je otázkou, zda je přípustné po novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. vznést námitku promlčení v odvolacím řízení, popřípadě za jakých podmínek.

Na podporu stanoviska, že námitku promlčení lze uplatnit i v odvolacím řízení, je v první řadě uváděno, že námitka promlčení je svou povahou právní námitkou, respektive právním hodnocením, nikoli skutkovým tvrzením. Její uplatnění v odvolacím řízení tak není v rozporu s principem neúplné apelace a neodporuje § 205a, 211 a o.s.ř., ve kterých dochází svého k uplatnění zásady zákazu nových skutečných a důkazů (novot), což je podstatou neúplné apelace. S uvedeným úzce souvisí i další argument, totiž skutečnost, že v žádném právním předpise není výslovně stanoveno, že námitka promlčení musí být uplatněna v určitém stadiu řízení, resp. že uplatnění námítky promlčení musí být koncentrováno před soud prvního stupně.

Názor, že námitku promlčení lze uplatnit v kterémkoli stadiu řízení, zastává právní teorie. V komentáři k § 100 ObčZ se uvádí:

„Námitka promlčení (posouzení její důvodnosti) není skutečností, kterou má na mysli § 119a o.s.ř. Pojem skutečnosti uvedený v § 119a o.s.ř. je třeba podle věcného smyslu vykládat tak, že účastníci jsou před soudem I. stupně jako skutkovou instancí ve sporném řízení povinni uvést pro věc všechna sporná významná tvrzení a nabídnout o nich důkazy. K těmto skutečnostem ve smyslu skutkových tvrzení námitka promlčení nepatří. Námitka promlčení je svou povahou námitka právní. Proto lze usuzovat, že v systému neúplné apelace lze s úspěchem vznést námitku promlčení i v odvolací řízení“²⁸⁾.

Komentář k § 388 ObchZ jednoznačně formuluje stanovisko, že námitka promlčení může být vznesena kdykoliv během soudního sporu nebo rozhodčího řízení až do právní moci

²⁸⁾ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník, komentář, 8. Vydání, Praha: C.H. Beck 2003, str. 322,

rozhodnutí, tedy i v odvolacím řízení.²⁹⁾ Judikatura Nejvyššího soudu k tomuto problému přejímá názor právních teoretiků a odvolává se na něj. Zároveň však omezuje možnost uplatnit námitku promlčení principem neúplné apelace. Pregnantně je toto stanovisko formulováno např. v odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 10.2003, sp. zn. 32 Odo 879/2002:

„I když se dlužník námitkou promlčení dovolává právní skutečnosti, totiž uplynutí promlčecí doby, neuplatňuje samotnou námitkou promlčení takové skutečnosti, které by byl povinen uvést v rámci své povinnosti tvrzení, nýbrž uplatňuje pouze své právo dovolat se promlčení. Právo dlužníka vznést námitku promlčení žádný hmotněprávní ani procesní předpis nekonzcentruje do určitého stádia řízení, přičemž z povahy námitky promlčení, dané hmotněprávní úpravou (§ 100 odst. 1 obč. zák., § 388 odst. 1 obch. zák.) plyne, že ji lze uplatnit kdykoli v průběhu řízení až do právní moci rozhodnutí o věci, tedy i v rámci odvolacího řízení“

a rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 1. 2004, sp. zn. 32 Odo 653/2003:

"Uplatněním skutečností ve smyslu ustanovení § 119a, § 205a a § 211 a o. s. ř. se pak rozumí především tvrzení účastníků o skutkových okolnostech významných pro rozhodnutí ve věci z hlediska skutkové podstaty právní normy, která má být ve věci aplikována, tj. tvrzení o těch skutečnostech, jimiž účastník realizuje svoji povinnost tvrzení [§ 101 odst. 1 písmo a) o. s. ř.]. Námitku promlčení vznesenou dlužníkem (žalovaným) za uplatnění skutečností ve shora uvedeném smyslu považovat nelze. Přestože se dlužník námitkou promlčení dovolává promlčecí doby, totiž uplynutí právní skutečnosti, neuplatňuje námitkou promlčení skutečnosti, které by byl povinen uvést v rámci své povinnosti tvrzení, nýbrž uplatňuje pouze své právo dovolat se promlčení. Právo dlužníka vznést námitku promlčení není omezeno pouze na určité stádium soudního řízení a lze ji tak uplatnit kdykoli v průběhu řízení až do

---

²⁹⁾ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník, komentář, 8. Vydání, Praha: C.H. Beck, 2003, str. 1065,

právní moci rozhodnutí ve věci, tj. i v rámci řízení odvolacího. V režimu neúplné apelace se však může odvolací soud zabývat námitkou promlčení vznesenou až v odvolacím řízení, jen není-li spojena s nepřipustným uplatňováním nových skutečností a důkazů."

Jedná se o převažující právní názor v rozhodovací praxi soudů. Odlišný úsudek prezentovali na stránkách odborných periodik např. JUDr. Ladislav Derka, soudce Vrchního soudu v Praze, a JUDr. Pavel Vrcha, soudce Krajského soudu v Ústí nad Labem.

Na tomto místě je vhodné se podrobněji věnovat povaze námítky promlčení. Promlčení je upraveno v § 100 a násl. ObčZ a v § 387 a násl. ObchZ jako následek uplynutí promlčecí doby. Tímto marným uplynutím promlčecí doby vzniká oprávnění dlužníka dovolat se promlčení. Uplatní-li dlužník v rámci řízení před soudem řádně a důvodně námitku promlčení, zaniká nárok promlčením dotčeného práva. Právo samotné však nezaniká, nýbrž nadále trvá oslabené o nárok jako tzv. právo naturální. Procesním důsledkem důvodně vznesené námítky promlčení je pak nemožnost vynutitelnosti promlčeného práva - soud je povinen zamítnout žalobu věřitele, který se domáhá přiznání promlčeného práva, pokud dlužník promlčení před soudem namítnul.

Zákon tedy spojuje zánik nároku (a tedy vynutitelnosti) u promlčeného práva se současným splněním těchto dvou podmínek: a) marné uplynutí promlčecí doby, b) uplatnění námítky promlčení v rámci soudního řízení. Jedná se tedy o *komplexní právní skutečnost*, protože zákon k tomu, aby nastal zánik nároku promlčeného práva, předpokládá jednak právní událost (uplynutí promlčecí doby), jednak právní úkon (uplatnění námítky promlčení před soudem). Námitka promlčení jako právní úkon je tak kvalifikovaným poukazem na právní událost (uplynutí promlčecí doby), ve své podstatě je tedy tvrzením o tom, že nastala určitá právní událost a dovoláním se právních následků s tím spojených. V soudní praxi se považuje za jednoznačné, že na námitku promlčení se nevztahuje poučovací povinnost soudu podle § 5 o.s.ř., neboť oprávnění vznést námitku promlčení není procesním právem, nýbrž subjektivním právem hmotněprávním. Soud o možnosti vznesení námítky promlčení nepoučuje, naopak by bylo velmi závažným a neodstranitelným pochybením soudu poučit účastníka řízení o tom, že právo je promlčeno a že lze uplatnit námitku promlčení.

Námítka promlčení je tedy hmotněprávní námitkou, respektive právním úkonem s hmotněprávními následky, protože mění obsah právního vztahu, o kterém se sporné civilní řízení vede. Jedná se ale o právní úkon do značné míry specifický. V první řadě tím, že zákon spojuje možnost vznesení námítky promlčení výlučně s řízením před soudem. Na druhé straně specifická úkonu spočívá též v tom, že dokud se účastník řízení promlčení nedovolá, nemůže soud k promlčení práva přihlížet, i kdyby bylo ze zjištěného skutkového stavu soudu zřejmé, že k promlčení práva došlo.

Základní otázkou je posouzení, zda námitka promlčení je tzv. „skutečnost významná pro rozhodnutí věci“ ve smyslu ustanovení § 101 odst. 1 písmo a) o.s.ř.

Pokud by převážil názor, že námitku promlčení řadíme mezi „rozhodné skutečnosti“ ve smyslu § 119a o.s.ř. a účastníkům se má podle § 119a o.s.ř. před skončením dokazování ve sporném civilním řízení před soudem prvního stupně dostat poučení, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než soud prvního stupně ve věci vyhlásí rozhodnutí, nebylo by možné v režimu neúplné apelace v žádném případě uplatnit námitku promlčení v odvolacím řízení, jelikož by byla nepřipustnou novotou, skutečností neuplatněnou před soudem prvního stupně (§ 205a, § 211a o.s.ř.). Na platnosti tohoto závěru nic nezměnila ani novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 59/2005 Sb., která zavedla novou možnost uplatnit novoty v odvolacím řízení [§ 205a odst. 1 písmo d) o.s.ř.] v případech, že jimi má být splněna povinnost tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti nebo důkazní povinnost, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že odvolatel nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř.

Pokud by však převážil názor, že námitku promlčení nelze do pojmu „rozhodné skutečnosti“ ve smyslu § 119a o.s.ř. zahrnout, neznamená to podle mého názoru, že námitku promlčení lze v odvolacím řízení vznést. Podle již citovaných rozhodnutí Nejvyššího soudu lze námitku promlčení v odvolacím řízení uplatnit za splnění podmínek neúplné apelace, tedy za vyloučení nepřipustného uplatňování nových skutečností a důkazů. Posouzení odůvodněnosti námítky promlčení je bezpochyby otázkou právního hodnocení skutkových zjištění. Je zřejmé, že námitka promlčení je právním úkonem, v jehož rámci se poukazuje na již nastalou právní událost (uplynutí promlčecí doby). Jakkoli je tedy námitka promlčení

především právním tvrzením, vždy v sobě implicitně zahrnuje i určité tvrzení skutkové. Poukazuje-li totiž žalovaný na promlčení práva, které je předmětem řízení, vždy kromě právního zhodnocení skutkových okolností nepřímou prezentuje skutkové tvrzení přinejmenším o tom, že od určitého konkrétního data (počátku běhu promlčecí doby) uplynul určitý časový úsek (delší než promlčecí doba daná příslušným zákonným ustanovením, po jejímž uplynutí nastává promlčení práva). K prokázání těchto a případných dalších skutkových okolností potřebných pro posouzení běhu promlčecí doby je účastník povinen označit soudu důkazy. Jinými slovy: k uplatnění námitky promlčení je vždy třeba zároveň uvést nebo alespoň poukázat na určitá již učiněná skutková tvrzení a nabídnout soudu k prokázání svých tvrzení důkazy. Každé takové tvrzení a každý takový důkaz ohledně skutkových okolností potřebných pro posouzení běhu promlčecí doby, který nebyl uplatněn již před soudem prvního stupně, by však byl nepřijatelným novem podle § 205a o.s.ř.

Zcela nepřijatelným důsledkem postupu odvolacího soudu, který by připustil vznesení námitky promlčení a vznesenou námitkou promlčení se zabýval, je skutečnost, že by v odvolacím řízení nebylo možné připustit obranu protistrany, která by kupříkladu namítala v minulosti nastalé stavení či přerušování běhu promlčecí doby. Taková či jakákoliv jiná obrana by nutně byla vystavěna na skutkových tvrzeních, které by zřejmě jen ve výjimečných případech byly tvrzeny a důkazy k jejich prokázání byly předloženy již před soudem 1. stupně. Procesní strana, v jejíž neprospěch by byla námitka promlčení vznesena, by tak na vznesenou námitku promlčení v rámci odvolacího řízení prakticky nemohla nijak reagovat, respektive odvolací soud by byl nucen postupovat ve smyslu § 213 odst. 5 o.s.ř. a k uplatňovaným skutečnostem nepřihlížet. Tím by byla mimo jiné narušena i rovnost účastníků v řízení.

Záměr uplatnit v odvolacím řízení námitku promlčení nemůže být dle mého názoru odvolacím důvodem ve smyslu § 205 odst. 1 o.s.ř. Takový úsudek je zcela přirozený, protože pokud nebyla před soudem prvního stupně uplatněna námitka promlčení, nelze spatřovat nesprávnost rozhodnutí nebo postupu soudu v tom, že soud se nezabýval otázkou promlčení práva, o něž v řízení jde, naopak pokud by tak soud učinil, dopustil by se zcela zásadního pochybení.

9.2 Žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost

Žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost jsou mimořádné opravné prostředky. Změny v právní úpravě odvolání (zejména zavedení principu neúplné apelace v důsledku aplikace principu koncentrace řízení) provedené zákonem č. 30/2000 Sb. se s účinností od 1. ledna 2001 promítli i do právní úpravy ostatních opravných prostředků; žaloby na obnovu řízení a pro zmatečnost. Nově jsou tak upraveny podmínky zejména spočívající v přípustnosti těchto žalob. Princip koncentrace řízení se však promítl zejména do přípustnosti žaloby na obnovu řízení.

Žaloba na obnovu řízení (§ 228 o.s.ř.) je mimořádný opravný prostředek, který má sloužit ke zhojení nedostatků skutkových zjištění předcházejícího řízení a může směřovat zásadně proti pravomocným meritorním rozhodnutím ve věci samé, které však nemůže obstát pro nastalé změny ve skutkové situaci případu. Žaloba na obnovu řízení tak může být podána proti rozhodnutím soudu I. instance, pravomocným rozhodnutím odvolacích soudů, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, nebo proti usnesení, kterým byl schválen soudní smír. Podobně jako proti schválenému soudnímu smíru je možno žalobou na obnovu řízení napadnout pravomocný platební rozkaz, rozsudek pro zmeškání, nebo rozsudek pro uznání. Žaloba o obnovu je tak výhradně určena pro zhojení nedostatků skutkové stránky věci a nelze napadnout pouze důvodu těchto rozhodnutí, jelikož tato část rozhodnutí není závazná.

Nové skutečnosti nebo důkazy, resp. novoty, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jsou u odvolání proti rozsudku nebo usnesení ve věci samé odvolacím důvodem podle § 205a odst. 1 písm. f) za předpokladu však, že nastaly (vznikly) po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně. Takovéto skutečnosti a důkazy jsou též způsobilým důvodem žaloby na obnovu řízení podle § 228 odst. 1 písm. a) o.s.ř. Obnova řízení je tak přípustná tehdy, že za nové skutečnosti a důkazy nebo rozhodnutí se považují jako důvod obnovy pouze takové, které jsou přípustnou výjimkou ze zákazu uvádění novot v odvolacím řízení, za podmínek uvedených v ustanovení § 205a a 211a o.s.ř. Za předpokladu však, že je účastník nemohl bez své viny použít v řízení před soudem prvního stupně nebo před soudem odvolacím a pokud mohou pro účastníka přivodit příznivější rozhodnutí ve věci. Jde zejména o skutečnosti a důkazy, které sice v předcházejícím řízení existovaly, ale účastník

je bez své viny nemohl uvést, např. že nebyly tvrzeny, nebo může žalobce navrhopvat jako důvod obnovy řízení rozhodnutí, která byla vydána až po skončení původního řízení. Hodnocení zda tyto novoty mohou přivodit pro účastníka příznivější rozhodnutí ve věci, je vždy subjektivním hodnocením soudu v dané konkrétní věci, zda tomu tak skutečně bude, či nikoliv se projeví až v budoucím řízení po povolení obnovy řízení.

V této souvislosti je možno poukázat na rozhodnutí R 31/2003, které vymezuje důvod obnovy řízení ve smyslu ustanovení § 228 odst. 1 písm.a) o.s.ř. takto „ Důvodem obnovy řízení ve smyslu ustanovení § 228 odst. 1. písm. a) o.s.ř. není důkaz, o němž účastník v původním řízení věděl a jehož provedení nenavrhl proto, že tvrzení o skutečnosti, která by jím mohla být prokázána, nebyla druhým účastníkem popřena. To platí přesto, že účastník nebyl soudem o své důkazní povinnosti prokázat tuto skutečnost v rozporu se zákonem poučen.“

Obnova řízení je dále přípustná podle § 228 odst. 1 písm. b) o.s.ř., a to v případech, kdy lze provést důkazy, které nemohly být provedeny v původním řízení před soudem prvního stupně nebo za podmínek uvedených v ustanovení § 205a a 211a též před odvolacím soudem, pokud mohou přivodit pro účastníka příznivější rozhodnutí ve věci. V tomto případě jde o provedení důkazů, které již v původním řízení byly tvrzeny a navrhovány k provedení, ale z důvodu objektivní překážky nemohly být provedeny, např. pro nemoc svědka, nemožnost obstarání listiny apod.

Princip koncentrace řízení v občanském soudním řádu je tak omezením novot pro přípustnost žaloby na obnovu řízení dále posilován. Současně je však zřejmé, že v případě žaloby na obnovu řízení je koncentrační princip částečně prolomen.

Žaloba pro zmatečnost (§ 229 o.s.ř.) je konstruována jako mimořádný opravný prostředek a je institutem pro řešení nedostatku procesních podmínek, jiných závažných vad řízení, slouží tak k napadení a následného odstranění konečných rozhodnutí, která byla vydána v řízení, která vykazovala nedostatky procesních podmínek nebo jiné závažné vady (jde o nedostatek procesních podmínek nebo jiné závažné vady řízení). Přítomnost těchto vad je důvodem k tomu, aby rozhodnutí vydané v takovém řízení bylo odstraněno, bez ohledu na jeho věcnou správnost. Proto je žaloba pro zmatečnost vybudována na kasačním principu.

9.3 Dovolání

Novelizace systému opravných prostředků provedená zákonem č. 30/2000 Sb. se dotkla též úpravy dovolání. Nová úprava dovolání, kterou umožňuje zavedení žaloby pro zmatečnost, směřuje k tomu, aby se rozhodování dovolacího soudu, kterým je Nejvyšší soud České republiky, stalo základním prostředkem sjednocování judikatury.

Zavedením žaloby pro zmatečnost se zásadně mění podmínky přípustnosti dovolání, jelikož dosavadní důvody přípustnosti dovolání se stávají důvody žaloby pro zmatečnost. Je zachovaná podmínka kombinované přípustnosti dovolání, kdy musí jít o některý z případů uvedených v ustanovení § 237 – 239 o.s.ř. a současně musí být dán některý z dovolacích důvodů stanovených v § 241a odst. 2, resp. 3 o.s.ř..

Dovolání (§ 236 os.ř.) je mimořádný opravný prostředek, který slouží k přezkoumání pravomocných rozhodnutí odvolacích soudů, pokud to zákon připouští. Dovolání jen proti důvodům rozhodnutí není přípustné, podobně jako u odvolání lze dovoláním napadnout pouze výrok rozhodnutí.

Platná právní úprava dovolání je založena na principu kasačním, výsledkem úspěšného dovolacího řízení tak může pouze zrušení napadeného rozhodnutí.

Z hlediska uvedení principu koncentrace do řízení a této práce je významné ustanovení § 241a odst. 3 o.s.ř., které výslovně uvádí, že v *dovolání nelze uplatnit nové skutečnosti nebo důkazy ve věci samé*. Dokazování provádí dovolací soud jen k prokázání důvodů dovolání, tím se rozumí např. dokazování k prokázání nedostatku věcné příslušnosti soudu. Takovým dokazováním však není uplatnění (tvrzení) a prokazování existence nových nebo dalších skutečností, jež by mohly přivodit pro účastníka příznivější výsledek řízení, v dovolacím řízení není možná změna skutkového stavu věci, jelikož účastník nemůže úspěšně uplatnit žádné věcné novoty. Dokazování dovolacího důvodu doplní buď sám, nebo prostřednictvím soudu prvního stupně, anebo soudu dožádaného.

Nová úprava dovolání zachovává kombinovanou přípustnost dovolání, resp. Musí se jednat o některý z případů uvedených v ustanovení § 237 - §239 o.s.ř. a současně musí být dán jeden ze tří dovolacích důvodů stanovených v ustanovení § 241a odst. 2,3 o.s.ř.

10. Princip koncentrace řízení v řízení ve věcech o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem, správním řízení, zákonu o konkurzu a vyrovnání.

10.1 Řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem

Zákonem č. 151/2002 Sb. byl do páté části občanského soudního řádu vložen nový typ řízení nazvaný „Řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem“.

Zákonem č. 151/2002 Sb. došlo ke zúžení správního soudnictví a rozhodování o žalobách proti rozhodnutím, kterými správní orgán zasáhl do soukromého práva, přechází do klasického civilního řízení, jehož zvláštnosti jsou upraveny právě v nové hlavě páté obč. soudního řádu, v ust. § 244 takto:

"Rozhodl-li orgán moci výkonné, orgán územního samosprávného celku, orgán zájmové nebo profesní samosprávy, popř. smírčí orgán zřízený podle zvláštního právního předpisu (dále jen "správní orgán") podle zvláštního zákona o sporu nebo o jiné právní věci, která vyplývá z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů (§ 7 odst. 1 o. s. ř.), a nabylo-li rozhodnutí správního orgánu právní moci, může být tatáž věc projednána na návrh v občanském soudním řízení. "

Tím je podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva naplněn čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, který každému dává právo na to, aby jeho záležitost týkající se občanských práv nebo závazků byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem. Právě judikatura Evropského soudu vykládá toto ustanovení tak, že postačí, je-li rozhodnutí vydané orgánem, který tato kritéria nesplňuje, přezkoumáno soudem (v originále - *tribunal*) v tzv. plné jurisdikci. Soud tak může sám zjišťovat skutkový stav, hodnotit jej a vynášet rozhodnutí. Není jen přezkumným orgánem zákonnosti rozhodnutí, ale může svým rozhodnutím nahradit i věcně nesprávné rozhodnutí správního orgánu. Z toho vyplývá závěr, který lze vyjádřit takto: Jestliže správní orgán rozhodne o soukromém právu fyzické či právnické osoby, má tato osoba možnost obrátit se s žalobou na soud a žádat projednání věci v klasickém civilním řízení. Podle

důvodové zprávy jde o řízení, které je upravené zvláštními ustanoveními části páté o.s.ř. Tomu odpovídá § 245, který dovoluje přiměřeně užít část první až čtvrtou obč. soudního řádu, není-li v části páté uvedeno jinak. Důvodová zpráva se též zmiňuje o tom, že soud povede koncentrované řízení, jelikož i v tomto řízení se projevuje společenský zájem na soustředěném řízení a urychleném rozhodnutí věci.

Zásada koncentrace, která byla do občanského soudního řádu v širším a přísnějším měřítku zavedena zákonem č. 30/2000 Sb., se osvědčila a je proto logické, že své použití nachází i v tomto novém typu řízení. Účastníci řízení tak mohou uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději do skončení prvního jednání, které se v řízení před soudem konalo (tzn. které se uskutečnilo a nebylo ještě před svým zahájením odročeno).

Před vlastním zahájením řízení provádí soud běžnou přípravu jednání. Zkoumá, jsou-li splněny podmínky řízení, zda byl zaplacen soudní poplatek apod. Může též využít tzv. obecné výzvy podle § 114a odst. 2 písmo a) o.s.ř. k tomu, aby získal písemná vyjádření všech účastníků řízení. Nemůže však použít tzv. kvalifikovanou výzvu podle § 114b o.s.ř., která může vést až k tzv. fikci uznání, neboť to mu zákon v § 250c odst. 3 o.s.ř.

V rámci přípravy jednání si soud též vyžádá potřebné spisy od správního orgánu a umožní mu, aby se k žalobě vyjádřil. Jak jsem již uvedl, uplatní se zde podle § 250d o.s.ř. koncentrace řízení - účastníci mohou uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději do skončení prvního jednání, které se v řízení před soudem konalo. To neplatí, jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly (vznikly) po prvním jednání nebo které účastník řízení nemohl bez své viny včas uvést, obdobně jako u řízení vyjmenovaných v § 118b o.s.ř.

V momentě, kdy zákonodárce pro vyjmenovaná řízení přísnou koncentrací zaváděl, stanovil též, že předvolání k řízení musí být účastníkům doručeno nejméně 30 dnů předem, kdy se jednání má konat (§ 115 odst. 2 o. s. ř.). Ale v tomto řízení podle části páté zákonodárce sice zavádí přísnou koncentraci, ale zároveň se zde uplatní obecné pravidlo pro doručení předvolání - musí být doručeno tak, aby účastníci měli dostatek času k přípravě, nejméně 10 dnů předem, kdy se jednání má konat. To nepovažuji za vhodné. V případě

přísné koncentrace řízení by měli mít účastníci dostatek času k tomu, aby se na něj mohli náležitě připravit. Sice již absolvovali řízení před správním orgánem, které s jistou nadsázkou můžeme označit za "*zkušební kolo*", ale přesto mohlo již od vydání správního rozhodnutí do doby projednávání věci před soudem uplynout více času, během něhož mohla být věc zkomplikována.

Důležitý je § 250e o.s.ř., který říká, že soud není vázán skutkovým stavem, jak byl zjištěn správním orgánem. Soud provádí vlastní dokazování, ale může vzít za svá též skutková zjištění správního orgánu. Ty může doplňovat, opakovat důkazy apod. Soud není omezen pouze na přezkum zákonnosti rozhodnutí, ale věc projednává znovu v plné jurisdikci.

Dokazování se bude řídit § 120 odst. 3 o.s.ř. – soud není povinen provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než byly účastníky navrhovány, ale může je provést, pakliže potřeba jejich provedení vyjde v řízení najevo.

V této souvislosti je nutno připomenout § 154 o.s.ř., který říká, že pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení. Soud tedy nezkoumá skutkový stav k okamžiku, kdy rozhodnutí vydal správní orgán, ale k okamžiku vyhlášení rozsudku. To může ve svém důsledku vést k tomu, že i správné rozhodnutí správního orgánu bude zrušeno a nahrazeno rozsudkem soudu, neboť od doby, kdy bylo správní rozhodnutí vydáno, došlo k podstatným změnám ve věci - typicky - byly účastníky předloženy nové důkazy.

Soud může žalobu odmítnout (byla-li podána opožděně, neoprávněnou osobou, nebo je nepřipustná), zamítnout (dojde-li k závěru, že správní orgán rozhodl o věci správně), nebo může rozhodnout rozsudkem, kterým nahradí rozhodnutí správního orgánu v takovém rozsahu, v jakém je rozsudkem soudu dotčeno.

Většina řízení, které soudy podle části páté povedou, budou mít charakter sporného řízení (žalobce však nemá vliv na to, kdo bude za účastníka pokládán). Soudy budou projednávat např. žaloby proti některým rozhodnutím Českého telekomunikačního úřadu podle zákona č. 151/2000 Sb., proti některým rozhodnutím Energetického regulačního úřadu podle zákona č. 458/2000 Sb., nebo proti rozhodnutím správních orgánů o náhradě škody.

10.2 Princip koncentrace řízení ve správním řízení

Správní řízení je postup správního orgánu, jehož účelem je vydání rozhodnutí, jímž se v určité věci zakládají (mění nebo ruší) práva nebo povinnosti jmenovitě určené osoby nebo se prohlašuje, že taková osoba práva nebo povinnosti má nebo nemá. Správní řízení je nově upraveno v zákoně č. 500/2004 Sb., správní řád, který s účinností od 1. ledna 2006 nahradil zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení.

Princip koncentrace řízení se v úzké míře uplatnil již v zákoně č. 71/1967 Sb., správní řád. Podle § 21 citovaného zákona správní orgán přizve k ústnímu jednání všechny účastníky řízení a požádá je, aby při ústním jednání uplatnili své připomínky a náměty. Zvláštní předpis stanoví, ve kterých případech se k později uplatněným připomínkám a námitkám nepřihlíží; na tuto skutečnost musí být účastníci upozorněni.

Podle některých zvláštních předpisů tak do 31. 12.2005 platila zásada koncentrace řízení, kdy účastníci řízení mohli své připomínky nebo námitky uplatnit nejpozději při ústním jednání. Samozřejmě za předpokladu, že účastník byl k ústnímu jednání řádně předvolán. To ovšem neznamená, že správní orgán nebyl zbaven povinnosti úplně zjisti skutečný stav věci (§ 3 odst. 4, § 32 odst. 1 a § 46 zákona č. 71/1967 Sb., správní řád).

Pro řízení odvolací se zákaz novot neuplatňuje.

Princip koncentrace řízení a zájem na urychleném rozhodnutí se promítl též do nového zákona o správním řízení č. 500/2004 Sb., správní řád.

Účastníci správního řízení mohou konat své úkony, tj. navrhopvat důkazy a činit jiné návrhy po sice po celou dobu řízení až do vydání rozhodnutí, správní orgán může usnesením prohlásit, dokdy mohou účastníci činit své návrhy (§ 36 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád).

Je tedy výlučně na uvážení správního orgánu, zda usnesení o koncentraci skutkových přednesů vydá, či nikoliv. Zákon neurčuje lhůtu k provedení úkonu. Správní orgán je povinen tuto lhůtu určit v přiměřené délce, pokud ji nestanoví zvláštní zákon. Stanovením lhůty k úkonu nesmí správní orgán ohrozit účel řízení a ani rovnost účastníků. Stanovená lhůta je prekluzivní a správní orgán ji na základě žádosti účastníka přiměřeně prodloužit.

V odvolacím řízení se uplatňuje princip neúplné apelace, obdobně jako v občanském soudním řízení. Správní orgán k novým skutečnostem a k návrhům na provedení nových důkazů, uvedeným v odvolání nebo v průběhu odvolacího řízení přihlédne, pouze tehdy, jde-li o takové skutečnosti nebo důkazy, které účastník nemohl uplatnit dříve. Namítá-li účastník, že mu nebylo umožněno učinit v řízení v prvním stupni určitý úkon, musí být tento úkon učiněn spolu s odvoláním. (§ 82 odst. 4 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád). Předpokladem, že správní orgán k tomuto novému úkonu přihlédne je samozřejmě účastníkem prokázání skutečnosti, že tento úkon nemohl uplatnit dříve.

Zásada koncentrace řízení je ve správním řízení stanovena některými zvláštními předpisy (typická je pro správní řízení v režimu stavebního zákona č. 183/2006 Sb. a pro vodoprávní řízení podle zákona č. 254/2001 Sb.). Tato zásada ve správním řízení též koncentruje určité procesní úkony výhradně do určitého stádia řízení, přičemž k později uplatněným námitkám či připomínám správní orgán již nepřihlíží. Na tuto skutečnost je správní orgán povinen upozornit účastníky řízení.

10.3 Princip koncentrace řízení v zákoně o konkurzu a vyrovnání

Ve sporech vyvolaných konkursem a vyrovnáním se uplatňuje zákonná koncentrace řízení podle § 118b o.s.ř., tzn. že účastníci mohou uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději do skončení prvního jednání, které se v nich konalo; k později uvedeným skutečnostem a důkazům se nepřihlíží. To však neplatí, jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po prvním jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést.

Ve smyslu zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) se spory vyvolané konkursem a vyrovnáním rozumí zejména;

- a) spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek,
- b) spory o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty nebo o vydání výtěžku zpeněžení podle § 225 odst. 5 cit. zákona,
- c) spory o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela,

- d) spory na základě odpůrcí žaloby,
- e) spory o náhradu škody na majetkové podstatě vzniklé porušením povinností insolvenčním správcem,
- f) další spory, které zákon označuje jako spory incidenční.

Uvedeným sporům je společné, že potřebné skutečnosti a důkazy musí být uvedeny v celém rozsahu uplatněných nároků.

11. Koncentrace řízení v civilních soudních řádech ve vyspělých zemích Evropské unie

V době, kdy problematice urychlování řízení po mnoho desetiletí nebyla u nás věnována hlubší pozornost, bylo ve vyspělých západních zemích urychlování řízení považováno za jeden z nejdůležitějších problémů civilního procesu. Těmto otázkám byly věnovány početné odborné práce a byla přijata také závažná legislativní opatření, z nichž jen příkladem lze uvést zásadní novelizaci věnovanou speciálně urychlování civilního řízení ve Spolkové republice Německo již v roce 1977.

Vývoj civilního procesu a jeho institutů sloužících urychlování řízení, který proběhl ve vyspělých zemích kontinentálního právního systému zejména v druhé polovině dvacátého století, je spojen s početnými problémy a jejich řešením, jimž u nás dosud nebyla věnována větší pozornost. Nelze však pochybovat o tom, že zmíněné zkušenosti vyspělých zemí mohou být poučením i účelnou směrnicí pro českou legislativu i soudní praxi.

Základním předpokladem, z něhož vycházejí civilní soudní řády vyspělých zemí při úpravě institutů sloužících urychlování řízení, je respektování poznatku, že tyto instituty nemají penální charakter a nejsou tedy trestem za opožděné podání skutkových tvrzení, důkazních návrhů apod. Proto lze připustit soudní odmítnutí takových opožděných procesních úkonů stran pouze v případech, jestliže se tím skutečně urychlí konkrétní soudní řízení. Účinky nedodržení prekluzivních lhůt nelze uplatnit v případě, jestliže bez ohledu na určité opožděné skutkové přednesy či důkazní návrhy by jednání muselo být z jiných příčin nezbytně odročeno, např. za účelem provedení jiných, včas navržených důkazů (výslechu svědků, vyžádání znaleckých posudků apod.), takže odmítnutí opožděných procesních úkonů

určité strany by k urychlení řízení nijak nepřispělo. Účelem prekluzivních procesních lhůt není potrestání procesní strany za opožděné přednesy tím, že v každém případě bude zatížena nepříznivými následky prekluze. Nevede-li odmítnutí opožděných procesních úkonů z určitých jiných příčin ke skutečnému urychlení konkrétního řízení, není důvodů k tomu, aby soud vyvodil z opožděných přednesů a návrhů nepříznivé důsledky pro stranu, která nedodržela stanovenou prekluzivní lhůtu. Proto např. platný německý civilní soudní řád výslovně stanoví, že prostředky procesní obrany a útoku uplatněné po uplynutí zákonem stanovených lhůt (jedná se o lhůty podle ustanovení § 273 odst. 2, § 275 odst. 1,3,4, § 276 odst. 1,3, § 277 ZPO Spolkové republiky Německo) je nutno připustit a soud k nim přihlédně za předpokladu, že podle vnitřního (svobodného, volného) přesvědčení soudu by jejich připuštění nevyvolalo průtahy v projednávání sporu, anebo jestliže procesní strana opoždění svých přednesů dostatečně omluví a zdůvodní (§ 296 odst. 1 ZPO). V jiných případech zase prostředky procesního útoku i obrany, které nebyly předneseny a dostaly se tak do rozporu s ustanovením § 282 odst. 1 ZPO nebo nebyly včas oznámeny a dostaly se tak do rozporu s ustanovením § 282 odst. 2 ZPO, mohou být v opožděném stádiu jejich uplatnění soudem odmítnuty, jestliže by jejich připuštění podle uvážení soudu způsobilo průtahy v řízení a jestliže opoždění bylo důsledkem hrubé nedbalosti procesní strany (§ 296 odst. 2 ZPO). Pokud je tedy při uplatňování prostředků útoku nebo obrany v civilním soudním řízení Spolkové republiky Německo porušena určitá prekluzivní lhůta (§ 296 odst. 1 ZPO), může se procesní strana vyhnout odmítnutí svých opožděných přednesů pouze dostačující omluvou nebo zjištěním, že opoždění přednesů objektivně nemohlo vést k průtahům v řízení. Zavinění procesní strany v souvislosti s nedodržením prekluzivních lhůt je presumováno. Strana nese důkazní břemeno ohledně skutečností, jimiž omlouvá opoždění svých přednesů. Jestliže však opoždění přednesů prokazatelně nemohlo vést k průtahům v řízení (které by např. z jiných důvodů muselo dále pokračovat a nemohlo by být ukončeno soudním rozhodnutím), nehraje zavinění při opožděném podání skutkových přednesů a důkazních návrhů žádnou roli.

Podle stálé soudní praxe vyspělých západních zemí mohou prekluzivním procesním lhůtám podléhat pouze procesní prostředky „obrány a útoku“, tedy zejména uplatnění skutkových tvrzení žaloby a obrany proti žalobě, popírání skutkových tvrzení druhé strany, návrhy na dokazování, námítky proti provedení určitých důkazů, vyjádření k provedenému

dokazování atd. Prekluzivní lhůty se však nemohou vztahovat na zaujetí právního stanoviska procesní stranou, na změnu žaloby, na uplatnění námitek, protižaloby (vzájemného návrhu) atd., resp. vůbec na procesní úkony, jimiž strana disponuje řízením nebo předmětem řízení (ve smyslu zásady dispoziční).

Z uvedeného celkem samozřejmého stanoviska však vyplývají další významné důsledky, uznávané zahraniční soudní praxí, jež jsou neméně závažné. Prekluzi totiž nemohou podléhat ani skutková tvrzení a jiné prostředky obrany a útoku, které sice byly původně uplatněny opožděně, avšak jsou právně významné také pro nově uplatněné dispozitivní úkony procesní strany. V tomto smyslu zahraniční advokátní i soudní praxe vykazuje různé možnosti, jak lze vyloučit soudní odmítnutí opožděných procesních úkonů, na něž se původně vztahovala prekluze. Strana může vyloučit prekluzi svých opožděných přednesů a návrhů i poměrně málo významnou změnou svých návrhů, jimiž disponuje řízením nebo předmětem řízení. Tak např. ve sporu o zaplacení nájemného za delší uplynulé období může rozšířit žalobu o další nájemné třeba jen za jeden měsíc, které se mezitím stalo splatným a zůstalo nezaplacené. Vzhledem k tomu že rozšíření žaloby (změna žalobního návrhu) principiálně se nemůže stát opožděným a podléhat prekluzivním lhůtám i s ohledem na to, že předcházející opožděné skutkové přednesy se vztahují také na nově stanovený (rozšířený) předmět sporu, může takto procesní strana zabránit důsledkům prekluze, které by ji hrozily. Podobně může např. také žalovaná strana zabránit odmítnutí svých opožděných skutkových přednesů, jestliže tyto přednesy současně slouží také k odůvodnění protižaloby, kterou procesní strana pohotově podá. Procesní strana se může vyhnout také odmítnutí opožděného důkazního návrhu; jestliže sama zajistí účast opožděně navrženého svědka, který se dostavil k původně soudem stanovenému termínu ústního jednání. Svým postupem totiž strana takto vyloučí průtahy v řízení, jež by jinak způsobila a zavinila. Vzhledem k tomu, že odmítnutí opožděných skutkových tvrzení a důkazních návrhů soudem nemá penální charakter (není trestem), může procesní strana vyloučit účinky prekluze tvrzením, že opoždění jejích přednesů není v příčinné souvislosti s průtahy v řízení, neboť např. soud by musel v každém případě jednání odročit z jiných důvodů, než jsou požděné přednesy procesní strany.

Z obecně teoretického hlediska i v soudní praxi je v západních evropských zemích zdůrazňováno, že odmítnutí opožděných přednesů a návrhů se vztahuje pouze na tzv.

„absolutní průtahy“, jež ve svých důsledcích objektivně vedou k prodloužení řízení, které by mohlo být ukončeno dříve, kdy prekluzivní procesní lhůty byly dodrženy. Naopak zase nedodržení těchto lhůt procesní stranou musí zůstat bez nepříznivých následků pro příslušnou stranu, jestliže i v případě včasných přednesů a důkazních návrhů by spor nemohl být uzavřen konečným rozhodnutím soudu na nejbližším jednání.

Posléze není možno odmítnout skutková tvrzení a důkazní návrhy, které strana učiní sice opožděně (nedodrží prekluzivní lhůtu), avšak druhá strana projevuje shodnou vůli, resp. souhlasí s tím, aby opožděný procesní úkon byl soudem připuštěn, anebo alespoň tomu neodporuje. Jsou totiž myslitelné a v praxi se vyskytují případy, kdy obě strany mají zájem na tom, aby např. určité opodstatněné dokazování bylo vykonáno i když důkazní návrh byl podán opožděně. Kdyby shodná vůle stran nebyla v takových případech soudem respektována, bylo by to v rozporu s povahou civilního procesu, zejména se zásadou projednací. Instituty upravující urychlování řízení jsou zaváděny do civilního procesu v zájmu procesní strany, která má právo na rozhodnutí vydané v přiměřeném, rozumném čase. Nejsou zaváděny z formálních důvodů, aby soudy vykazovaly statisticky rychlejší vyřizování věcí. I v tomto směru lze poukázat na procesní teorii i praxi vyspělých západních zemí.

Není snadné rozhodnout, který z uvedených dvou názorů je správný. Nejlepším prostředkem posuzování této problematiky může být patrně přístup civilních soudních řádů nejvýznamnějších zemí Evropské unie k jejímu řešení. Již několik let probíhají přípravy evropského civilního procesu, jímž by se řídilo rozhodování sporů mezi subjekty rozdílných států Evropské unie. Přípravy už dospěly do stadia paragrafovaného návrhu, z něhož an. 3.3 stanoví, že členské státy Unie mají dbát na stanovení určitého časového bodu v řízení, po kterém již k novým přednesům stran nemá být přihlíženo (*termes de leurs prétentions/pleadings*). Podle an. 3.4 může soud povolit nové přednesy jen z důležitých důvodů a po vyslechnutí stran k této věci. Vzniká otázka, co je v uvedeném návrhu míněno formulací "*termes de leurs prétentions*" (anglicky *pleadings*). Překlad zpravidla používá termín "přednesy", které však podle návrhu evropského civilního procesu zahrnují návrhy zaměřené na cíl (žalobní žádost) řízení, na jeho důvody (základ žaloby), na skutečnosti uvedené v rámci obrany žalovaného, dále zahrnují označení důkazních prostředků i právních

norem, na něž se strany odvolávají. Bez ohledu na problémy, jež by v souvislosti s těmito formulacemi mohly vznikat, je nepochybné, že návrh klade základní důraz na efektivitu a slušnost (férovost) civilního řízení. Podrobnější ustanovení o urychlování řízení návrh neobsahuje a odkazuje pouze na příslušné národní (vnitrostátní civilně-procesní úpravy).

11.1 Francouzský civilní proces

Francouzské civilní soudní řízení je přísně rozděleno na dva podstatně rozdílné úseky (fáze). První úsek slouží ke zjištění všech rozhodných skutkových okolností a k definitivnímu vymezení konečných žalobních návrhů stran. Tato fáze řízení probíhá před samosoudcem ("*juge de la mise en état*"), druhá před soudním senátem ("*tribunal de grande instance*"), jehož úkolem je projednání a rozhodnutí sporu na základě materiálu získaného v první fázi řízení. Další skutková tvrzení a důkazní návrhy jsou v řízení před "*tribunal de grande instance*" vyloučeny. Strany mají své přednesy a prohlášení blíže zdůvodňující žalobní návrhy i obranu i důkazní návrhy činit písemně kdykoliv v průběhu první fáze řízení "ve vhodné době" [art. 15 Nouveau Code de procédure civile (NCPC)]. Obsah těchto písemných sdělení musí být včas oznámen druhé straně. Doplňování skutkových tvrzení a označování dokumentů, jež mají sloužit jako důkazy, je přípustné do doby, kdy soudce prohlásí přípravné řízení za ukončené a vydá tzv. "*ordonance de cloture*" podle art. 783 NCPC. Stranám zpravidla v dostatečném předstihu oznámí termín, kdy hodlá řízení ukončit. "*Ordonance de cloture*" je nejdůležitějším prostředkem urychlování francouzského civilního soudního řízení. Podle art. 779 odst. 2 NCPC má být časové situování rozhodnutí o ukončení objasňování skutkového stavu a upřesňování žalobních návrhů co nejbližší termínu jednání před "*tribunal de grande instance*" ve druhé fázi řízení, aby nevznikalo nebezpečí, že mezi oběma fázemi řízení dojde ke vzniku nových skutečností. Samosoudce může ukládat stranám lhůty k uplatnění přednesů, jejich doplňků i důkazních návrhů (art. 764 odst. 1, art. 763 odst. 2, 3 NCPC). Současně strany poučí, že nedodrží-li uložené lhůty, soudce na návrh strany nebo z úřední moci ukončí celou první fázi řízení

vydáním "*ordonance de cloture*" (art. 780 NCPC). Rozhodnutí v druhé fázi řízení je pak vydáváno pouze na základě materiálu již obsaženého ve spise. Své rozhodnutí, jímž vydává "*ordonance de cloture*", může samosoudce odvolat ("*revocation*") z důležitých důvodů, které nastaly po vydání tohoto rozhodnutí. I když strana neučiní požadované procesní úkony v uložené prekluzivní lhůtě, nemůže soudce vydat "*ordonance de cloture*", pokud ještě běží lhůta uložená druhé procesní straně. „*Ordonance de cloture*" totiž zásadně platí pro obě sporné strany. Jinak po marném uplynutí prekluzivní lhůty uložené pouze jedné straně soudce vydá v zájmu urychlení řízení co nejdříve "*ordonance de cloture*". O možnosti takového postupu soudce stranu předem poučí. Zmeškání prekluzivní lhůty totiž může být účinně sankcionováno jen tehdy, jestliže po uplynutí této lhůty lze bezprostředně vydat "*ordonance de cloture*". V důsledku toho může nastat situace, kdy strana podá své vyjádření až na samém konci prekluzivní lhůty, která jí byla uložena (tzv. "*production de derniere heure*"), takže druhá strana již nemá čas zaujmout své stanovisko k novým přednesům a návrhům svého odpůrce, neboť doba mezi ukončením prekluzivní lhůty a ukončením přípravného jednání (vydáním "*ordonance de cloture*") je příliš krátká.

Francouzská procesní teorie i praxe si plně uvědomuje, že v takovém případě strana, která by se již nemohla vyjádřit k přednesům a návrhům druhé strany, by byla zbavena základního práva na slyšení před soudem. Proto si v odůvodněných případech soudní praxe vypomáhá ustanovením art. 15 NCPC, podle něhož písemná prohlášení stran a jiné písemnosti musí být předloženy soudu ve "vhodné době" („*temps utile*"). Jestliže strana podá své vyjádření až na samém konci uložené prekluzivní lhůty, může proto soudce rozhodnout, že k němu nebude přihlédnuto, i když bylo učiněno ještě v rámci prekluzivní lhůty. V tom případě odpadne potřeba vyjádření druhé strany k tvrzením, popřípadě návrhům odpůrce, a soudce může bezprostředně vydat "*ordonance de cloture*", čímž je řízení urychleno, aniž by bylo porušeno právo strany na slyšení před soudem. Pokud druhá strana na konci uložené prekluzivní lhůty uvádí nové skutečnosti, může soudce "*ordonance de cloture*" odvolat nebo odložit. Časové období mezi ukončením prekluzivní lhůty a uzavřením předběžného řízení ("*ordonance de*

cloture"), kdy vzniká nebezpečí, že druhá strana by nemohla uplatnit své právo na slyšení před soudem, francouzská teorie i praxe označují termínem "*periode suspecte*". Francouzský soudce má v první fázi řízení tedy dvě možnosti urychlení řízení: buď vydáním "*ordonance de cloture*", zahrnujícím procesní postavení obou stran, nebo rozhodnutím, že k určitým procesním úkonům strany, která zmeškala prekluzivní lhůtu, nebude přihlédnuto. Účinky urychlení řízení nenastávají přímo ze zákona, ale zásadně na základě ničím neomezené volné úvahy soudce, který dbá také na to, aby právo kterékoliv strany na slyšení před soudem nebylo porušeno. Francouzská odborná literatura zdůrazňuje, že za předpokladu, že odpůrce má dostatek času k zaujetí stanoviska, musí soud k tomuto opožděnému přednesu druhé strany přihlédnout a vzít jej v úvahu, jestliže z jiných důvodů nemůže přípravné řízení ukončit vydáním "*ordonance de cloture*".

11.2 Anglický civilní proces

Anglický civilní proces se dělí na dva podstatně rozdílné úseky, jež tvoří přípravné řízení ("*pre-trial*", "*discovery*") a hlavní jednání ("*trial*"). Přípravné řízení je sice dále diferencováno na menší procesní fáze, avšak procesní úkony, jež má strana v určité fázi učinit, může se souhlasem soudu vykonat či měnit v jiné fázi přípravného řízení. Nové skutečnosti může strana uvádět bez souhlasu soudu až do konečné formulace žalobních návrhů ("*close of pleading*"). Později může skutkové přednesy a jejich doplnění uplatnit jen se souhlasem soudu. Anglické soudy jsou v tomto směru velmi benevolentní a nepřipustí změnu jen v případě, jestliže to odůvodněně navrhne druhá strana. Souhlasí-li s tím druhá strana, lze v přípravném řízení volně doplňovat skutkový stav i bez souhlasu soudu. Ve stadiu hlavního jednání je však již zcela vyloučeno měnit obsah žaloby, doplňovat skutkové přednesy a činit další důkazní návrhy.

Jestliže strana nesouhlasí s prodloužením lhůty uložené k vykonání určitého procesního úkonu druhé straně, může soud na její návrh vydat "*judgement in default*", tedy v podstatě kontumační rozsudek, jestliže druhá strana zůstala v uložené lhůtě

nečinná (RSC ord. 13, ord. 19). Tento rozsudek může však být na návrh opět zrušen (RSC ord. 13, r. 9; ord. 19, r. 9). V určité fázi přípravného řízení může soud na návrh ukládat stranám, aby doplnily své skutkové přednesy, a stanovit jim k tomu lhůtu, jejíž zmeškání však nemá automaticky za následek prekluzi. Na návrh druhé strany však soud může vydat kontumační rozsudek. I bez návrhu může uplatnit "*strike out*", jestliže porušení lhůty odporuje slušnému (férovému) vedení sporu. „*strike out*“ spočívá buď v odmítnutí žaloby (*dismissal*) nebo ve vydání rozsudku proti žalovanému. Jak uvádí anglická odborná literatura, za porušení slušného vedení sporu se považuje pouze zneužití soudu nebo porušení dobrých mravů. V převážné většině případů tyto důvody přísného postupu soudu nejsou dány a soud proto zpravidla uloží po nesplnění lhůty lhůtu novou, popřípadě zavede sankce v oblasti nákladů řízení. Významnější možností žalovaného bránit se průtahům řízení je pouze jeho návrh na "*dismissal for want of prosecution*" z důvodu nedbalého vedení sporu druhou stranou. Ani tento prostředek však není příliš efektivní, neboť takové soudní rozhodnutí nenabývá právní moci a žalobce může tutéž žalobu podat znovu.

Prostředky procesního útoku a obrany pozůstávající z dokumentů jsou strany povinny si navzájem oznámit a vyměnit ve lhůtě dvou týdnů (RSC ord. 24, r. 2) v rámci procesní fáze označované jako "*discovery*". I na tento úsek řízení se vztahuje v podstatě velmi benevolentní a velkorysý postup soudu v oblasti dodržování lhůt. V podstatě jde o to, aby k žádným změnám nedocházelo v rámci hlavního jednání a jeho průběh byl dokonale připraven tím, že všechna potřebná skutková tvrzení a výsledky předběžného dokazování jsou již obsaženy v soudním spise. Tak je zajišťováno, aby nedocházelo k "překvapivým" soudním rozhodnutím.

Povaha anglického civilního procesu vylučuje, aby došlo k ohrožení či porušení práva procesní strany na slyšení před soudem. K hlavnímu jednání může dojít jen na návrh obou stran, které dbají na to, aby takový návrh nebyl podán, pokud nejsou učiněna všechna potřebná skutková tvrzení a předběžně provedeny všechny důkazy. Předběžné řízení je v rukách stran a soud zasahuje do jejich procesních vztahů mnohem méně, než je tomu v kontinentálním civilním procesu. Ani novější aktuální

tendence k podřízení civilního řízení větší soudní kontrole nejsou nebezpečím pro realizaci práva na slyšení soudem.

11.3 Německý civilní proces

Německý civilní soudní řád spojuje procesní prostředky útoku a obrany (skutková tvrzení, označení důkazů, důkazní návrhy a jiné návrhy, pokud nemají charakter žaloby nebo protižaloby) s různými účinky, mezi něž patří i nebezpečí, hrozící procesní straně, že na tyto její procesní úkony nebude vzat zřetel, resp. soud k nim nepřihlédne. Tak je tomu také v případě uplynutí prekluzivních lhůt, v nichž mají být procesní prostředky útoku a obrany uplatněny. Prekluze nastává především ukončením ústního jednání (§ 296 ZPO), které však není formálním aktem; jednání může být soudem znovu otevřeno a v řízení pokračováno. Podle § 296a ZPO soud může i po ukončení ústního jednání dát straně příležitost, aby se písemně vyjádřila k opožděným přednesům odpůrce. V průběhu řízení soud může ukládat stranám prekluzivní lhůty a pokud je strana nedodrží, soud k jejím přednesům a návrhům nepřihlédne, není-li opoždění omluvitelně odůvodněno (§ 296 odst. 3 ZPO). Lhůty se mohou vztahovat na vyjádření žalovaného k žalobě, na zaujetí stanoviska žalobce k odpovědi žalovaného, na doplnění skutkových přednesů i na podání důkazních návrhů. Jejich dodržení má umožnit soudu, aby na hlavním jednání ihned vydal konečné rozhodnutí. K opožděným procesním úkonům soud nepřihlédne, avšak s důležitou výjimkou: soud nesmí nepřihlédnout k opožděným úkonům a musí je respektovat, jestliže opoždění nemá za následek prodloužení sporu. Soudní praxe připouští uplatnění důsledků prekluze pouze v případě, že opožděný úkon skutečně způsobí průtahy. Tak je tomu tehdy, jestliže by spor za předpokladu přípuštění opožděného procesního úkonu trval déle než v případě, kdyby provedení úkonu nebylo povoleno. Opoždění přednesů a návrhů nemá pro stranu nepříznivé důsledky, jestliže by průtahy řízení nastaly i v případě včasného vykonání těchto přednesů a návrhů. Podle německé procesní teorie i soudní praxe prekluzivní lhůty nejsou prostředkem trestání strany, ale mají pouze umožnit koncentraci a urychlení řízení.

Uvedenému pojetí odpovídá řada rozhodnutí německých soudů. Tak např. podle rozhodnutí Vrchního zemského soudu ve Frankfurtu odmítnutí opožděného přednesu není přípustné, jestliže tento přednes podle své zákonné funkce s ohledem na konkrétní procesní materiál nemůže vést ke konečnému rozhodnutí, tedy k rozsudku, ale pouze k dalšímu rozhodnutí o průběhu řízení (k důkaznímu usnesení). V takovém případě se jeví striktní použití absolutního pojmu průtahů jako zneužití práva. Jak uvedený soud dále uvádí, lze-li jednoznačně zjistit, že v případě včasného přednesu by řízení při provedení důkazu trvalo stejně dlouho, je v konečném výsledku rozhodující pojem "relativních průtahů". Proto zmíněný soud dovozuje, že odmítnutí opožděného přednesu je v takovém případě vyloučeno.

Zvlášť velkou pozornost věnuje německá soudní praxe dodržení práva strany na právní slyšení před soudem, jež je považováno za základní procesní právo. Tak např. podle rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu odmítnutí nějakého přednesu jako opožděného je v rozporu s nárokem účastníka na právní slyšení podle art. 103 GG, jestliže lze bez dalších pochybností usuzovat, že průtahy by vznikly i při včasné uplatnění přednesů. Předpisy o prekluzi nesmějí být používány k tomu, aby byly vyloučeny opožděné přednesy, je-li zcela zřejmé, že porušení povinnosti, tedy opoždění samo o sobě, není v příčinné souvislosti s průtahy řízení.

Zkušenost jiných zemí ukazuje, že velmi podrobná, složitá a komplikovaná úprava urychlování civilního řízení nemusí být tím nejlepším prostředkem k dosažení požadovaného cíle. Ve Spolkové republice Německo byla po delší velmi pečlivé přípravě přijata v roce 1977 zvláštní novela k civilnímu soudnímu řádu, věnovaná speciálně urychlování řízení. Výsledky uplatňování této novely byly hlouběji hodnoceny asi po dvaceti letech jej účinnosti. Jak konstatuje významný představitel německé advokacie R. Meyke (v knize „Darlegen und Beweisen in Zivilprozess z roku 1998) novela o urychlování civilního řízení z roku 1977 nepřivodila až tak radikální změnu, jak bylo původně očekáváno a rozdíl v možnostech urychlování řízení před novelou z roku 1977 a po jejím zavedení nebyl příliš výrazný, i když byl samozřejmě přínosem pro civilní soudnictví.

Také konference univerzitních profesorů a soudců nejvyšších soudů německy mluvících zemí, konaná před několika lety ve Švýcarsku, dospěla k závěru, že nelze

odmítnout opožděné přednesy a návrhy účastníka, jestliže řízení by v každém případě muselo dále pokračovat (např. v důsledku vykonávání dalších, včas navržených důkazů apod.) a soud by nemohl po uplynutí prekluzivní lhůty bezprostředně vynést konečné soudní rozhodnutí. V porušení této zásady účastníci konference spatřovali porušení práva strany na právní slyšení před soudem.

Závěrem této kapitoly lze v podstatě říci, že největší země Evropské unie přistupují k problematice urychlování civilního soudního řízení, prekluzivních lhůt a koncentrace řízení v podstatě shodně. Případné rozdíly nejsou podstatné. Funkci prekluzivních lhůt nespatřují v umožnění trestání procesní strany za opožděné přednesy a návrhy. Pokud nedodržení lhůt pro uplatnění přednesů a návrhů nevede k prodloužení řízení a oddálení konečného soudního rozhodnutí, není soud oprávněn k opožděným úkonům nepřihlédnout. Zvláštní důraz je kladen na dodržení zásady práva účastníka na právní slyšení před soudem, jež nemůže být ohroženo opožděnými přednesy a návrhy stran, jestliže soudní jednání z jiných důvodů dále probíhá. V podstatě shodná jsou i stanoviska menších zemí Unie.

Česká legislativní úprava, zejména po novele civilního soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb., je poněkud odlišná koncepcím, uplatňovaným v zemích Evropské unie. Lze však předpokládat, že pružným výkladem současné legislativní úpravy je možno se těmito koncepcím alespoň přiblížit.

12. Závěr

Uvedením principu koncentrace řízení do občanského soudního řádu se po dlouhé době zákonodárce systematicky zabýval urychlováním civilního řízení. Samotnou úpravu urychlování řízení a odstraňování zbytečných průtahů obsaženou v občanském soudním řádu lze charakterizovat spíše jako stručnější, jednodušší a užší, než jsou právní úpravy téže problematiky v civilních soudních řádech mnohých jiných vyspělých zemí. Tuto skutečnost lze chápat spíše jako přednost než nedostatek naší úpravy.

Implementaci principu koncentrace řízení považuji za potřebnou a současně nezbytnou k zajištění řádného výkonu soudnictví a ke zrychlení průběhu řízení tak, aby v době co možná

nejkratší mohl být spor nebo jiná právní věc pravomocně skončena věcně správným a spravedlivým rozhodnutím.

Změny v civilním řízení jsou tedy vedeny požadavkem na zrychlení a zjednodušení procesu. Vychází se přitom ze zásady, že projednání a rozhodnutí věci je tím rychlejší, čím důkladnější byla příprava jednání. Průběh řízení je upravován tak, by vedl účastníky k větší odpovědnosti a jejich případná pasivita či obstrukce nevedly ke zpomalení a prodlužování řízení. Smyslem zavedení koncentrace řízení je tedy zdůraznění odpovědnosti účastníků občanského soudního řízení sporného za jeho výsledek a tedy důslednější uplatnění základních principů, které občanské soudní řízení sporné ovládají, a to především principu projednacího. Podle tohoto principu leží odpovědnost za obstarání skutkového materiálu pro soudní rozhodnutí na soudních stranách. Obstarání skutkového materiálu v sobě zahrnuje jak uvedení určitých skutečností do řízení na základě přednesů stran, tak i shromažďování důkazního materiálu, tj. důkazních prostředků. Z principu projednacího vyplývá pro účastníky řízení povinnost tvrzení a povinnost důkazní. Povinnost tvrdit skutečnosti pro rozhodnutí významné plní žalobce (navrhovatel) tím, že v žalobě nebo v jiném návrhu na zahájení řízení „vyličí rozhodující skutečnosti“. Tím ovšem nemusí svoji povinnost tvrzení splnit v plném rozsahu. Neuvede-li v žalobě nebo v jiném návrhu na zahájení řízení všechny rozhodující skutečnosti, není to důvodem k odmítnutí návrhu, jestliže je možné v řízení pokračovat; v řízení je možné pokračovat tehdy, byl-li v žalobě vymezen skutek (skutkový děj), který má být předmětem řízení. Zbývající tvrzení je proto povinen uvést v dalším průběhu řízení, zejména při jednání. Žalovaný (ostatní účastníci) řízení plní svou povinnost tvrzení tím, že rozhodné skutečnosti uvede v písemném vyjádření; nevyjádří-li se písemně nebo neuvede-li ve vyjádření všechny rozhodné skutečnosti, může se tak stát i při jednání.

Ke splnění účelu řízení jsou účastníci dále povinni procesní povinnosti uložené jim zákonem nebo soudem a dbát pokynů soudu, zejména povinnost označit důkazy.

Je tak zřejmé, že koncentrace řízení klade zvýšené nároky na účastníky řízení, resp. na právní zástupce. Postavení advokáta se v civilním procesu především odvíjí od postavení účastníka, za něhož advokát v řízení jedná. Ve sporném řízení vyplývá pro advokáty nutnost nového přístupu v zastupování v procesu, jde o to že ve sporném řízení přechází odpovědnost za proces na účastníky řízení, a to nejen na straně žalující, ale i na straně žalované. V této

souvislosti je třeba do budoucna uvážit povinné zastoupení advokátem zejména v těch případech, kde se typově dá předpokládat, že účastník řízení bez kvalifikované právní pomoci nebude moci v řízení splnit požadavky, které na něho bude soud klást (např. v případě, že soud bude požadovat po účastníku řízení, aby podal podrobnější skutkové vysvětlení, či učinil jiný procesní úkon). I když soud má rozsáhlou poučovací povinnost ve vztahu k účastníkům řízení, nemůže jim v rámci této povinnosti radit. Aby princip koncentrace řízení splnil svůj základní cíl, tj. přenesení odpovědnosti za proces před soudem na účastníka řízení, je třeba, aby se účastník na soud obracel způsobem, který nebude vyžadovat, aby byl soudem stále nově poučován. Kromě toho vzniká otázka, zda poučením o procesních právech a povinnostech, kterým laik nemusí vždy správně rozumět, soud naplní Ústavou zaručené právo účastníka na řádný proces.

Z výše uvedených důvodů se dá předpokládat, že v důsledku zavedení principu koncentrace řízení, se účastníci civilního řízení v daleko větší míře budou obracet na advokáty, aby je v civilním řízení zastupovali. Budou se ovšem na ně obracet především proto, že budou očekávat, že advokát za ně tento proces povede a že za ně ponese odpovědnost za průběh procesu. To bude klást zvýšené nároky především na převzetí věci při zastupování. Nebude stačit opatřit si jen základní údaje a podat žalobu. Ještě před podáním žaloby bude nutné opatřit si vyčerpávající informace k věci tak, aby žaloba nebo vyjádření k žalobě obsahovaly všechna skutková tvrzení, o něž bude klient opírat svá procesní stanoviska. Totéž se týká i včasného zajištění důkazů, které budou v řízení použity.

Neuvedení některých skutkových údajů nebo důkazů by mohlo mít v důsledku uplatňované zásady koncentrace řízení za následek neúspěch ve věci, který by mohl jít k tíži advokáta, protože by bylo možné dovozovat jeho odpovědnost zejména tam, kde bylo v jeho možnostech uvést skutkové tvrzení nebo navrhnout důkaz, avšak on tak neučinil a následně by již nebylo možné k takovému tvrzení nebo důkazu přihlížet proto, že by nastaly důsledky koncentrace řízení.

Účastník, potažmo advokát je tak nucen k tomu, aby soudu předložil žalobu nebo vyjádření k žalobě s úplnými skutkovými tvrzeními a se všemi navrhovanými důkazy. Není zde prostor na spoléhání se na to, že se skutkové tvrzení a důkazy budou doplňovány postupně, jak se spor u soudu začne vyvíjet.

Koncentrace řízení je významným procesním institutem sloužícím k urychlování řízení, jež má za následek částečné omezení zásady projednací v občanském soudním řízení za účelem účinného poskytnutí ochrany právům a oprávněným zájmům v některých případech.

Novelizace občanského soudního řádu provedená zákonem č. 30/2000 Sb., která uvedla princip koncentrace řízení v život, je předstupněm mezi tehdejší právní úpravou občanského soudního řízení a celkovou rekonstrukcí civilního procesu ve které by měl být princip koncentrace řízení posílen. Uplatnění tohoto principu však musí být vyvážené tak, aby jeho důsledky pro účastníky řízení nebyly nespravedlivé. Civilního řízení se účastní i právní laici, je tedy třeba zajistit možnost účasti na řízení bez odborné právní pomoci, nebude-li povinné zastoupení účastníka advokátem. Současně je třeba pečlivě zvažovat míru povinnosti koncentrace tak, abychom neměli sice rychlá, ale nespravedlivá soudní rozhodnutí.

Velká novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 30/2000 Sb. se měla stát jedním z pilířů reformy justice, o kterou se pokusil dřívější ministr spravedlnosti Otakar Motejl, ne zcela však naplnila předpoklady a naděje, které do tohoto procesního předpisu odborná veřejnost vkládala.

„Kvalitativní změny občanského soudního řízení, které přinesla tzv. velká novela provedená zákonem č. 30/2000 Sb., jež nabyla účinnosti 1. ledna 2001, vytvářejí potřebný prostor k prověření těch procesních institutů, které mohou být využitelné i v rámci očekávané budoucí kodifikace civilního procesu.“³⁰⁾

---

³⁰⁾ Předmluva k šestému vydání komentáře k občanskému soudnímu řádu, C. H. Beck, 2003, str. VII,

Seznam použité literatury

- E. Ott: Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního, díl I., Praha 1908,
- V. Hora: Československé civilní právo procesní, II. díl, Praha 1923,
- J. Macur: Zásada projednací v civilním soudním řízení, Acta Universitatis Brunensis Iuridica, MU Brno 1997,
- Bureš, Drápal, Mazanec: Občanský soudní řád – komentář, 5. Vydání, C.H. Beck, Praha 2001,
- V. Hora, Učebnice civilního práva procesního, Všehrad, Praha 1947,
- J. Stavínohová: Občanské právo procesní – řízení nalézací, Iuridica Brunensia, Brno 1996,
- J. Macur: Dokazování a procesí odpovědnost v občanském soudním řízení, Spisy právnické literatury U.J.E.P. v Brně, svazek 56, Brno 1984,
- J. Macur: Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu, Brno, 1996,
- Macur, J.: Důkazní břemeno v civilním soudním řízení, Brno, 1984,
- Štajgr, F.: Zásady civilního soudního řízení, Praha, 1946,
- Jehlička, O, Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník, komentář, 8. Vydání, Praha: C.H. Beck 2003,
- Štenglová, I., Plíva, S, Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník, komentář, 8. Vydání, Praha: C.H. Beck, 2003,
- Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec, komentář k o.s.ř. C.H.Beck, 5. vydání,
- Winterová, A. a kol. Občanský soudní řád a předpisy souvisící, 10. Vydání, Praha, Linde 2003,
- Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M., Občanský soudní řád, komentář 5. Vydání, Praha, C.H.Beck, 2001, str. 395,
- Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní, Praha, Linde 2006,
- Derka, L.: Občanské soudní řízení a zásada neúplné apelace, Právní rozhledy č. 12/2003,
- Důvodová zpráva k novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb., obecná část, tisk 257,
- Hlavsa, P.: Občanský soudní řád, soudní řád správní a předpisy souvisící, Linde Praha, a.s., 2004,
- Janoušek, L.: Poučovací povinnost obecných soudů dle o.s.ř. v judikatuře Ústavního soudu,

- Winterová, A.: Koncentrace civilního soudního řízení, bulletin advokacie 4/2001,
- Pospíšil, J.: Modrá šance pro právo a spravedlnost č. 5/2003,
- Horák, P., Hromada, M.: Poučovací povinnost soudu I. stupně v nalézacím řízení sporném. Právní rozhledy, 2003, č. 10,
- Zivilprocesordnung, procesní řád civilní, přístupný na <http://bundesregierung.de>.
- Macur, J.: Předmět civilního sporu z hlediska současné judikatury Evropského soudního dvora, Právo a podnikání (Orac), č. 3/2002,
- Macur, J.: Substancování skutkových přednesů v civilním soudním řízení: Právní rozhledy (C.H.Beck), č. 9/1998,
- Tichý, L. a kol.: Dokumenty ke studiu evropského práva, Linde, Praha,
- Dějiny evropského kontinentálního práva, Linde, 2004, kolektiv autorů,
- Hlavsa, P.: Občanské soudní řízení, Linde, 2006,
- Macur, J.: K problematice urychlování civilního soudního řízení: Právní rozhledy 3/2002,
- Drápal, L.: Odvolání po novele občanského soudního řádu: Právní rozhledy 9/2001, mimořádná příloha,
- Neue Juristische Wochenschrift, 1993, Verlag C.H. Beck,
- Neue Juristische Wochenschrift, 1987, Verlag C.H. Beck,
- Solus, H., Perrot, R.: Droit Judiciaire Privé, Paris, 1961,
- Macková, A.: Opravné prostředky po novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb, Bulletin advokacie č. 8/2000,
- Winterová, A.: Civilní proces, Evropa a my, Právo a zákonost 10/1992,
- Drápal, L.: Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. Právní rozhledy, 2002, č. 5
- Macur, J.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu procesním, 1. Vydání, Brno, MU, 1991,
- Mikeš, J., Winterová, A., Zoulík, F.: Problémy nové části páté o.s.ř.: Nová úprava správního soudnictví, Sborník, ASPI 2003,